

9 771333 828003

mesačník o filmovom dianí
(nielen) na Slovensku

www.filmsk.sk

film

10 —

2018 ▶ 2,50 €

rozhovor: Katarína Štrbová-Bieliková

téma: Internetové pirátstvo na Slovensku

novinky: Cirkus Rwanda — Kapela — Keď draka bolí hlava
— Smutné jazyky — Svetlé miesto — Tieň jaguára — Toman

recenzia: Jan Palach — Niečo navyše — Pivnica — Zlodeji
— Websterovci / 3 dni v Quiberone — Tvár

UŽ V PREDAJI

úvodník

Prednedávnom som mala v krátkom čase možnosť navštíviť nakrúcania troch pripravovaných slovenských filmov. Líšili sa témou i žánrom. *Leto s Bernardom* je rodinný film zo súčasnosti (venujeme mu rubriku Reportáž v aktuálnom čísle), *Fašiangy* sú historická dráma podľa novely Františka Švantnera a *Amnestie* triler z našej nedávnej minulosti – 90. rokov, ktorý sa z veľkej časti odohráva vo väzenskom prostredí. A prečo o tom píšem? Na placi pri sledovaní hercov som začala viac vnímať scénoграфию a kostýmy. Iste mi to udrelo tak výrazne do očí aj preto, že medzi nimi panoval viditeľný štýlový rozdiel. A keď hovoríme o kostýmoch, medzi súčasnú slovenskú špičku patrí v tejto oblasti Katarína Štrbová-Bieliková. Niekoľkokrát ocenená Slnkom v sieti i Českým levom posledné roky neustále „šije“. Pri jej pracovnej vyťaženeosti je malý zázrak zastihnúť ju. Nám sa to podarilo, a tak v rozhovore s ňou otvárame niekoľko tém, ako je jej prístup k tvorbe, ku kostýmu, spolupráca s režisérmi i hercami, postavenie kostýmových výtvarníkov u nás a v Česku, strata fundusov na Kolibe či situácia na Barrandove.

Jedným z posledných filmových projektov Kataríny Štrbovej-Bielikovej je dráma *Toman* režiséra Ondřeja Trojana. Tento mesiac sa dostáva do tunajších kín, aj preto o ňom píšeme v rubrike Novinky. A nie je jediný, október je žičlivý na slovenské kinopremiéry. Preto v Novinkách nájdete až sedem titulov – okrem *Tomana* aj *Kapelu* (r. L. Kaboš), *Smutné jazyky* (r. A. Grusková), *Tieň jaguára* (r. P. Barabáš), *Cirkus Rwanda* (r. M. Varga), *Svetlé miesto* (r. D. Trančík) a rozprávku *Keď draka bolí hlava* (r. D. Rapoš). Do kín sa nedávno dostali aj dva zaujímavé seriály, a to už po svojom televíznom uvedení i distribúcii na DVD, čo je nezvyčajný distribučný model. Ide o dokumentárnu sériu *Prvá* o významných ženách v slovenskej histórii a o animovaný seriál *Websterovci* o veselej pavúčej rodine, o ktorom sa dočítate nielen v rubrike Aktuálne, ale aj v Recenzii.

V hľadáčiku *Film.sk* však nie sú len nové tituly. Aktuálne sú totiž aj archívne filmy, a to vďaka tomu, že ich na jeseň uvedie niekoľko prestížnych festivalov. Spomeňme aspoň španielsky festival Sitges s retrospektívou Viktora Kubala alebo festival v Lyone so Solanovým *Prípacom Barnabáš Kos*. A úspech malo aj anglické vydanie *Panny zázračnice* na blu-rayi a DVD. Ako reagovali médiá na tento titul, prezradí rubrika Ohlasy. Mimochodom, v nej sa dočítate aj o 13. ročníku MFF Cinematik v Piešťanoch.

Zabudnúť nemožno ani na Tému čísla. Tentoraz sme sa rozhodli s odstupom času opäť pozrieť na internetové pirátstvo na Slovensku vo vzťahu k audiovizuálnym dielam. Podnietila nás k tomu najmä analýza tejto problematiky, ktorá vznikla nedávno a vzťahuje sa na rok 2016. Pýtame sa teda na súčasnú situáciu internetového pirátstva a rozoberáme možnosti – či nemožnosť – jej riešenia.

V októbrovom čísle však prinášame oveľa viac článkov. Za redakciu vám prajem inšpiratívne čítanie. ◀

— Zuzana Sotáková / redaktorka *Film.sk* —

film.sk

mesačník o filmovom dianí
(nielen) na Slovensku / 19. ročník

Vydavateľ:

Slovenský filmový ústav

Adresa redakcie:

film.sk / Slovenský filmový ústav

Grösslingová 32 / 811 09 Bratislava

tel.: 02/57 10 15 25

fax: 02/52 73 32 14

e-mail: filmsk@sfu.sk

Šéfredaktor:

Daniel Bernát

Redakcia:

Zuzana Sotáková

Redakčná rada: Peter Dubecký

[generálny riaditeľ SFÚ]

Rastislav Steranka

[riaditeľ NKC – SFÚ]

Marián Brázda

[vedúci edičného oddelenia SFÚ]

Miroslav Ulman

[odborný referent Audiovizuálneho

informačného centra SFÚ]

Simona Nôtová-Tušerová

[tlačová tajomníčka SFÚ]

Andrea Biskupičová

[vedúca predajne Klapka.sk]

[Štefan Vraštiak]

Jazyková redakcia:

Jaroslav Hocheľ

Design & grafická úprava: p & j

Tlač: Dolis, s. r. o.

Uzavierka čísla 10/2018: 28. 9. 2018

Snímka na titulnej strane:

Toman – Total HelpArt T.H.A.

/Bára Lockeferer

Objednávanie Film.sk:

L.K. Permanent, Zuzana Hrušková

tel.: 02/49 11 12 02,

e-mail: zakova@predplatne.sk

Film.sk vychádza s podporou MK SR.

ISSN 1335 – 8286

Názory redakcie sa nemusia zhodovať
s názormi prispievateľov.

Akémkoľvek rozmnožovanie textu, fotografií, grafov
vrátane údajov v elektronickej podobe len
s predchádzajúcim písomným súhlasom vydavateľa.
© Slovenský filmový ústav

Vydanie časopisu
finančne podporil

obsah

20

- 3 **myslím si**
- 4 — 5 **téma:** Internetové pirátstvo na Slovensku
- 6 — 8 **aktuálne:** 19. MFDF Jeden svet /
Jesenné podujatia so slovenskými archívnymi filmami /
Websterovci a Prvá v kinách
- 9 **Správy z filmového diania**
- 10 — 19 **novinky:** Kapela / Smutné jazyky / Tieň jaguára / Cirkus Rwanda
/ Svetlé miesto / Keď draka bolí hlava / Toman
- 20 — 24 **rozhovor:** Katarína Štrbová-Bieliková
- 25 **moje obľúbené slovenské filmy / zásadné filmy**
- 26 — 27 **premiéry** v kinách / **Správy z filmového diania**
- 28 — 36 **recenzia:** Jan Palach / Niečo navyše /
Pivnica / Zlodeji / Websterovci
- 37 **recenzia:** 3 dni v Quiberone / Tvár
- 38 — 39 **dvd nosiče / čo robia**
- 40 **filmové publikácie**
- 41 — 42 **ohlasy:** Anglický blu-ray Panna zázračnica /
13. MFF Cinematik
- 43 **zažili sme:** Giornate degli autori – MFF Benátky
- 44 — 45 **reportáž:** Leto s Bernardom
- 46 — 47 **kalendárium špeciál**
- 48 — 49 **tv tip / typy mesiaca**
- 50 **svet spravodajského filmu:** Týždeň vo filme
- 51 **výročia / stalo sa za 30 dní**
- 52 **pohľad zvonka**

myslím si

Ondrej Šulaj,

scenárista a režisér, odchádzajúci dekan FTF VŠMU

— Posledným septembrovým dňom sa skončilo moje pôsobenie vo funkcii dekana Filmovej a televíznej fakulty VŠMU. Bol som pri jej zrode v júni 1990 a o dva roky neskôr som po Martinovi Slivkovi prebral na dve funkčné obdobia vedenie fakulty. FTF nevznikla príkazom zhora, ale formovala sa ako vízia významných filmových tvorcov v otvorených diskusiách na Ventúrskej ulici krátko po Nežnej revolúcii. Pri jej zrode stáli režiséri Solan, Uher, Hollý, Párnický a Ciel, scenárista Vichta, dokumentarista Slivka, kameraman Stanislav Szomolányi. Zúčastnil som sa na týchto diskusiách a môžem potvrdiť, že boli mimoriadne búrlivé, ale pritom otvorené rôznym názorom a predstavám o forme a obsahu budúcej fakulty.

— Koncom 90. rokov, v časoch pre slovenský film neprajných (zánik Koliby, totálny útlm filmovej tvorby...), sme prišli s víziou výstavby novej budovy FTF. Na fakulte panovala atmosféra spolupatričnosti, vzájomnej úcty a porozumenia medzi tvorcami. Keď som sa v roku 2014 znovu uchádzal o post dekana, fakulta nebola práve v najlepšej finančnej, organizačnej a personálnej kondícii. Priaznivá nebola ani celková atmosféra na fakulte. Preto som do svojej dekanskej koncepcie zahrnul niekoľko dôležitých bodov: transparentnosť a predvídateľnosť v riadení, otvorenosť rôznym predstavám o forme a obsahu štúdia, vzájomnú toleranciu a úctu k pedagogickej práci toho druhého, rešpektovanie individuálnych výučbových postupov v jednotlivých ateliéroch, užšie prepojenie študijných plánov a následnú väčšiu ateliérovú previazanosť pri realizácii filmových projektov študentov. A predovšetkým som chcel pritiahnuť na fakultu mladých tvorcov, ktorí v minulosti aj napriek svojim úspechom na medzinárodných festivaloch len ťažko získavali stabilnú pozíciu pedagógov. Nakoniec sa nám mnohé z toho aj podarilo uskutočniť. Príchod novej generácie mladých pedagógov, našich úspešných absolventov, ešte viac posilnil povedomie, že jedným z najväčších potenciálov FTF sú jej študenti. Väčšina našich študijných programov inklinuje ku kontaktnej výučbe v malých skupinách a na magisterskom stupni často k forme individuálnej prípravy študenta na svoju budúcu profesiu. Takýto spôsob výučby otvára priestor na tvorivý dialóg pedagóga so študentom, ale aj na ich úzky partnerský kontakt. Priebežne dopĺňané technologické zázemie fakulty dáva študentom možnosť osvojiť si štandardné filmárske zručnosti a schopnosť samostatnej pôvodnej originálnej tvorby. Máme kontakty a dostatočné prostriedky na to, aby sa študentská tvorba dostala na prestížne medzinárodné prehliadky a festivaly a konfrontovala sa s najlepšími filmovými školami.

— FTF je živý organizmus, ktorý neustále potrebuje dostávať do svojho krvného obehu nové impulzy, tvorivé, organizačné a personálne, musí vedieť prijímať najnovšie poznatky z európskeho kinematografického prostredia. Ale podľa mňa čaká novú dekanku úloha najťažšia – presvedčiť generáciu štyridsiatnikov, aby konečne prevzali výraznejšiu zodpovednosť za koncepčné smerovanie fakulty na najbližších 15 až 20 rokov... ◀

PIRÁTI Z INTERNETU

— text: Daniel Bernát —

V Téma čísla sa tentoraz snažíme naznačiť súčasný stav internetového pirátstva na Slovensku vo vzťahu k audiovizuálnym obsahom. Zároveň sa pýtame, ako situáciu hodnotia tunajší filmoví distribútori a aké kroky sa v tomto smere podnikajú.

Na úvod si pomôžeme analýzou agentúry MUSO, ktorá sa týka stavu internetového pirátstva na Slovensku v roku 2016 a objednali si ju tri tunajšie subjekty: Creative Europe Desk Slovensko, Únia filmových distribútorov SR (ÚFD SR) a Združenie prevádzkovateľov kín (ZPK). Vyplýva z nej, že Slovensko sa umiestnilo na 57. priečke vo svetovom rebríčku návštevnosti pirátskych filmových a televíznych stránok s 238,6 miliónmi návštev, čo bol v porovnaní s rokom 2015 postup o päť priečok nahor. V roku 2016 sa tunajší používateľ internetu dostal na pirátsku stránku v priemere 53,28-krát a z tohto pohľadu to bolo 51. miesto v rebríčku. Najvyšší podiel návštev tvorilo s veľkou prevahou streamovanie, nasledovalo využívanie verejných torrentov, za ním bolo webové sťahovanie a nakoniec návštevy súkromných torrentov. Samozrejme, táto štúdia je ešte podrobnejšia a skúma situáciu aj podľa ďalších parametrov. Práve na základe nej začala prebiehať diskusia medzi zástupcami ÚFD SR a ZPK, ktorí považujú súčasnú ochranu autorských práv pri šírení audiovizuálnych obsahov za málo účinnú. Chcú skoncipovať materiál s cieľom pomôcť pri hľadaní možných riešení situácie. Aby sa však mohli so svojimi návrhmi obrátiť napríklad aj na ministerstvo kultúry, prípadne ministerstvo vnútra, treba podľa Tomáša Janíška z rady ÚFD SR pripraviť aj analýzu dôsledkov internetového pirátstva na slovenskú ekonomiku, vyčíslieť, o aké dane prichádza štát a aké príjmy unikajú zúčastneným trhovým zložkám. Zatiaľ je podľa Janíška predčasné hovoriť o konkrétnych návrhoch.

Ďalší člen rady Únie filmových distribútorov SR Peter Kot sa vracia do neďalekej minulosti, keď rokoval s Českou protipirátskou úniou o tom, že by sa ÚFD SR podieľala na jej činnostiach. Vtedy tento pokus nevyšiel pre vysoké finančné nároky, a tak sa členovia ÚFD SR dohodli, že každý si bude dávať pozor na svoje filmy a riešiť prípadné pirátstvo individuálne. Distribučné spoločnosti zväčša fungujú na princípe, že pri zistení neoprávneného zverejnenia filmu na webe vyzvú na jeho odstránenie, no ten sa zakrátko aj tak objaví na inej stránke. Dookola upozorňovať prevádzkovateľov stránok na porušenie zákona nie je podľa Kota

riešenie, no ani polícia, ak sa už do nejakého prípadu tohto druhu zapojí, neprináša uspokojivé výsledky. „Dnes sa už zo strany producentov a distribútorov minimalizujú možnosti úniku filmu, pretože podstatná časť manipulovania s ním prebieha elektronickou formou. Zabezpečení je teda viac než kedysi, no internetové pirátstvo neklesá, práve naopak,“ hovorí Peter Kot a dodáva: „Nemôžem však ani povedať, že by tu táto téma bola na programe dňa. Všetci o pirátstve vedia, ale neexistuje celoplošný spoločenský tlak na zabránenie takýmto činnostiam.“

Už sme sa zmienili o Českej protipirátskej únii (ČPÚ), ktorá sa touto problematikou zaoberá dlhodobo, pozrime sa teda na jej skúsenosti. Ako vlastne zisťuje porušovanie zákona a aké kroky následne podniká? „Vyšetrovatelia ČPÚ kontrolujú miesta, kde sa môžu porušovať práva k audiovizuálnym dielam, a monitorujú pirátske siete a služby na internete. Jednotlivé prípady sa riešia buď zmierením, t. j. tretia strana protiprávny obsah na výzvu odstráni či páchatel od protiprávneho konania upustí, alebo sa poznatky o porušení zákona odovzdávajú relevantným orgánom. Vyšetrovatelia ČPÚ ďalej poskytujú príslušným orgánom informácie, poznatky a dôkazy, ktoré k prípadu majú, a pomáhajú pri zisťovaní pozadia prípadov,“ vysvetľuje riaditeľka ČPÚ Markéta Prchalová. Ako poznamenáva, únia zasahuje v rámci možností aj na Slovensku. „Veľká časť prípadov pripadá na slovenských páchatelov, takže po tom, čo policajný orgán v Českej republike zistí páchatela, postúpi vec do Slovenskej republiky na riešenie. Bohužiaľ, je smutným faktom, že slovenské orgány činné v trestnom konaní odmietajú prípady porušovania autorského práva preberať a/alebo riešiť. Odsúdený je tak len zlomok slovenských páchatelov tejto trestnej činnosti. Je to o to paradoxnejšie, že slovenský autorský zákon je prísnejší než český a výslovne stanovuje, že zhotovenie rozmnoženiny chráneného diela z nelegálneho zdroja je protiprávne.“ Markéta Prchalová ďalej ozrejmuje, že najčastejšie riešia prípady osôb umiestňujúcich na filehostingové úložiská nelegálne kópie audiovizuálnych diel, ktoré si môžu stiahnuť používatelia týchto serverov. Podľa riaditeľky ČPÚ ide o umiestňovanie veľkého množstva filmov, a to často ešte pred ich českou/slovenskou distribučnou premiérou. Páchatelia potom

„ako odmenu inkasujú od prevádzkovateľov serverov finančné prostriedky alebo získavajú zdarma kredity na sťahovanie. Rozsahom sú však ešte závažnejšie prípady stránok s embedovaným videom, ktorých prevádzkovatelia prostredníctvom reklamy generujú neuveriteľné zisky a v porušovaní práv pokračujú aj napriek prebiehajúcejmu trestnému stíhaniu.“ Vlni iniciovala ČPÚ trestné vyšetrovanie v 126 prípadoch a ďalších 40 vecí preverovala polícia na podnet iných subjektov.

Konateľka spoločnosti Magic Box Slovakia Ľuba Féglová, ktorá sa venuje kino-i DVD-distribúcii, tvrdí, že pred niekoľkými rokmi spolupracovali v oblasti autorských práv s políciou pomerne intenzívne, v súčasnosti je to však veľmi zriedkavé. Féglová si myslí, že okrem toho, že je internetové pirátstvo mimo záujmu polície, je zároveň legislatívne nastavenie ochrany v tomto smere málo efektívne. Ak sa v Magic Boxe dozvedia o prípade neoprávneného zverejnenia filmu na internete, riešia to tak, že posielajú oficiálnu výzvu na nápravu. Pomáha im aj členstvo v Creative Industry Federation, ktorá sa okrem iného zaoberá aj vytváraním „prostredia na uplatňovanie a ochranu práv duševného vlastníctva, najmä protipirátskymi aktivitami a ochranou archívov“, ako sa píše na stránke združenia. Pri zameraní na oblasť DVD distribúcie Féglová konštatuje, že v tomto segmente je to čoraz náročnejšie – zákaznícky dopyt sa znižuje, na trhu sa presadzujú konkurenčné platformy typu VoD a do toho ešte vstupuje internetové pirátstvo, ktoré síce podľa nej nemá najzásadnejší vplyv na vývoj situácie, ale určite ho pocitujú. ◀

REAKCIA

Analytik Mediálneho inštitútu Radoslav Kutaš odpovedá na otázku Film.sk, ako slovenská legislatíva pokrýva oblasť neoprávneného šírenia a používania audiovizuálnych obsahov na internete.

Pokiaľ ide o internetové šírenie filmov, používatelia tradične vychádzajú zo základnej výnimky „pre osobnú potrebu“ podľa autorského zákona, na ktorú sú zvyknutí a ktorá im umožňuje vyhotoviť rozmnoženinu pre súkromné potreby fyzickej osoby. Podľa § 42 autorského zákona (č. 185/2015 Z. z.): „Do autorského práva nezasahuje fyzická osoba, ktorá bez súhlasu autora použije dielo vyhotovením rozmnoženiny pre svoju súkromnú potrebu na účel, ktorý nie je priamo ani nepriamo obchodný.“ Na túto výnimku sa však zároveň vzťahuje zákonné obmedzenie, ktoré zabráňuje vyhotovovať rozmnoženinu z nelegálnej rozmnoženiny (nelegálny pôvod). Podľa § 35 ods. 3 autorského zákona totiž pôvod rozmnoženiny diela vyhotovenej bez súhlasu autora na súkromné potreby nesmie porušovať práva autora. V praxi to znamená, že stiahnuť film pre osobnú potrebu môžem len zo zdroja, ktorý je legálny. Ak sťahujem z nelegálneho zdroja, postupujem mimo výnimky, a ak som vzhľadom na všetky okolnosti mohol vedieť, že ide o nelegálny zdroj, dopúšťam sa minimálne priestupku. Horšie je to, ak nelegálny zdroj vedome priamo vytváram, t. j. neoprávnene sprístupňujem diela verejnosti. V tomto prípade už môže ísť podľa okolností aj o trestné konanie. Pokiaľ ide o streaming, treba odlišovať toho, kto streamuje, a toho, kto streaming sleduje. Kým poskytovanie streamingu autorskoprávnym použitím je, sledovanie streamingu ním nie je. Neoprávneným streamingom sa podľa mňa dopúšťa zásahu do autorských práv len osoba, ktorá streamuje, nie osoba, ktorá streaming sleduje.

Verejnoprávne postihy upravuje tak zákon o priestupkoch (§ 32 zákona č. 372/1990 Zb.), ako aj trestný zákon (§ 283 zákona č. 300/2005 Z. z.). Pri priestupku aj trestnom čine je vždy potrebné preukázať páchatelovi aj zavinenie (nedbanlivosť, resp. úmysel). Priestupku sa dopustí ten, kto neoprávnene použije dielo podľa autorského práva alebo umelecký výkon, za čo mu hrozí pokuta do 99 eur. Neoprávneným použitím diela je pritom aj zhotovenie rozmnoženiny pre osobnú potrebu z nelegálneho zdroja. Pri tomto priestupku postačuje, ak sa ho páchatel dopustil z nedbanlivosti. Trestného činu sa dopustí ten, kto neoprávnene zasiahne do práv k dielu, umeleckému výkonu, zvukovému záznamu alebo zvukovo-obrazovému záznamu, rozhlasovému vysielaniu alebo televíz-nemu vysielaniu alebo databáze chránených zákonom, za čo sa potrestá odňatím slobody až na dva roky. Pokiaľ by to páchatel učinil prostredníctvom počítačového systému, potrestá sa odňatím slobody na šesť mesiacov až tri roky. Podľa spôsobenej škody sa trest môže vyšplhať až na osem rokov. Pri danom trestnom čine je však na rozdiel od priestupku potrebné preukázať priamy alebo nepriamy úmysel.

Predovšetkým trestnoprávnu úpravu považujem za disproporčnú z hľadiska spoločenskej nebezpečnosti, čo v konečnom dôsledku komplikuje aj boj s najbežnejšími formami pirátstva, ktoré nemajú formu komerčného kriminálneho pirátstva. ◀

Z diváka diskutér o slobode

— text: Zuzana Sotáková —

Neostať ticho, aj keď ich chcú mocní umlčať. Medzinárodný festival dokumentárnych filmov Jeden svet sa vo svojej dramaturgii zameriava na slobodu a ľudské práva a aj vo svojom 19. ročníku chce rozprávať o témach, ktoré s tým súvisia. Od 11. do 16. októbra v Bratislave a od 15. do 18. októbra v Košiciach bude poukazovať na aktuálne spoločenské problémy a hľadať odpovede na otázky, ktoré vyvolávajú.

„Tento ročník je venovaný pamiatke Jána Kuciaka a Marty Kušnírovej. Nosná téma Jedného sveta je ochrana slobody v jej rôznych formách a podobách. Výrazná časť filmov v programe sa venuje investigatívnej žurnalistike, práci s informáciami, angažovanému filmárstvu a potrebe reflexie politickej scény cez dokumentárnu tvorbu. Máme filmy, ktoré riešia morálne a etické dilemy, testujú naše vnímanie dobra, zla, spoločenskej zodpovednosti v protiklade k osobnému prospechu či ochrany vlastného života a života našich blízkych,“ ozrejmjuje dokumentaristka Diana Fabiánová, ktorá je zároveň novou riaditeľkou festivalu Jeden svet. S akou víziou do tejto pozície nastúpila a čo zo svojich predstáv chcela uplatniť už pri aktuálnom ročníku podujatia? „Vzhľadom na udalosti, ktorými si Slovensko za posledný rok prešlo, som túto možnosť brala ako šancu prispieť k informovaniu a angažovaniu verejnosti. Program je vystavaný tak, aby sa z diváka stal aktívny diskutér, ktorému okrem filmov ponúkame aj podnety, ako veci meniť na mikroúrovni. Ako bojovať s dezinformáciami, extrémizmom, ako rozpoznať, kedy je ohrozená sloboda slova, tvorby alebo sa, sprvu nebadane, začínajú porušovať ľudské práva. Ambíciou bolo zostaviť ročník, ktorý bude divákov nabádať k spoločenskej aktivite a prevzatíu osobnej zodpovednosti za to, ako vyzerá a ako (ne)funguje krajina, v ktorej tu spolu nažívame,“ odpovedá Fabiánová.

S jej slovami súvisí aj otvárací film festivalu Proces, ktorý rozpráva o procese s Olehom Sencovom a uvedie ho jeho režisér Askold Kurov. „Tento film je hrozivo aktuálny a blízky napriek tomu, že Ukrajina sa nám môže zdať vzdialená. Olehov príbeh odкрýva, aká krehká je sloboda a ako ľahko a bezprecedentne dokáže systém zomlieť jednotlivca, ak je tento systém skorumpovaný,“ myslí si riaditeľka festivalu. Uvedený bude aj krátky dokument z cyklu 100 rokov Československa – Osudy slobody Jakuba Šuvadu z VŠMU, ktorý vypovedá aj o zavraždenom novinárovi Jánovi Kuciakovi. V programe sa nachádzajú i ďalšie domáce tituly, medzi ktorými je dokumentárny cyklus Biele vrany a hrdinovia medzi nami, premiérový film Švédi z osady (r. K. Farkašová), Smutné jazyky (r. A. Grusková), Niečo navyše (r. P. Kadlečík, M. Šenc), Okupácia 1968 (päťica režisérov), Kroky na hrane (r. V. Bendík), dokumentárna mozaika Spýtaj sa vašich v réžii Barbory

Berežňákovej. V súťaži nazvanej Slovensko a Česko za ľudské práva sa stretne celkovo 15 nových dokumentov. Českí autori prispeli do programu napríklad snímkou Keď príde vojna, v ktorej sa režisér Jan Gebert venuje organizácii Slovenskí branci, alebo filmom Hranice práce (r. A. Rychlíková), ktorý sa sústreďuje na odkrývanie mizerných pracovných podmienok v súčasnom Česku a ocenili ho na vlnajšom MFDF Jihlava. Dohromady uvedie Jeden svet vyše 60 filmov rozdelených do šiestich sekcií (okrem uvedenej súťaže sú to Hrdinovia a hrdinky, Máte právo vedieť, Slepá škvrna, Uhol pohľadu a Jeden svet deťom).

Festival, ktorý si dáva za cieľ otvárať debatu, pripravuje viacero diskusií, ktoré sa budú venovať prípadu Sencov, vyšetrovaniu vraždy Kuciaka a Kušnírovej, rímskej téme, problematike utečenectva a migrácie, novodobého otrokárstva, eutanázie, pedofílie, sexuálneho zneužívania a ďalším. Príde aj niekoľko zaujímavých hostí zo zahraničia. Jedným z nich bude katalánsky dokumentarista Carles Bosch, ktorý ponúkne masterclass pre verejnosť a predstaví aj svoj nový film Zalúbenci na dráte. „Bosch bude mať zároveň prednášku na celodennom špeciálnom podujatí Storytime, kde vystúpia i ďalší filmári, ako je napríklad Agnieszka Holland, a novinári a autori svetového mena. Naším hosťom bude aj známy spisovateľ a pedagóg Timothy Snyder, ktorý bude prednášať na tému ceny slobody,“ dodáva Diana Fabiánová.

Projekcie festivalu Jeden svet sa v Bratislave budú konať v kinách Lumière, Mladosť a Klap na VŠMU, ďalej na Filozofickej fakulte Univerzity Komenského, v KC Dunaj, Café Berlínka a školské premietania sa uskutočnia v Open Gallery a v Univerzitnej knižnici. Diskusie a iné sprievodné podujatia zastreší aj Artforum, Goethe-Institut, Nová Cvernovka a Klub pod lampou. Košický Jeden svet bude hostiť Tabačka Kulturfabrik a kino Úsmev. Hlavným organizátorom festivalu, o ktorom sa dozviete viac na stránke www.jedensvet.sk, je organizácia Človek v ohrození. ◀

aktuálne

— text: Zuzana Sotáková /
Prípad Barnabáš Kos — foto: archív SFÚ —

Svet objavuje archívne slovenské filmy

K práci s archívnymi slovenskými filmami v SFÚ patrí aj ich prezentácia na domácich i zahraničných fórach. Niektoré tituly sa darí dostávať do povedomia aj na podujatiach, ktoré majú vo svete zvučné meno. S touto jeseňou sa spája hneď niekoľko takých prípadov.

Prvé podujatie sa začína už skraja októbra (4. – 14. 10.) – ide o Medzinárodný festival fantastického filmu Sitges v Španielsku, ktorý v sekcii Animať ponúkne retrospektívu nestora slovenskej animovanej tvorby Viktora Kubala. Jeho dôvtipné postrehy o svete a spoločnosti s komickými prvkami, ale aj s vážnymi podtónmi uvidí publikum v jednom bloku, ktorý sa bude skladať z celovečernej snímky Krvavá pani (1980) a zo šiestich krátkych filmov: Zem, Janko Hraško u kúzelníka, Kino, Čo sa stalo Janíkovi na ceste, Meteorológ a Idol. Pôjde o španielsku premiéru digitálne reštaurovaných Kubalových filmov, ktoré 12. 10. uvedie v kine Prado riaditeľ Národného kinematografického centra SFÚ Rastislav Steranka. „Festival v Sitgese je mojou srdcovkou, preto som nesmierne rád, že tento rok v oficiálnom programe uvedie (malú) retrospektívu Viktora Kubala. Keď som tam bol v roku 2016, povedal som si, že jedného dňa tam dostanem film Krvavá pani. Je to presne film, ktorý do programu festivalu v Sitgese a jeho žánrovému publiku patrí,“ hovorí Rastislav Steranka.

Veľkou udalosťou bude v tomto smere aj francúzsky Lumière Festival (13. – 21. 10.) v Lyone, ktorý zaradil film Petra Solana Prípad Barnabáš Kos (1964) do programovej sekcie Archival treasures and curiosities. Digitálne reštaurovaná snímka, ktorá vyniká aj obrazovou nápaditosťou, tam bude mať svetovú premiéru. „To, že francúzske publikum bude mať možnosť objaviť tento film, ma nesmierne teší. Uvedenie slovenských archívnych filmov na takýchto významných podujatiach v zahraničí je veľkou prestížou. Nevyzdvihoval by som jedno podujatie pred

druhým, každé z nich má svoje publikum, či už divácke, alebo profesionálne,“ pokračuje riaditeľ NKC SFÚ, ktorý uvedie aj projekcie v Lyone, a to 16. a 17. 10. Solanovo uštipačné rozprávanie o trianglistovi, z ktorého sa stane riaditeľ symfonického orchestra a ktorý rýchlo pochopí, že morálnymi zásadami sa kariéra nebuduje, predstaví aj Filmový festival Black Nights v Tallinne (16. 11. – 2. 12.). V Estónsku sa bude premietiť v dvojprograme s filmom Postava k podpíraniu (r. P. Juráček, J. Schmidt).

Prostredníctvom archívnych filmov sa zahraniční diváci dozvedia aj o dramatických udalostiach v Československu roku 1968. Čierne dni (1968), mimoriadne vydanie Týždňa vo filme, za ktorým stoja Ladislav Kudelka, Milan Černák, Štefan Kamenický a Ctibor Kováč a ktorý prináša autentické zábery zo slovenských miest počas invázie v auguste 1968, uvedie Slovinská kinotéka v Lublane v rámci podujatia Jesenná filmová škola (23. – 25. 10.). Smrť Jana Palacha ako jeden zo sprievodných javov okupácie pripomína film Tryzna (1969) autorskej trojice Vlado Kubenko, Peter Mihálik a Dušan Trančík, ktorý premietne renomovaný festival DOK Leipzig v Nemecku (29. 10. – 4. 11.).

„O slovenských archívnych filmoch, teda okrem tých najexponovanejších, akými sú napríklad filmy Juraja Jakubiska, Slnko v sieti Štefana Uhra, Boxer a smrť Petra Solana či Obrazy starého sveta Dušana Hanáka, zahraničie až tak veľa nevie. Práve preto sme tu my v Národnom kinematografickom centre SFÚ a naša systematická a intenzívna práca na tom, aby filmový svet slovenské archívne diela objavoval,“ uzatvára Rastislav Steranka. ◀

Z obrazoviek na plátna kín

Na Slovensku sme aktuálne svedkami nezvyčajnej situácie. Klasické distribučné spoločnosti uvádzajú do kín viacdielne projekty, ktoré sa už objavili v televíznom vysielaní a vyšli na DVD. Reč je o dokumentárnom cykle Prvá a animovanom večerníku Websterovci. S ich premietaním sa neraz spájajú diskusie a workshopy.

V prípade Prvej ide o desať 42-minútových dokumentárnych portrétov výnimočných Sloveniek a kiná programujú jednotlivé filmy cyklu samostatne. Websterovci sú zase animovaným 3D seriálom o sympatickej pavúčej rodine a jej zážitkoch. Pásmo šiestich častí má celkovú dĺžku 63 minút.

„Ísť s Prvou do kinodistribúcie nebolo počiatku našim plánom. Po vydaní celého 10-dielneho cyklu na DVD sa však ukázalo, že je oň veľký záujem. V spolupráci so Slovenským filmovým ústavom sme začiatkom leta premietli päť častí v Kine Lumière a z rôznych regiónov nám začali chodiť požiadavky, či by sme mohli filmy uvádzať aj tam. Pravda je, že do regiónov už nevieme poskytnúť sprievodnú diskusie, ale sme radi, že Prvá môže žiť ďalej takýmto spôsobom. Teraz na jeseň opäť pokračujú premietania v Lumièri,“ hovorí pre Film.sk producentka cyklu Barbara Janišová Feglová. Prvú prináša do kín Asociácia slovenských filmových klubov, ktorá ju uvádzala najprv na Febiofeste, neskôr v Lumièri, aktuálne ju uvádza v regiónoch a zaradila ju aj do projektu Filmy pre školy. „Myslíme si, že cyklus zaujme hlavne pri premietaniach pre školy, čo je pre nás veľmi dôležité, pretože týmto projektom sa snažíme vychovávať nových divákov. Je pravda, že ide o špecifický titul, ale pre ASFK je dôležitý každý jeden divák,“ približuje Martina Paštéková z ASFK.

Websterovcov sa ujala distribučná spoločnosť Magic Box Slovakia, ktorá takisto pracuje s možnosťou školských predstavení. „Potenciál je v seriáli samotnom. Jeho kvalitné obsahové spracovanie, krásna animácia v 3D technológii, výborné slovenské znenie, to všetko sú predpoklady na úspešné nasadenie do kín. Ďalším bonusom je, že kiná po projekciách v štandardnom hracom čase môžu Websterovcov ponúknuť ako školské predstavenie. Do programovej ponuky ho zaradili nielen jednosálové kiná, ale aj takmer všetky multiplexy na Slovensku,“ ozrejmjuje Adriana Kráľovičová z Magic Box Slovakia. Ako dodáva, tento titul si vybrali aj preto, že vyzdvihuje silu a spojitost rodiny, poskytuje kvalitnú zábavu pre najnižšiu vekovú kategóriu divákov a s takouto formou nasadenia neprišla

na Slovensku ešte žiadna distribučná spoločnosť. Producentka a režisérka Websterovcov Katarína Kerekesová si myslí, že v slovenských podmienkach môže byť takéto uvedenie raritou, no v zahraničí nie je. „Inšpirovali sme sa francúzskou distribúciou seriálu Mimi & Líza, ktorý tam bol uvedený ako blok šiestich častí a mal takmer 80 000 divákov. V súčasnosti chystáme pokračovanie tejto distribúcie s francúzskou spoločnosťou Cinéma Public Films s ďalšími časťami Mimi & Lízy a s novým vianočným špeciálom Mimi & Líza – Záhada vianočného svetla. V podstate nás inšpiroval práve tento prístup. Blok krátkych filmov môže byť vhodný na popoludňajšie detské predstavenia alebo pre školy. A takto k tomu pristúpil aj Magic Box, keď pozitívne zareagoval na našu ponuku.“ Aj pri Websterovcoch majú tvorcovia ambíciu dostať seriál k čo najväčšiemu počtu divákov. Podľa Kerekesovej je výroba takéhoto projektu časovo aj finančne náročná, preto je dôležité snažiť sa o čo najrozsiahlejšiu distribúciu. „Nie sme veľký tím a stále pokračujeme v produkcii nových Websterovcov, ale niekoľkí členovia tímu už cez prázdniny pripravili pre deti malé tvorivé dielne s Websterovcami na Detských 4 živloch v Banskej Štiavnici. Verím, že sa nám niečo podobné podarí zorganizovať aj v Bratislave a inde,“ dodáva Kerekesová.

Vráťme sa k producentke Barbare Janišovej Feglovej, ktorá považuje možnosť pozrieť si dokumenty vo svojom malom kine, vo svojej komunite a živo o nich debatovať za ideálnu situáciu. „Aj teraz robíme na podobnom modeli s televíznou sériou Biele vrany a hrdinovia medzi nami. Spolupracujeme na tom s platformou Dokument na kolesách. Počas jesene a zimy absolvujeme okrem Bratislavy a okolia aj turné po desiatich mestách, kde budú cez deň projekcie s diskusiami na školách a večer v kluboch alebo kultúrnych centrách pre verejnosť. Je dobré, že začína fungovať trend platformy typu Dokument na kolesách alebo KineDok. Pracuje sa tak oveľa viac s fenoménom eventovej distribúcie či špecificky modelovaných premietaní, kde je väčšia šanca, že sa dielo stretne so svojou cieľovou skupinou.“

Creative Europe Desk Slovensko informuje

Výsledky výziev programu Kreatívna Európa – podprogramu MEDIA: v rámci výzvy EACEA/23/2017, Podpora vývoja balíkov projektov, získala spoločnosť BFILM podporu vo výške 125 000 eur na balík projektov Bolo raz jedno more, Panic v podzemí, Americký sen a Koniec. Ide o úspech, keďže naposledy získali podporu vývoja balíkov projektov dve slovenské spoločnosti (TRIGON Production a Alef Film & Media Group) v roku 2003. Srdečne blahoželáme. Program MEDIA organizuje ďalší ročník filmového kvízu pre každého milovníka európskeho filmu. Stačí do 5. 11. odpovedať na desať otázok a môžete sa stať jedným z desiatich výhercov, ktorí v decembri pocestujú na odovzdávanie Európskych filmových cien do Sevilly. Kvíz nájdete na adrese <https://weallovostories.eu/efa>.

— vs —

Slovenské filmy vo Varšave aj v Luxemburgu

Varšavský filmový festival (12. – 21. 10.) patrí medzi najprestížnejšie podujatia a do jeho súťaže dokumentárnych filmov sa tento rok dostali až dve slovenské snímky. Medzinárodnú premiéru bude mať vo Varšave novinka Ladislava Kaboša Kapela, ktorá zobrazuje zrod rómskej kapely v ťažkých podmienkach osady na východnom Slovensku. Druhou súťažnou snímkou je minoritná slovenská koprodukcia Cirkus Rwanda Michala Vargu, ktorá sleduje dva cirkusové súbory – jeden z Rwandy, druhý z Česka – a ich snahu o vytvorenie spoločného predstavenia. Do súťaže krátkych filmov na 34. ročníku varšavského festivalu sa zase dostala animovaná študentská snímka Kriss Sagan Poetika Anima. Nenaratívny film vznikol na motív rovnomennej básne, ktorá je syntézou režisérkiných denníkových zápiskov. Tvorba slovenských filmárov sa bude prezentovať aj v Luxembursku na 11. ročníku filmového festivalu CinEast, zameraného na tvorbu strednej a východnej Európy (4. – 21. 10.). Uvedú tam celovečerné filmy Para nad riekou (r. R. Kirchoff, F. Remunda), Všetchno bude (r. O.

Omerzu), Baba z Iadu (r. B. Sláma) a Domestik (r. A. Sedlák). Z krátkych filmov sa publiku predstaví Hrejivá komédia o depresii, šialenstve a nesplnených snoch (r. M. Ďuriš) a Untravel (r. A. Nedejkovič, N. Majdak jr.).

— zs —

Spomínanie na Kadára

Tento rok si pripomíname sté výročie narodenia Jána Kadára, jediného slovenského režiséra, ktorý získal Oscara. Pri tejto príležitosti mu v máji Kino Lumière v Bratislave pripravilo veľkú retrospektívu. Prehliadka jeho filmov sa dostala aj za hranice na Československý filmový týždeň v Izraeli, ktorý sa konal v auguste. Minulý mesiac sa zase v Rožňave konalo podujatie Storočnica Jána Kadára a v októbri a novembri sa presúva do hlavného mesta. Na pôde Filmovej a televíznej fakulty VŠMU sa od 3. 10. do 22. 11. budú konať viaceré projekcie a prednášky spojené s Kadárovým životom a tvorbou. Organizátori ponúknu publiku filmy Cesta slobody (1979), Mandelštamova svedkyňa (1975), Prípad Milligan (1975), Modrý hotel (1974) a Iná tvár pekla (1978). Projekcie budú sprevádzať prednášky o filmových prekladoch (Joel Ivan Hajos), o význame básnika Osipa Mandelštama v kontexte ruskej literatúry a kultúry (Eva Kollárová) a o význame filmu Modrý hotel v kontexte westernovej filmovej tradície (Peter Michalovič). Vo výstavnej sieni Univerzitnej knižnice na Michalskej ulici v Bratislave bude prebiehať fotografická výstava Jaroslava Žiaka z cyklu Hrdinovia.

— zs —

Bergman a jeho odkaz

Pri príležitosti stého výročia narodenia jednej z najväčších svetových osobností (nielen) filmovej réžie sa v dňoch 23. až 25. 10. uskutoční v Kine Lumière v Bratislave medziodborový seminár Ingmar Bergman a jeho odkaz. Hlavným hosťom podujatia bude filmový historik a riaditeľ Nadácie Ingmara Bergmana v Štokholme Jan Holmberg, ktorý uvedie otvárací film Lesné jahody a bude mať aj masterclass. Zuzana Gindl-Tatárová bude prednášať o snímkach Fanny a Alexander, Július Vanovič rozoberie tému religiozity v Bergmanovom diele a re-

— zs —

žisérovej tvorbe sa budú venovať aj psychiatri Peter Breier a Jozef Hašto. O programe seminára, ktorého hlavným organizátorom je Kabinet audiovizuálnych divadelných umení a spolupracoval na ňom aj Slovenský filmový ústav, nájdete viac na stránke www.kadu.sk.

— dan —

Aktuálne uzávierky

MFF Rotterdam Uzávierka: 15. 10. 2018

Na 48. Medzinárodný filmový festival Rotterdam, ktorý sa bude konať v termíne 23. 1. až 3. 2. 2019, sa môžu do polovice októbra prihlasovať dlhometrážne filmy. Podmienky sú na <https://iffr.com>.

Euro Connection Uzávierka: 20. 10. 2018

Koprodukčné fórum, ktoré sa koná v rámci prestížneho Medzinárodného festivalu krátkych filmov v Clermont-Ferrand (5. – 6. 2. 2019), vyberá 13 projektov a ich zástupcom poskytuje možnosť predstaviť ich odbornému filmovému publiku, najmä potenciálnym koproducentom. Prihlásiť sa môže krátky film (hraný, animovaný alebo kreatívny dokument) s dĺžkou do 40 minút, ktorého natáčanie/produkcia sa nezačne skôr ako v máji 2019. Slovenský filmový ústav má ako partner podujatia právo nominovať jeden slovenský krátkometrážny projekt. Viac nájdete na <https://clermont-filmfest.org>.

When East Meets West Uzávierka: 31. 10. 2018

Koprodukčné fórum, ktoré sa koná počas Filmového festivalu Terst (20. – 22. 1. 2019), je navrhnuté tak, aby spojilo 20 výnimočných projektov s viac ako 400 producentmi, finančníkmi a decision makermi z celého sveta. Vhodnými projektmi sú dlhometrážne hrané a dokumentárne filmy v štádiu vývoja s koprodukčným potenciálom (tento rok v zameraní na koprodukcie so severnými krajinami a s krajinami juhovýchodnej Európy). Preferované sú projekty, ktoré majú zabezpečených aspoň 15 % rozpočtu. Viac nájdete na www.wemw.it, www.triestefilmfestival.it.

Keď sa kapela chopí nástrojov

Režisér Ladislav Kaboš sa po dokumentárnom filme *Všetky moje deti*, ktorý sa v kinách premietal pred štyrmi rokmi, vracia k rómskej téme novinkou *Kapela*. Sleduje v nej skupinu muzikantov, ktorí dostali možnosť predviesť sa svetu.

Počiatky Kapely možno hľadať práve pri dokumente *Všetky moje deti*. Jeho diváci totiž urobili zbierku, ktorá pomohla protagonistom aktuálneho filmu. Konkrétnejšie už o tom hovorí režisér Kaboš: „Muzikantom sme kúpili nástroje, ktoré si dovtedy požičiavali. Basu som kúpil v Prešove, akordeón v Prahe, obal na basu nám doviezli z Rakúska, obal na akordeón mám zo Žiliny. Diváci dali šancu Rómom a mne sa zdalo veľmi zaujímavé sledovať, ako to dopadne. Využijú šancu?“ Manažérom kapely sa stal Stanislav Čonka, ktorý vystupoval aj vo filme *Všetky moje deti*. „Ešte nedávno pomáhal s farárom Mariánom Kuffom stavať v osade jednoduché murované domčeky. Teraz pracuje na tom, aby sa jeho chlapci dostali niekam dopredu, na veľké pódium. Svojským spôsobom a s jeho prislovečným humorom,“ ozrejmuje pre Film.sk Ladislav Kaboš. Názov jeho novinky síce naznačuje, že v nej bude zohrávať kľúčovú úlohu muzika, *Kapela* však nepovažuje za hudobný film, ako to bolo v prípade jeho starších titulov *Ateliér duše*, *Pravda víťazí* či *Jenom sen*. „Hudba a všetky tragikomické peripetie sú teraz iba prostriedkom, aby sme sa dostali k našim účinkujúcim bližšie. Sociologicky verne reprezentujú osadu. Máme tam jediného vysokoškolačka v osade, iba dvaja z kapely sú zamestnaní. Prekvapením je Stanov syn Denis. Založil v osade predajňu potravín a vyniká pracovitosťou a pragmatickým prístupom k životu,“ vysvetľuje Kaboš a na základe svojich opakovaných filmárskych prienikov do rómskeho prostredia sa snaží pomenovať aj širšie súvislosti. „Najväčším problémom je zmeniť u Rómov myslenie. Sú spútaní nielen biedou a pocitom beznádeje, ale aj zlovykmi a dedičstvom ničoty, z ktorého sa veľmi ťažko dokážu vymaniť. Rómske etnikum sme pripútalí k zemi, zobrali mu voľnosť, vzduch a ono zložito hľadá nový zmysel svojej existencie...“

Nápad na projekt *Kapely* dostal Kaboš už v roku 2014, ako však hovorí, ťažko sa naň zžháňali peniaze. Producentkou (a spoluscenáristkou) snímky je jeho manželka Svatava Maria Kabošová (spoločnosť MEDIA FILM), jeho syn Michael dokument koprodukuje z českej strany (KABOS Film & Media), podieľala sa na ňom i RTVS a Česká televízia a získali aj podporu z tunajšieho Audiovizuálneho fondu.

Už viackrát sme sa zmienili o dokumente *Všetky moje deti* (2013), na ktorý *Kapela* nadväzuje. Keby mal Kaboš porovnať svoje filmárske prístupy v týchto dvoch prípadoch, ukázali by sa medzi nimi podstatné rozdiely? „Celkom iste. Prvý film sme vďaka podpore programu MEDIA a fondu Eurimages nakrúcali priebežne tri roky a rok sme chodili do osád zbierať materiál. Bol to typický observačný dokument. Teraz som staval viac na príbeh, je tam veľa štylizovaných sekvencií. Je neuveriteľné, ako sa Stano Čonka zžil so svojím účinkovaním – s obrovskou ľahkosťou a veľmi autentickým prejavom. To platí aj o všetkých muzikantoch. V niektorých situáciách som im dal priestor, aby sami prejavili emócie, dotvárali sekvencie, a veľakrát som bol prekvapený, ako hravo si s tým poradili. Išlo teda o pevný príbeh a súčasne istú mieru improvizácie, náhody a všetkého, čo život priniesie.“

Rómska kapela sa napokon na veľké pódium,

o ktorom hovoril Kaboš v úvode, dostala, a to rovno na trencianskom festivale Pohoda. Podľa režiséra sa tam muzikanti cítili ako ryby vo vode. Nebol to však ich jediný výjazd do sveta, za hranice bežného životného stereotypu a prostredia. Vyskúšali si napríklad aj koncertovanie na ulici v Bratislave. „Znenazdajky sa pri nich objavila skupina Brazilčanov. Mladí chalani vymysleli choreografiu na ich skladbu, improvizovali, vyrábali ,tanečné kreácie' za pochodu a roztancovali bratislavské korzo. Ulicu prežiarila atmosféra radosti a energickej rómskej hudby... ,Tanečníci' sa rozlúčili s každým muzikantom ako so starým známym, nechýbali objatia,“ spomína Kaboš. Pri realizácii tohto filmu sa dal dokopy s viacerými mladými spolupracovníkmi a svoj tím si pochvaľuje. Hlavným kameramanom snímky bol Ivo Miko, strih mal na starosti Michal Kondrila, zvuk nasnímal Martin Králik a mixoval ho v spolupráci s Jaroslavom Fryšom.

Vráťme sa na záver ešte k festivalu Pohoda, s ktorým sa pre Ladislava Kaboša spájajú ťažiskové situácie tohto filmu. „Chlapci zažiarili. Nikdy som ich nepočul hrať tak skvelo. Ovládli publikum. Ich hudba elektrizovala, sršala z nej radosť zo života. Mal som predtým, samozrejme, strach, ako to dopadne, a potom obrovskú radosť, že sa to podarilo, že máme dôležitú sekvenciu hotovú. Kapela sa narodila doslova počas nášho nakrúcania. Iba dva týždne pred vystúpením na Pohode sme jej dali meno.“ Lomnické čháve, tak sa volajú. ◀

Kapela (r. Ladislav Kaboš, Slovensko/Česko, 2018)
CELKOVÝ ROZPOČET FILMU: definitívna suma zatiaľ nie je vyčíslená
 (podpora z Audiovizuálneho fondu: 48 000 eur,
 podpora z RTVS: 20 000 eur)
DISTRIBUČNÉ NOSIČE: DCP, blu-ray

Neviditeľné dedičstvo karpatských Nemcov

— text: Zuzana Sotáková —
foto: Slovenský národný archív,
Anna Grusková —

Ako urobiť film o jazykoch? To bola otázka, pred ktorou stála režisérka Anna Grusková. Jej záujem o takmer vyschnutý jazyk karpatských Nemcov začali postupne obrastať traumatické osobné príbehy, až z toho nakoniec vyrástol dokument *Smutné jazyky*.

— Pôvodne chcela Anna Grusková natočiť film o svojej blízkej rodine. Avšak „klúčová svedkyňa“, jej deväťdesiatročná príbuzná, odmietla o svojich stále bolestných spomienkach rozprávať. „Musela som kapitulovať a uznať jej dôvody, i keď mi to bolo veľmi ľúto. O to viac, že je už posledná z celej veľkej skupiny, ktorú odsunuli z Handlovej a skončila pri Dortmunde,“ približuje režisérka, scenáristka i producentka dokumentu. „Nevedela som, čo robiť. Goethe-Institut mi poskytol menší grant na prípravu scenára. Nápad ísť na širokú tému karpatskonemeckej menšiny cez jazyk mi ponúkol germanista Jozef Tancer. Ten sa stal aj sprievodcom filmu a jeho kľúčovou osobnosťou.“

— Korene tejto menšiny na Slovensku siahajú až do 13. storočia. „Napriek dlhému a nesmierne plodnému pôsobeniu Nemcov u nás – veď postavili mestá, ktorými sa dnes pýšime, vybudovali banícky priemysel, v mnohých oblastiach aj poľnohospodárstvo, vinárstvo či drevársky priemysel – vieme o nemeckej menšine veľmi málo. Je to dôsledok politiky väčšinovej spoločnosti, ktorá sa po druhej svetovej vojne túto menšinu z pochopiteľných dôvodov usilovala potrestať a marginalizovať. A pomohol jej v tom odsun takmer 84 percent jej príslušníkov do Nemecka. Tí, čo tu ostali, na seba nechceli upozorňovať, lebo vo väčšinovej spoločnosti nenávisť k Nemcom a nemčine dlho pretrvávala. Dnešná neviditeľnosť smutnej, hoci najkomfortnejšej menšiny na Slovensku, ako vo filme hovorí jeden z účinkujúcich, je toho dôsledkom,“ približuje Anna Grusková. Vo filme sa sústredila na obdobie od prvej republiky až do konca 40. rokov minulého storočia. To si ešte pamätajú aj protagonisti, ktorí vo filme vystupujú. „Toto krátke obdobie takmer úplne odpísalo predchádzajúce stáročia a nemecké zásluhy o územie dnešného Slovenska,“ poznamenáva režisérka.

— Nakrúcanie sa začalo tzv. jazykovými biografiami. Ľudia filmárom rozprávali, s akými jazykmi sa stretávali od svojho detstva, čo filmárom pomohlo získať si ich dôveru, a postupne sa do jazykovej témy primiešavali ich často traumatické osobné príbehy. Pri nakrúcaní prešli tvorcovia všetky dôležité oblasti, v ktorých karpatskí Nemci dodnes žijú. „Samozrejme, neboli sme v každej dedinke, ale v tých hlavných áno. Aj tak neuspokojíme všetkých. Táto menšina totiž dodnes hovorí ohromným množstvom nárečí. Takmer každá obec má svoje. Často sa ho však pokúšajú udržiavať už iba jednotlivci. V obciach ako Chmelnica (Hopgarten) sme cítili rozmach, úsilie skupiny vysoko motivovaných ľudí uchovať nielen jazyk, ale aj hodnoty blízke ich predkom. Je tam dokonca škola, kde sa deti môžu vzdelávať prostredníctvom piesní a básní aj v nárečí, ale napríklad v Dobšinej sme ostali v nemom úžase nad tým, čo sa stalo z tohto kedysi takého prekvitajúceho nemeckého banického mestečka. Ešte tam cítiť stopy stáročného pôsobenia karpatských Nemcov, ale už tam takmer nijakí nežijú.“

— Uchopenie témy, ktorá stojí na hovorenom, prípadne písanom slove, bolo výzvou aj z obrazovej stránky. „Mohla som ísť cestou vizuálnej poémy. Využiť jazykovú líniu ako hudobnú a obrazom sledovať ďalšiu, samostatnú neilustratívnu líniu. No v tejto fáze vedomostí o karpatskonemeckej menšine na Slovensku sa mi to videlo síce efektné, ale málo užitočné. Uvedomujem si, že taký film by zrejme

zaujal iba malú skupinu divákov,“ vysvetľuje Anna Grusková a pokračuje: „S Jozefom Tancerom sme sa zhodli, že chceme, aby mal náš film aj vzdelávaci rozmer smerom k väčšinovej spoločnosti i samotnej komunite. Samozrejme, nechcela som rezignovať na vizuálnu stránku filmu, verím, že tváre pamätníkov, archívne dokumenty a fotografie, často úplne unikátne, majú svoju silu aj v relatívne striedmej práci s kamerou.“ Nakrúcanie *Smutných jazykov* sa začalo už v roku 2014. Tento rok ho podporili RTVS, Fond na podporu kultúry národnostných menšín a Audiovizuálny fond, čo tvorcovi umožnilo dokončiť slovenskú verziu filmu. Dokument má aj nemeckú verziu, ktorá sa už premietala na viacerých vzdelávacích podujatiach v Nemecku.

— Anna Grusková predtým nakrútila filmy *Profesionálna cudzinka*, *Návrat do horiaceho domu* a *Rabínka*. Posledné dva sa zaoberajú židovskými hrdinkami. „Pomerne dobre som sa oboznámila s obdobím, o ktorom je aj tento film. Bolo pre mňa veľmi zaujímavé pozeráť sa na to isté z celkom iného uhla pohľadu. Paradoxne, aj medzi nemeckými ‚páchateľmi‘ sa našli mnohí nevinní a statoční ľudia, niektorí karpatskí Nemci aj zomierali v koncentračných táboroch, bojovali v Slovenskom národnom povstaní atď. O tom som predtým nikdy nepočula. Aj medzi nimi po vojne trpelo mnoho nevinných ľudí pre princíp kolektívnej viny. Je desivé, keď za rôznymi ideológiami a právnymi úpravami odhalujete túžbu po cudzom majetku, najskôr židovskom a potom nemeckom. Nie sme veru holubičí národ,“ dodáva režisérka. ◀

Smutné jazyky (r. Anna Grusková, Slovensko, 2018)

CELKOVÝ ROZPOČET FILMU: približne 26 000 eur

(podpora z Audiovizuálneho fondu: 4 500 eur,

podpora z RTVS: približne 9 000 eur + vecné plnenie)

DISTRIBUČNÉ NOSIČE: DCP, blu-ray

Tiene pralesa

Posledné dva dlhometrážne dokumenty Pavla Barabáša, ktoré sme mohli vidieť v kinách, sa venovali predovšetkým slovenskému prostrediu, tunajším osobnostiam a fenoménom. Išlo o filmy *Vábenie výšok* (2017) a *Sloboda pod nákladom* (2016). Režisérova novinka *Tieň jaguára* je iná. Vydáva sa v nej po stopách tajomného kmeňa do ďalekých a neprebádaných končín.

— text: Daniel Bernát —
foto: K2 Studio —

— Tentoraz viedla filmárova cesta do Venezuely, kde už sice niekoľkokrát bol, ale to neznamená, že ho to pripravilo na všetko, čo ho čakalo pri ostatnej expedícii. Jej cieľom totiž bolo nájsť prírodný kmeň Hodi, ktorý ešte stále žije tradičným spôsobom bez vonkajších zásahov, a než sa to členom výpravy podarilo, museli absolvovať dlhé putovanie amazonským pralesom a prechod pohorím Sierra Maigualida. Vráťme sa však na začiatok cesty, ktorú Barabáš podstúpil s Petrom Beckom Ondrejovičom, Janom Dungalom a Petrom Kuricom. „Treba povedať, že už od prvej myšlienky to bola cesta s mnohými neznámymi a neistotami. Čo prinesie, nikto z nás štyroch dopredu nevedel. Tých problémov sme riešili vo Venezuele naozaj veľa, hoci tam bol každý z nás už mnohokrát. Idete do upadajúcej krajiny, ktorá je na hranici kolapsu, nič nefunguje, máte problém niečo kúpiť, je tam hlad, rabujú sa obchody. Potrebujete povolenia, vyhnúť sa prepadnutiu, prejsť cez množstvo vojenských kontrol, z ktorých pri každej môžete skončiť,“ hovorí Pavol Barabáš pre Film.sk. „Nakoniec sa predsa preplavíte hlboko do divočiny až k indiánskemu kmeňu Yekuana, ktorý vám musí dať súhlas na prechod svojím územím. Nechápali, že chceme ísť ďalej, než chodia oni loviť. O susednom kmeni Hodi vedia, ale nikdy ich nevideli. Volajú ich tiene. Nakoniec sme súhlas dostali. A až tu sa začína film. Sme bez sprievodcov, do vyčerpania pádlujeme proti prúdu malých riek a všetko najnutnejšie na prežitie v divočine máme v zopár vakoch. Boli sme na ceste do neznáma, netušiac, čo bude na jej konci.“

— Prirodzene, dlhé putovanie neznámym a náročným terénom musí byť samo osebe vyčerpávajúce, Barabáš si však naložil na plecá aj ambíciu nakrútiť film. S akou technikou sa do divočiny vybral a aká deľba práce bola v tejto malej skupine dobrodruhov? „Technika musí byť čo najjednoduchšia a najľahšia. Mal som sedem batérií do kamery bez možnosti dobíjania. To sa v dažďovom pralesi ani nedá. Takže som musel nakrúcať naozaj veľmi, veľmi úsporne. Každý mal svoju úlohu, patrilo tam celodenné pádlovanie, stavba tábora, zbieranie dreva na oheň, varenie. To filmovanie je až niekde na poslednom mieste,“ vysvetľuje režisér a dodáva, že najhorší bol prechod pohorím Sierra Maigualida, kde sa museli vysilujúco presekávať horským pralesom bez chodníka. „Boli sme snáď prví Európania, ktorým sa tento prechod podaril. Vytiahnuť z batoha kameru – to už chcelo naozaj veľké úsilie,“ podčiarkuje Barabáš namáhavosť napredovania k neistému cieľu, no vzápätí dodáva: „Keď sme sa po troch týždňoch dostali do indiánskej osady, mal som pocit, že som v raji, a bol som rád, že mi ostali batérie na zachytenie niečoho, o čom som si myslel, že sa mi na tejto planéte už nepodarí.“

— Barabáš prirovnáva prírodných ľudí k deťom v tom zmysle, že sa nevedia pretvarovať. V osade kmeňa Hodi sa nezvyčajní návštevníci snažili správať tak, aby boli pre domorodcov „nezaujímaví“ a mohli nenápadne pozorovať ich bezprostrednú každodennosť. Všetci členovia expedície s tým už mali skúsenosti. Prebiehalo to napríklad takto: „Honzu je maliar pralesa a začal maľovať okolité vtáky, takže Indiáni mali pocit, že to je dôvod nášho príchodu, nie oni.“ Barabáš dokonca

vrávi, že domorodcom bolo po čase úplne jedno, že ich nakrúcajú, a on mohol zaznamenávať, čo chcel. Hneď však pripomína, že musel mať premyslené, čo je pre vznikajúci film podstatné, pretože batérii mu rýchlo ubúdalo. Zároveň musel byť neustále pripravený, lebo vopred nevedel, čo sa bude v kmeni diať. A čo vlastne bolo pre neho to podstatné? Z celkového pohľadu mu išlo o zachytenie ľudí, ktorí sú súčasťou prírody, a fungovania kmeňa, ktorý je založený na vzájomnosti, spoločnom prežívaní a rovnosti.

— Pri takomto filme ľahko určiť, kto je jeho scenáristom, režisérom a kameramanom. Čo sa týka ďalších profesií, hudbu zložil Martin Barabáš a strih mal na starosti Róbert Karovič. Z produkčnej stránky projekt zastrešilo K2 Studio v koprodukcii s RTVS a s podporou Audiovizuálneho fondu. Zostáva už len otázka, prečo sa dokument volá *Tieň jaguára*. „Jaguár je symbolom pralesa. Indiáni sa ho veľmi boja, lebo nikdy nevedia, či je to skutočný jaguár, alebo prevtelený duch, ktorý môže priniesť zlo celému spoločenstvu,“ odpovedá Pavol Barabáš a uzatvára svoje rozprávanie: „Kmeň Hodi, ktorý sa nám podarilo zaznamenať, je ešte nedotknutý našou civilizáciou. Ale ich archetypy sú hlboko zakódované aj v každom z nás. Ak im porozumieme, budeme rozumieť viac sebe i spoločnosti, v ktorej žijeme.“

Tieň jaguára (r. Pavol Barabáš, Slovensko, 2018)

CELKOVÝ ROZPOČET FILMU: 36 900 eur (podpora z Audiovizuálneho fondu: 14 900 eur, podpora z RTVS: 18 350 eur)

DISTRIBUČNÉ NOSIČE: DCP, blu-ray, DVD

— text: Zuzana Sotáková —
foto: Filmtopia —

Premety medzi Afrikou a Európou

Úplne odlišný prístup, iná motivácia i kultúra, na druhej strane podobné zánietenie pre pohyb a akrobaciu. Čo sa stane, keď sa Európa stretne s Afrikou na javisku nového cirkusu? To sa pýtajú tvorcovia nového koproduckého dokumentu *Cirkus Rwanda*, ktorý po svetovej premiére na festivale v Karlových Varoch vstupuje v októbri do slovenskej kinodistribúcie.

Protagonistami dokumentu režiséra Michala Vargu sú členovia známeho českého cirkusového ansámbľu La Putyka a akrobatického súboru Vision Acrobat z Rwandy. „Hlavný príbeh je v podstate veľmi jednoduchý. Princípál súboru La Putyka Rosta Novák, ktorý nikdy v živote nebol v Afrike, sa vydáva do Rwandy, aby spolu s miestnymi akrobatmi vytvoril novocirkusové predstavenie v západnom štýle,“ hovorí režisér o námete na svoj film. „Zaujímalo nás, ako sa prejaví konfrontácia natolko odlišných kultúr, reprezentovaných na jednej strane perfekcionista Európanom a na druhej strane neviazanými Rwandanmi, ktorí si však v živote často prešli takými peripetiami, aké si my len ťažko vieme predstaviť. Diváci spolu s Rostom prežívajú vo filme očakávania a obavy z Afriky a následné reálne stretnutie s odlišným prostredím a kultúrou vo Rwande,“ ozrejmjuje Varga pre Film.sk.

Nakrúcanie, ktoré trvalo približne štyridsať dní, bolo rovnomerne rozložené medzi Afriku a Európu. Podľa tých, ktorí film už videli, sa v ňom odrážajú aj iné témy. „Projekt ma oslovil prienikom komunitných a kultúrnych tém. Takisto ma zaujalo, ako reflektuje tradičné presvedčenie, že existuje veľa všemožných projektov rozvojovej pomoci Afrike, no veľa z nich berie Afriku ako predmet vlastnej činnosti, s prvoplánovo dobromyseľným zámerom, ktorý však nereflektuje a nerešpektuje miestne zvyklosti a tradície, v dobrom aj zlom zmysle slova. Počas realizácie filmu sme boli svedkami eskalácie utečeneckej krízy, a preto si myslím, že film ako *Cirkus Rwanda* potrebujeme o to viac v tomto

období, keď sa na juhu Európy stavajú ostnaté ploty a ľudia utekajúci pred vojnou sú vnímaní ako nebezpečná zver,“ hovorí slovenský koproducent filmu Jakub Viktorín zo spoločnosti nutprodukcia. „Nazdávam sa, že prepájanie odlišných kultúr a ľudí má zmysel, aj keď nie vždy taký, aký by sme si na prvý pohľad mysleli. V každom prípade verím, že to v slovenskom divákovi zarezonuje a on sa možno bude aj viac snažiť naozaj pochopiť to, čo sa okolo nás v dnešnej dobe deje,“ dodáva Viktorín.

Pre Michala Vargu a jeho štáb bolo pri spolupráci s akrobatmi a hlavne s Rostom Novákom dôležité nezasahovať do diania pred kamerou, zvolil si teda observačný prístup. „Okrem toho, že Rosta je princípálom nového cirkusu, je v Česku známy aj ako herec, ktorý sa občas objaví v menšej úlohe vo filme alebo v seriáli. V dokumentárnom filme je napriek všeobecným predstavám pomerne bežné, že si protagonistov napríklad o pár metrov posuniete, aby kompozícia záberu lepšie dokreslovala ich rozhovor alebo aktivitu. Lenže v podstate hneď po prvom pokuse o niečo také nás Rosta upozornil, že keď mu toto urobíme, hrozí, že začne kameru viac vnímať, prestane sa správať prirodzene a zapne ‚herecký modus‘,“ vysvetľuje režisér. Aj preto sa rozhodli, že budú natáčať na dve kamery: jedna snímala väčšie celky a druhá sa viac sústreďovala na detaily. Afrika, nový cirkus a akrobacie sú v tomto filme skôr pozadím, hoci dôležitým. Tvorcovia sa však zamerali najmä na zachytenie vzťahov medzi jednotlivými protagonistami a na sledovanie príbehu Rostu Nováka. ◀

Cirkus Rwanda (r. Michal Varga, Česko/Slovensko, 2018)

CELKOVÝ ROZPOČET FILMU: 173 564 eur (podpora z Audiovizuálneho fondu: 24 000 eur, podpora z RTVS: 6 800 eur bez DPH) **DISTRIBUČNÉ NOSIČE:** DCP

— text: Erik Binder / filmový publicista —
foto: Filmpark production —

Svetlé miesto, Luhačovice

Uznávaný slovenský scenárista a režisér hraných i dokumentárnych filmov Dušan Trančík sa po maďarsko-slovenskej otázke, ktorú riešil v dokumente *Hodina dejepisu*, „pustil“ do vzťahov slovensko-českých. Výsledkom je informačne vyčerpávajúci dokument *Svetlé miesto*, ktorý nazerá do minulosti omnoho hlbšie, než je v slovenskom dokumentárnom filme zvykom.

Snímka *Svetlé miesto* pripomína niektoré miesta spoločných dejín Čechov, Moravanov a Slovákov – Skalicu a Luhačovice, kde sa budovali základy demokratického Československa. Je zároveň pripomenutím stého výročia jeho vzniku a štvrtstoročia od zániku spoločného štátu.

„Môj vek napovedá, že som vyše polovicu života strávil v Československu. To je moja pôvodná vlasť, v ktorej som sa nikdy nemal prečo vymedzovať národnostne, vyštudoval som pražskú FAMU a ovplyvnený českou kultúrou som mnohé filmy nakrúcal v spolupráci s českými autormi. A boli to niekedy aj témy rýdzo slovenské, ktoré v tom čase nenašli uplatnenie v Slovenskej televízii a musel som sa o ich podporu uchádzať v Čechách. Mám na mysli Tisove tiene a viacero dokumentov pre spoločnosť Febio,“ hovorí Dušan Trančík. V 56-minútovom filme *Svetlé miesto* mapuje históriu kúpeľného mesta Luhačovice a osobností spätých s ním aj s našou históriou už od 19. storočia a pokračuje až do novodobých dejín samostatného Slovenska a Česka. Nechýbajú v ňom dobové fotografie a spomienky na hudobného skladateľa Leoša Janáčka, grófa Vincenta Serényiho, Janka Jesenského alebo P. O. Hviezdoslava ani zábery na Vladimíra Mečiara s Václavom Klausom. Bola to doba, keď sa v dvoch blízkyh národohľadali skôr podobnosti než rozdiely, zaznie v komentári filmu.

„Autor väčšinou nakrúca to, čo ho ťaží a páli. Teda aspoň v mojom prípade je to tak. A ja som sa chcel vyjadriť k rozdeleniu Československa v súvislosti so storočnicou jeho vzniku. História má svoje dôsledky a vplyv na prítomnosť, na morálku politikov i bežných ľudí. Slovenská dokumenta-

ristika vďaka novým digitálnym technológiám mapuje aj našu nedávnu minulosť. Mám rád filmy Kirchhoffa, Kerekesa, Lehotského, Vojteka, Škopa, ale silný tvorivý potenciál vidím aj u najmladších, ktorí iba nedávno opustili školu,“ poznamenáva Trančík.

Dôležitou súčasťou Luhačovíc, a teda aj filmu sú stavby najvýznamnejšieho slovenského architekta Dušana Jurkoviča. Kamera Michala Černého ich sníma od veľkých exteriérových celkov cez panoramatické zábery až po prienik do bohato dekorovaných interierov. „Jurkovičovych stavieb, ktoré čerpali zo slovenskej ľudovej architektúry, je v tom mestečku mnoho. Sú to romantické originálne objekty. Sú však len jedným zo svetlých miest našej slovensko-českej histórie. Tú vytvárajú ďalší protagonisti: významný politik, Skaličan a kúpeľný lekár v Luhačoviaciach Pavol Blaha a Cyril Holuby, ktorý tieto kúpele spravoval. Teda nielen vonkajšia tvár tohto miesta, ale aj jeho duchovno je predmetom môjho filmu.“

V dokumente zohráva významnú úlohu aj slovenský a český folklór, doplnený o hudbu Mareka Šurina. Informačne nesmierne bohatú zložku dokumentu zaobstarávajú sprievodné komentáre etnografky Blanky Petrákovéj, historikov Michala Konečného, Milana Šišmiša, Dušana Kováča a ďalších.

Svetová premiéra filmu prebehla na 25. MFFK Febiofest v marci 2018. Do slovenskej kinodistribúcie sa *Svetlé miesto* dostalo 27. 9. prostredníctvom spoločnosti Filmpark production, ktorá film produkovala. Jeho koproducentom bol Rozhlas a televízia Slovenska. ◀

Svetlé miesto (r. Dušan Trančík, Slovensko, 2018) **CELKOVÝ ROZPOČET FILMU:** 135 000 eur

(podpora z Audiovizuálneho fondu: 64 000 eur, podpora z RTVS: 15 000 eur) **DISTRIBUČNÉ NOSIČE:** DCP

— text: Zuzana Sotáková —
 Foto: Petarda Production/
 Lenka Hatašová —

Česko a Slovensko spája nová rozprávka

V novej koprodukčnej rozprávke *Keď draka bolí hlava* vystupuje drak s dvomi hlavami. Každá z nich hovorí iným jazykom – pravá po česky a ľavá po slovensky. Nie náhodou sa film Dušana Rapoša dostáva do kín v roku, keď si pripomíname sté výročie vzniku prvej Československej republiky.

„Výročie prebudi silnú emóciu a nostalgiu u všetkých, ktorým je za spoločným, československým kráľovstvom ľúto a cítia sa stále ‚rozdelení‘. Preto aj náš podtitul hovorí, že rozprávka je (aj) o tom, že nielen drak má dve hlavy a jedno telo, ale aj obidva naše bratské národy,“ približuje vo filmovej explikácii Dušan Rapoš, ktorý napísal scenár spolu s Petrom Šiškom. „Budeme radi, ak sa nám týmto filmovým dielkom podarí prispieť k pripomenutiu si odkazu našich dedov a otcov, ktorí kedysi obidva národy zjednotili do spoločného štátu, aby sme mohli lepšie čeliť tým silnejším, resp. agresívnejším okolo nás.“

Príbehom, v ktorom sa plynule prechádza z češtiny do slovenčiny a naopak, prevádza ako rozprávač drak Čmoudík. Raz mu v jeho jaskyni robia spoločnosť Barborka a Tomík, ktorí prišli na prázdniny k starým rodičom. Keď objavia zvláštnu mapu, začne im Čmoudík rozprávať príbeh o Kráľovstve draka, láske princeznej a princa, veľkej kliatke, strašnom drakovi, zlom škriatkovi, ale aj o tajomstve Nezábudkovej lúky. „Náš rozprávkový dráčik chce priniesť deťom hlavne zábavné poučenie, ako byť spolu a pritom zostať každý sám sebou, lebo viac hláv – viac rozumu,“ približuje Rapoš, pre ktorého je to ďalšia rozprávka po viac ako tridsiatich rokoch od jeho *Falošného princa*. „Dlho sme s Petrom Šiškom premýšľali, ako uchopiť náš príbeh vo filmovej podobe. Nakoniec sme sa rozhodli pre klasiku a poctivú jednoduchosť rozprávania, pretkaného romantickými, no hlavne príbehovými pesničkami z pera hitmakerov. Čo sa týka drakov a dráčikov, nemá zmysel konkurovať technicky dokonalej hollywoodskej animácii, preto som sa ako režisér rozhodol prezentovať vo filme tradičnú, vo svete uzná-

vanú a rešpektovanú českú a slovenskú bábkarskú školu,“ uviedol Rapoš na margo výtvarného stvárnenia.

Film *Keď draka bolí hlava* vychádza z rovnomernej knižky, ktorú napísali Rapoš so Šiškom. „Keď sme ju písali, zistili sme jednu zaujímavú vec, že za 25 rokov od rozchodu našich krajín nevznikla knižka, ktorá by bola písaná česky i slovensky zároveň. Paradoxne si myslím, že na Slovensku s tým deti problém nemajú. U nás (v Česku – pozn. red.) tento problém nastáva tým viac, čím je to ďalej od hraníc. Myslím si však, že nie je taký veľký, lebo množstvo rodín cestuje na Slovensko a je aj veľa takých, ktoré sú zmiešané,“ povedal Petr Šiška v Českej televízii.

Tento dvojazyčný koncept podčiarkuje aj plejáda slovenských tvorcov a hercov, ktorí sa na filme podieľali. Okrem Rapoša na režisérскеj stoličke sú to napríklad výtvarník Martin Schwarz, kameraman Ján Ďuriš, zvukový dizajnér Bohumil Martinák či strihač Dušan Milko. „Podieľali sme sa na natáčaní, kamerovom, gripovom či zvukovom štábe. Na Slovensku prebiehala kompletná postprodukcia, teda strih, zvuk, mix, farebné korekcie, špeciálne efekty aj 3D a 2D animácia. Vo filme je približne 14 minút 3D animácie a ďalších približne 6 minút postprodukčných efektov,“ hovorí pre Film.sk slovenský koproducent rozprávky Peter Nevedal zo spoločnosti Filmpark production. Nakrúcanie snímky trvalo 25 dní a prebiehalo v oboch krajinách. Z tunajších hercov sa vo filme predstavia Kamila Magálová, Miro Noga, Ján Koleník, Zuzana Mauréry či Jakub Jablonský. Slovenská hlava draka prehovorí k divákovi hlasom speváka Igora Timka. ◀

Keď draka bolí hlava (*Když draka bolí hlava*, r. Dušan Rapoš, Česko/Slovensko, 2018)

CELKOVÝ ROZPOČET FILMU: 35 000 000 Kč – približne 1 358 000 eur (podpora z RTVS: 120 000 eur) DISTRIBUČNÉ NOSTIČE: DCP

— text: Zuzana Sotáková —
 foto: Total HelpArt T.H.A./Martin Špelda —

Toman stojí na hereckých výkonoch

Filmovou drámou *Toman* o šéfovi zahraničnej rozviedky v povojnových rokoch 1945 až 1948 sa český režisér Ondřej Trojan vracia do minulosti, ktorá má presah aj do súčasnosti. Jeho snímka vznikla v minoritnej koprodukcii Slovenska a tento mesiac sa dostáva do tunajších kín.

„Bolo to obdobie veľkých zmien, veľkých nádejí, ale i veľkých sklamaní. Počas necelých troch rokov sa úplne zásadne pretvorila naša novodobá história a rezídua z tohto obdobia sa neustále vracajú do súčasnosti. Kam až nás tieto rezídua budú musieť dotlačiť, ako nás ponížovať, komu všetkému a čomu slúžiť, aby sme sa im vzopreli?“ pýta sa český režisér a producent Ondřej Trojan a dodáva, že „historické pozadie príbehu Tomana hrá vo filme nezastupiteľnú a dôležitú rolu.“

Trojanova novinka tematicky vstupuje do našich dejín podobne ako jeho predošlé tituly *Želary* či *Občiansky preukaz*. Tentoraz sa príbeh a jeho postavy, či skôr postavy a ich príbehy, ocitajú uprostred tzv. tretej republiky, v krušných povojnových rokoch, plných názorových turbulencií. Zdeněk Toman (Jiří Macháček), ktorý pochádzal zo Sobraniec a bol synom maďarského rabína, sa vypracoval až na pozíciu šéfa zahraničnej rozviedky. Jeho rozhodnutia a skutky ovplyvnili dianie v Československu v rokoch 1945 až 1948 a dôsledky jeho pôsobenia sa ako kruhy na vode šírili ďalej, či už za hranice, alebo do budúcnosti domovskej krajiny, kde sa s jeho prispením chopila moci na štyri desaťročia komunistická strana.

Keď sa Trojana priamo pýtam, prečo si za hlavnú postavu svojho filmu vybral takú negatívnu osobnosť, spochybňuje jednoznačnosť v mojej otázke: „To je dosť podsúvanie. Myslím si, že každý jedinec má nejakú nastavenú svoj hodnotový rebríček na základe vlastného charakteru a životnej skúsenosti. Nech si teda zodpovie túto otázku divák. Ja neviem, či som si vybral ‚takú negatívnu osobnosť‘. Vybral som si veľmi nevšedný príbeh človeka, ktorý ma zaujal z mnohých aspektov, vrátane toho, že zásadne ovplyvnil

dejiny nielen v Československu, ale aj v Izraeli.“ Režisér zároveň poznamenáva, že film o Tomanovi vníma ako nadčasový. „Zaujímá ma, čo všetko sme schopní krôčik za krôčikom obetovať zo svojho ja pre kariéru, peniaze a službu inštitúcii, ktorá funguje ako fabrika na uchvátnutie moci. S tým obetovaním svojho ja súvisí aj spomenutá skúsenosť každého, kto bude osobu Tomana súdiť.“

Slovenská producentka Zuzana Mistríková zo spoločnosti PubRes hovorí, že „film *Toman* poodhaľuje zákulisie veľkej politiky. Dáva nám nazrieť do kuchyne, v ktorej sa upieklo víťazstvo komunistickej strany vo voľbách roku 1946 a v ktorej sa uvaril február 1948. A nie je to pekný pohľad.“ Mistríková ďalej ozrejmjuje, že vzhľadom na to, že podstatná časť deja sa odohráva na najvyšších miestach československej politiky, nakrúcanie prebiehalo hlavne v Prahe. „Štáb sa dostal na mnohé autentické miesta príbehu vrátane bytu Jana Masaryka v Černínskom paláci, pod ktorého oknami vyhasol jeho život.“

Prvá klapka filmu padla v novembri 2016 a nakrúcanie pokračovalo do októbra minulého roka. Tvorcovia venovali rok postprodukcii a časť z nej sa uskutočnila na Slovensku. Napríklad hudba sa nahrávala v Bratislave pod vedením Michala Novinského a v spolupráci s RTVS. Slovenská stopa je vo filme viditeľnejšia vďaka hercom (R. Luknár, T. Pauhofová, M. Mitaš, L. Latinák, A. Hajdu) a mnohí z nich pôsobia vo výsledku tak, akoby z oka vypadli reálnym predobrazom svojich postáv. Pre režiséra to bola veľmi dôležitá súčasť celkového hereckého prejavu, preto upozorňuje aj na prácu maskérskeho a kostýmového tímu filmu. „*Toman* na hereckých výkonoch stojí. Verím, že diváci to ocenia podobne ako ja.“ ◀

Toman (r. Ondřej Trojan, Česko/Slovensko, 2018) CELKOVÝ ROZPOČET FILMU: 1 790 914 eur (podpora z Audiovizuálneho fondu:

250 000 eur, podpora z RTVS: 151 688 eur) DISTRIBUČNÉ NOSTIČE: DCP

Baví ma používať šaty s príbehom

Kostýmová výtvarníčka Katarína Štrbová-Bieliková patrí medzi najžiadanejšie vo svojej profesii.

Z jej dobových kostýmov „nelietajú mole“, darí sa jej scivilniť ich a zo šiat, ktoré sa na hercovi stávajú kostýmom, urobiť vo finále opäť šaty.

Najnovšie môžeme jej prácu vidieť vo filme Toman, ktorý sa odohráva krátko po vojne.

Od posledného rozhovoru pre Film.sk uplynulo desať rokov a bolo to pre vás veľmi produktívne obdobie. Vtedy ste povedali: „O skutočne kostýmovom filme môžeme len tajne snívať. Drvivá väčšina filmových tvorcov u nás vôbec nepozná špecifiká a možnosti tejto profesie. Kostýmom sa venuje veľmi malá pozornosť, čoho dôkazom je, že neexistuje ani samostatná kategória filmový kostým pri udeľovaní Českých levov alebo Slnka v sieti.“ Teraz už táto kategória existuje a sama ste niekoľko uvedených ocenení získali. Aká je však realita filmového kostýmového výtvarníctva? Zmenila sa? Venuje sa kostýmom väčšia pozornosť?

— Dáujem za výzvu poohliadnuť sa. Posledných desať rokov som sa prakticky nezastavila a mám za sebou niekoľko filmov, na ktoré veľmi rada spomínam. Naozaj sa niektoré veci zlepšili. Pomaly sa mení pohľad na kostýmových výtvarníkov. Asi vďaka tomu, že sme sa s kolegami začali viac dožadovať uznania. Snažím sa, kde sa dá, hovoriť o svojej profesii, približovať mladým filmárom, ale aj divákovi, čo všetko prináša kostým do filmu. Dokonca tento rok už aj cena Slnko v sieti za kostýmy mala rovnakú veľkosť ako pri ostatných profesiách, vlni som ešte išla domov so soškou o polovicu menšou, než bola tá, ktorú dostávali napríklad kameramani. Stále však musíme strážiť podmienky, v ktorých pracujeme, s každým novým filmom, s každou novou produkciou. Vysvetlovať, čo je nutné, koľko času, peňazí, ľudí treba, aby kostýmy dopadli najlepšie, ako sa dá. V posledných rokoch som robila aj na domácich projektoch, ktoré už mali väčší rozpočet na kostýmy. Ale pribudli iné problémy. Všetko sa strašne zrýchluje, čo sa odráža aj na príprave filmov. Veľmi často sa stáva, že sa definitívne spustí až mesiac, maximálne dva pred natáčaním, čo si potom vyžaduje odo mňa a mojich ľudí prácu od vidím do nevidím vo veľkom strese. Kostýmové skúšky sú na poslednú chvíľu, niekedy herci prichádzajú takmer priamo na natáčanie, všetko vzniká v behu. Nezriedka sa do poslednej chvíle mení scenár a to neprišpeje ku kvalite výsledku. No zažila som aj sústredenú prípravu a pozitívne výsledky, aby som sa len nestažovala.

Váš učiteľ, kostýmový výtvarník Milan Čorba, bol známy svojim perfekcionizmom, zmyslom pre detail, ku ktorému viedol aj študentov. Ako sa vám v tomto smere darí, ak rozpočet na kostýmy nie je veľmi veľkorosý a pri vašom mene sa už očakáva istý štandard? — V prvom rade sa snažím presvedčiť producentov, že investícia do kostýmov sa vyplatí. Niekedy sa mi to aj podarí. Môj muž má heslo: Obmedzenie robí štýl. Tak sa toho držím tiež a snažím sa peniaze, ktoré mám k dispozícii, rozložiť podľa dôležitosti jednotlivých kostýmov. Dôsledný sa dá byť bez ohľadu na rozpočet, ktorý máte. Proste sa snažite urobiť to najlepšie, ako za daných podmienok dokázate. Dôležité je pre mňa vedomie, že som pre vec urobila svoje momentálne maximum. Že som nič neodflákla, vedome neoklamala. Ak mám pocit, že sú finančné podmienky nastavené pod hranicu, keď sa ešte dá pracovať kvalitne, do takého projektu radšej nejdem.

V súvislosti so zánikom Koliby sa hovorí najmä o strate zázemia a úpadku rôznych profesií, ale aj o zániku depozitu kostýmov. Ako je dnes na tom Barrandov?

— Toto je moje veľmi boľavé miesto. Zánik Koliby ako filmového štúdia so zázemím, s fundusmi, je pre slovenský film veľkou stratou. Ale ani v Prahe nie je situácia dobrá. Denne sa na Barrandove konfrontujem s tým, že fundus, ktorý tam na rozdiel od Koliby stále existuje, je nesmierne opotrebovaný a nedostáva sa mu investícií na údržbu a rozvoj. Často premýšľam o tom, že všetky tie kostýmy, ktoré si z Barrandova požičiavame, vytvorili a zhromaždili naši predchodcovia, je to dedičstvo, ktoré nám bolo zverené do opateru. My ho len drancujeme a nevytvárame nič nové, čo by o desať-dvadsať rokov podedili tí, čo prídu po nás. Kostýmy, ktoré sa dnes pre české filmy vytvoria, zostávajú majetkom jednotlivých produkcií, tie väčšinou nevedia, čo s nimi, a po čase ich vyhodí, v lepšom prípade darujú na charitu. Je chyba, že to napríklad Barrandov nevykúpi. Barrandov dnes slúži predovšetkým ako výhodný servis pre zahraničné produkcie, čo sa týka aj fundusov.

Neexistuje takmer žiadna podpora českého filmu, na Barrandove máme rovnaké podmienky ako Američania, Nemci, Dáni či Nóri.

Historický film býva pre kostýmového výtvarníka zaujímavejší, ale i náročnejší na prípravu.

Baví vás rešeršovanie? Akým štýlom pracujete v tejto fáze príprav?

Rešerše ma veľmi bavia. Jednou z najlepších vecí mojej profesie je, že si s každým filmom naštudujem niečo nové. Ponorím sa hlbšie do tém, o ktorých som mala len všeobecný prehľad alebo ani taký. Je v tom kus objaviteľského dobrodružstva. Milujem dobové fotografie, to je najlepší materiál pri príprave na vytvorenie filmových kostýmov. Pokiaľ sa ocitnem v hlbšej histórii, snažím sa dostať k obrazovým materiálom, ktoré odrážajú každodenný život. Dobrým zdrojom sú aj dobové dokumentárne záznamy, v posledných rokoch som pri príprave na projekty často pozerala filmové týždenníky. No niekedy si musím robiť rešerše aj na film zo súčasnosti, pokiaľ sa odohráva v špecifickom prostredí, ktoré sa odzrkadľuje aj v oblečení postáv. Ide o rôzne subkultúry, sociálne vrstvy a podobne.

Ktorý film bol zatiaľ v tomto smere najnáročnejší a máte k nemu najviac výtvarných návrhov?

Náročnosť jednotlivých filmov je vždy v niečom inom. Filmy ako *Masaryk* a *Toman* boli náročné na dobovú presnosť, dodržiavanie historických faktov, *Občiansky preukaz* a *Záhradníctvo* zase na zobrazenie vývoja postáv v čase, *Křižáček* bol o štylizácii v historickom kontexte. *Učitelka* alebo *Rédl* (séria pre Českú televíziu, ktorá sa odohráva v roku 1992 – pozn. red.) si vyžadovali sústredenost na charakterotvorbu v kostýmoch z 80. a 90. rokov, ktoré často zvädzajú ku karikatúre. Na počet návrhov a náročnosť ich realizácie u mňa víťazí film *Skleněný pokoj*, ktorý sa práve postprodukcne dokončuje a pôjde do kín niekedy na jar 2019. Navrhla som a dala ušit' asi 80 kostýmov. Dej sa odohráva v rokoch 1930 až 1968, takže si to odo mňa vyžadovalo naštudovať štyri vývojové obdobia módy, pre každú postavu nájsť spôsob, ako sa mení a starne v čase, a ešte to celé štylizovať tak, aby v absolútne nadčasovom prostredí vily Tugendhat nepôsobili archaicky alebo nepatrične. Bola to veľmi náročná a zaujímavá práca. Som zvedavá na výsledok. Dúfam, že to bude výnimočný film, nielen pre mňa.

Aj ste sa prešli po vile a nechali na seba pôsobiť genia loci?

Vo vile sme prežili skoro dva mesiace pri natáčaní. Fascinovala ma svojou modernosťou, súčasnosťou. Keď sme natáčali scénu z roku 1942 s komparzom a dobovými autami, vyzeralo to, akoby sme omylom točili dobový film pred súčasným domom. Vtedy som si naplno uvedomila výnimočnosť tejto vily v kontexte doby, v ktorej ju postavili.

Filmový architekt František Lipták hovorí, že kostým nikdy nechcel robiť. Vás architektúra baví? Pustili by ste sa aj do filmovej scénografie?

Vyštudovala som scénografiu a kostým dohromady a myslela som si, že sa budem venovať viac scénografii než kostýmom. Ale asi to má na svedomí spoločenský stereotyp, že som ako žena dostávala ponuky najmä na kostýmy. Ja by som si rada skúsila filmovú scénografiu. Len by mi asi bolo ľúto, keby som v tom istom filme nemohla robiť aj kostýmy, to však nie je v silách jedného človeka.

A aká je pre vás fáza samotného nakrúcania? Pracujete s kostýmom naďalej? Je to stále živý tvar?

Kostým je živý tvar do prvej prijatej klapky. Niektoré úpravy prebiehajú až tesne pred záberom – patinovanie alebo úpravy detailov a doplnkov. Mal by však byť živý len v rámci nejakého zámeru, dohodnutého s režisérom a ostatnými kolegami.

Mali ste robiť aj kostýmy do filmu *Ja, Olga Hepnarová*, ktorý bol čiernobiely. Predpokladám, že pre výtvarníka je to v istom zmysle výzva.

Nakoniec som ten film z časových dôvodov nerobila. Čiernobiely film ma, dúfam, ešte čaká. Je to iný spôsob narábania s farbou, ale podstata práce na kostýme zostáva rovnaká. Kostým v prvom rade pomáha vytvárať charakter postavy, farba je forma, ktorú musíte naplniť obsahom.

Naposledy ste získali cenu Slnko v sieti za štylizovaný film *Křižáček*. Mohli ste si v porovnaní s inými projektmi dovoliť viac štylizácie aj v kostýmoch? A nadviažem hneď aj druhou otázkou – platí, že čím vzdialenejšia minulosť súvisí s dejom filmu, tým väčší kreatívny priestor má výtvarník?

Miera štylizácie závisí viac od žánru filmu než od jeho vzťahu k minulosti. Ja vidím svoj

„Vzájomné porozumenie kostýmového výtvarníka s hercom je pre kvalitu kostýmu rozhodujúce.“

výtvarný priestor asi trochu inak ako v možnosti vzdať sa od reality. Viac ma baví pohybovať sa v realite a cielene si z nej vyberať.

Opäť sa vrátim k Milanovi Čorbovi, pre ktorého bol kostým analýzou duše. Robíte kostým tak, aby nielen dobre vyzeral na kameru, bol civilný, ale aby hercovi čo najviac pomohol v hľadaní charakterových, psychologických nuáns postavy? Tým sa súčasne pýtam aj na vašu komunikáciu s hercom.

———— Kostýmová koncepcia celého filmu sa rodí v rozhovoroch s režisérom, kameramanom, architektom, maskérom. S hercami sa rozprávame o kostýmoch pre postavy, ktoré stvárnajú. Najprv sú to len šaty na ramienku, až keď si ich oblečie herec, je to kostým. Vzájomné porozumenie kostýmovejho výtvarníka s hercom je pre kvalitu kostýmu rozhodujúce. Môžete vymyslieť superoriginálny kostým, no keď sa s hercom nedohodnete na charaktere, téme, vizuálnom zobrazení postavy, keď hrá niečo iné ako vy, nikam to nevedie. Preto hercov do svojich kostýmov nikdy nenútim. Ak sa mi nepodarí presvedčiť ich, vymyslím radšej niečo iné. Myslím si, že vždy existuje viac riešení a netreba úzkostlivo trvať na jedinom.

Dlhodobu spolupracujete s režisérom Janom Hřebejkom. Ako sa rokmi a filmami menila vaša spolupráca?

———— Je to trochu také moje profesijné manželstvo, ktoré trvá už viac než dvadsať rokov. Našťastie, nie je monogamné. Spolupráca s rôznymi režisérami ma obohacuje, bráni mi upadnúť do rutiny rovnakých postupov, čo by v dlhodobom pracovnom vzťahu hrozilo. Sú veci, ktoré sa nemenia a mám ich na našej spolupráci rada – ako napríklad samotnú kostýmovú skúšku, keď hľadáme postavu a Honza ma často inšpiruje k riešeniam, ktoré sú v úplnom protiklade k mojim počiatočným zámerom. Ale časom sa aj táto spolupráca trochu zrýchluje a prípravu si už neužívame ako kedysi. Takže veľa vecí necháva Honza na mňa, lebo mi za tie roky už dôveruje.

Stretli ste sa aj pri televíznej minisérii *Až po uši z produkcie HBO*. Aká bola práca na tomto projekte, ktorý bol z hľadiska lokácií i kostýmov dokonale „vystajlovaný“?

———— Je to taká „oddychovka“, aj tu sa však snažím nerobiť len estetiku, ale držať predovšetkým charakter postáv. Pri práci na oboch sériách *Až po uši* bola veľmi príjemná, pohodová atmosféra, veľa sme sa nasmiáli a dopriali si robiť s ľahkou rukou.

Aktuálne sa do kín dostáva film *Toman*. Aká to bola práca?

———— *Toman* je dokudráma, v príbehu nie je nič vymyslené, všetko sa drží historických udalostí a vo veľkej väčšine aj reálnych historických postáv. O to je to pôsobivejšie. Pri kostýmoch som sa sústredila na dobovú vernosť. Vychádzala som z fotografií a snažila sa im čo najvernejšie priblížiť. Zaujímavé pre mňa bolo budovanie vývoja postavy Tomana a jeho ženy Pesly. Zatiaľ čo

stúpajú na spoločenskom rebríčku a sú čoraz luxusnejšie oblečení, vo svojom vnútri sa cítia čoraz horšie a vyprázdnenejšie. To bol môj tvorivý priestor, vizuálne budovať túto nepriamu úmernosť.

Máte svoj „putovný“ kostým, kus, ktorý sa objavil vo viacerých snímkach?

———— Mám, ale neprezradím. Baví ma používať šaty s príbehom. V *Záhradníctve* má Danuška svadobné šaty mojej svokry. V *Občianskom preukaze* som zase použila šaty svojej mamy a babičky, ku ktorým sa mi viažu spomienky z detstva.

A čo divadlo? Dáte sa ešte zlákať?

———— Bohužiaľ, divadlu som sa vzdialila. Je to asi tým, že sa v Prahe pohybujem výhradne vo filmárskom prostredí, ktoré je od divadelného vzdialenejšie, než je to na Slovensku. A asi som aj príliš veľký realista, čo sa dá využiť vo filme, no v divadle to prekáža. Zároveň trpím silnou klaustrofóbiou, takže do tých najlepších divadiel, ktoré sú často malé a v podzemí, ani nedokážem ísť. Ale nebránim sa divadelnej spolupráci, ak by prišla zaujímavá ponuka.

Aj keď pracujete najmä v Česku, dali ste jasne najavo, že situácia v domácom kultúrnom a audiovizuálnom priestore vám nie je lahostajná. Boli ste jednou z iniciátoriek Kultúrneho reparátu. Ako pokračuje vaša angažovanosť v tomto smere?

———— To, čo sa na Slovensku stalo, tá hrozná vražda a neuveriteľná arogancia, s akou sa k tomu postavila vládna garnitúra, ma veľmi zasiahlo. Bol to výkrik zúfalstva nad tým, kam až sme sa dostali. A napriek tomu, že denne vychádza na svetlo veľa špiny, nič zásadné sa vlastne nezmenilo...

———— Na ministerstve kultúry naďalej sedí pani, proti ktorej sa vyslovilo vyše dvetisíc významných osobností. Za pol roka som nezaznamenala, že by niečím obohatila slovenskú kultúru. Nedokáže ani zaujať zásadný postoj k problémom, ktoré sa v rezorte riešia. Moje možnosti sú na diaľku obmedzené, ale vždy keď môžem, snažím sa svoj postoj vyjadrovať a pomáhať, kde viem. Ukazuje sa, že výzvy na odstúpenie ľuďom, ktorí hrajú podľa vlastných pravidiel, nefungujú. Preto verím v zmenu prostredníctvom volieb. Teraz som sa pripojila ku skupine ľudí tzv. pražskej kaviarne a k ich výzve Srdcom doma. Natočila som pre nich krátke video, v ktorom sa pripájam k žiadosti o umožnenie voliť zo zahraničia korešpondenčnou formou. Aby Slováci, ktorí v čase volieb pobývajú v zahraničí, mali možnosť naplniť svoje volebné právo. Dúfam, že budúce voľby vrátia na Slovensko skutočnú demokraciu a morálne hodnoty. ◀

Miro Nôta

[fotograf]

Sú filmy, ktoré mám rád pre ich výpovednú hodnotu. Niektoré ma zaujali témou, iné svojím rozprávaním a niektoré preto, lebo boli jednoducho veselé. Mám rád filmy aj len tak iracionálne, lebo ich mám spojené s nejakou životnou udalosťou či obdobím. Najviac mi však utkveli v pamäti tie, ktoré ma zaujali aj obrazovo, pretože film je vizuálne umenie a dokáže rozprávať obrazom aj bez slov. Vždy som mal rád filmy, kde kameraman nebol iba vykonávateľom režisérových predstáv, ale bol plnohodnotným spoluautorom diela a vnášal do filmu svoje videnie. Preto sa mi vždy páčili filmy Alexandra Strelingera, Stanislava Szomolányiho, Igora Luthera, neskôr Martina Štrbu, Norberta Hudeca, Juraja Chlpíka či Martina Kollára. V poslednom období ma zaujal prvý diel cyklu *Budujeme Slovensko – Cukrovar Šurany*. Hlavne vďaka náhodnému prepojeniu s výstavou Ilony Németh Eastern Sugar s fotografiami Olje Triaška Štefanovič v bratislavskej Kunsthalle, keďže som ho videl skoro v rovnakom čase ako výstavu. Vznikol tým neplánovaný presah, ktorý mi dovolil oveľa viac si vychutnať každé z videného. Zároveň na tomto cykle kameramansky spolupracujú Denisa Buranová a Lukáš Teren, ktorí patria k nastupujúcej generácii kameramanov a na ich filmy sa už veľmi teším. ◀

Stanislav Párnický [režisér]

———— Vzťah k filmu sa spočiatku nezískava cez nejaké vzory, ale prostým chodením do kina. Ja som sa stal filmovým divákom o niečo neskôr než divadelným. Prvé výraznejšie filmové zážitky prišli v petržalskom kine Partizán, kde nás malých púšťali aj na mládeži neprístupné predstavenia. Premietali väčšinou ruské filmy, ktoré ma nelákali. Ale taký *Čapajev* mi neprekážal. A veľmi sa mi páčili filmy *Volga, Volga* a *Celý svet sa smeje*, oba v réžii Grigorija Alexandrova. Rád som pozeral aj grotesky v kine Čas. Poriadne ma však prefackalo, keď som ako sedem- či osemročný videl Bergmanov film *Leto s Monikou*. V tej chvíli som začal spoznávať, čo je život. Otvorilo mi to úplne iný priestor.

———— Bergman sa stal pre mňa takým materským režisérom. Konvenovalo mi, že robil v divadle, ale mal som rád jeho filmy aj preto, že nepotrebujú byť dopĺňané žiadnymi efektmi, vystačia si s tým, čo je najsilnejšie v rozprávaní, v bezprostrednom zachytení človeka. Zároveň sa mi páčilo, že nikdy netrval na jedinom názore. A urobil obdivuhodné množstvo filmov. Ďalším mojím veľkým vzorom bol Fellini. A aj Kurosawa s jeho *Rašómonom* i so zaujímavými reinterpretáciami klasickej európskej literatúry v kontexte východnej kultúry. Nemôžem však povedať iba tri mená, hoci sa stali nositeľmi filmovej kultúry, a to už v 40., resp. 50. rokoch. Lenže tá kultúra má svojich nositeľov v každom období. Keby som mal ešte hovoriť o režiséroch, ktorí ma ovplyvnili dlhodobu, musel by som priznať dôležité miesto aj Milošovi Formanovi. Občas som u neho nie so všetkým hneď súhlasil, no napokon som vždy musel uznať, že ide o geniálnu dramaturgiu.

———— Kinematografia sa vyvíja a v každej etape je skupina tvorcov, ktorej sa darí objaviť novú podobu rozprávania a aktivizovať divákov na ďalšie obdobia. Vezmime si Andrzeja Wajdu a jeho *Kanály* z čias socialistického realizmu – aké to bolo iné oproti tej našej podobe rozprávania, aké vnútorne presvedčivé. V 60. rokoch som mal rád Godarda, Truffautu, nové vlny... Sú veci, ktoré sú neopakovateľné, a tu sa hodí pripomenúť Tarkovského a napríklad jeho *Solaris* s hmlovinami, z ktorých sa vynárajú predmety, bytosti, spomienky. Werner Herzog – filozof, básnik, metafyzik, tvorca dokumentárnych filmov, ktoré sú štylizovanejšie než mnohé hrané filmy. Jeho snímka *Divoké modré oné* je odpoveďou na všetky otázky o zmysle nášho života, ktoré si kladieme. Vývoj kinematografie doprial neuveriteľný rozvoj aj žánrovému filmu, ktorý zase ohýbala, lámala, interpretovala v nových kontextoch postmoderna. No a vývoj pokračuje... ◀

› **20. 9. 2018**

Websterovci

‹ Slovensko/Poľsko, 2017, r. Katarína Kerekesová ›

hlasy:

 Žuzana Porubjaková, Kamil Kollárik, Henrieta Mičkovicová, Richard Stanke, Boris Farkaš, Oľga Belešová
– animovaný, rodinný, komédia, 63 min., MP 7, Magic Box Slovakia

› **27. 9. 2018**

Svetlé miesto

‹ Slovensko, 2018, r. Dušan Trančík ›

účinkujú:

 Filoména Konečná, Michal Konečný, Viera Drahošová, Jindřich Šimurda, Blanka Petráková, Vladimír Šumšal, Miloš Stehlik
– dokument, 56 min., MP 12, Filmpark production & studios

› **4. 10. 2018**

3 dni v Quiberone

‹ **3 Tage in Quiberon**, Nemecko/Rakúsko/Francúzsko, 2018, r. Emily Atef ›

hrajú:

 Marie Bäumer, Birgit Minichmayr, Charly Hübner
– dráma, 115 min., MN 15, Film Europe Media Company

Studená vojna

‹ **Zimna wojna**, Poľsko/Francúzsko/Spojené kráľovstvo, 2018, r. Paweł Pawlikowski ›

hrajú:

 Joanna Kulig, Tomasz Kot, Agata Kulesza, Borys Szyc, Cédric Kahn
– dráma, 84 min., MN 15, ASFK

Venom

‹ USA, 2018, r. Ruben Fleischer ›

hrajú:

 Tom Hardy, Michelle Williams, Tom Holland, Jenny Slate, Woody Harrelson
– akčný/sci-fi triler, 105 min., MN 15, Itafilm

Zrodila sa hviezda

‹ **A Star Is Born**, USA, 2018, r. Bradley Cooper ›

hrajú:

 Bradley Cooper, Lady Gaga, Rafi Gavron, Sam Elliott, Dave Chappelle, Andrew Dice Clay
– dráma/hudobný, 136 min., MN 15, Continental film

› **11. 10. 2018**

Princezná a dráčik

‹ **Princessa i drakon**, Rusko, 2018, r. Marina Nefedova ›

v slovenskom znení: Lenka Košická, Ivo Gogál, Andrea Somorovská, Frencien Bauer, Pavol Topoľský, František Kovár, Martin Kaprálik
– animovaný/rodinný/komédia, 75 min., MP, Magic Box Slovakia

Prvý človek

‹ **First Man**, USA, 2018, r. Damien Chazelle ›

hrajú:

 Ryan Gosling, Claire Foy, Corey Stoll, Jon Bernthal, Pablo Schreiber, Jason Clarke
– dráma, 138 min., MP 12, CinemArt SK

Tajomstvo domu s hodinami

‹ **The House with a Clock in Its Walls**, USA, 2018, r. Eli Roth ›

hrajú:

 Cate Blanchett, Jack Black, Colleen Camp, Owen Vaccaro, Kyle MacLachlan
– rodinný/fantasy, 104 min., MP 12, Forum Film

Tieň jaguára

‹ Slovensko, 2018, r. Pavol Barabáš ›
– dokumentárny, 67 min., MP 12, ASFK

Zlé časy v El Royale

‹ **Bad Times at the El Royale**, USA, 2018, r. Drew Goddard ›

hrajú:

 Jeff Bridges, Dakota Johnson, Chris Hemsworth, Jon Hamm, Nick Offerman
– mysteriózny/krimi/horor/triler, 140 min., MN 15, CinemArt SK

Zlodeji

‹ **Manbiki kazoku**, Japonsko, 2018, r. Hirokazu Koreeda ›

hrajú:

 Lily Franky, Kirin Kiki, Sakura Andó, Maju Macuoka, Kairi Džjó
– dráma, 121 min., MP 12, Film Europe Media Company

› **13. 10. 2018**

Cirkus Rwanda

‹ Česko/Slovensko, 2018, r. Michal Varga ›
– dokumentárny, 75 min., MP 12, Filmtopia

› **15. 10. 2018**

Smutné jazyky

‹ Slovensko, 2018, r. Anna Grusková ›

účinkujú:

 Jozef Tancer, Werner Scholz, Anna Čertíková, Helga Niklesová, Ivan Chalupecký
– dokumentárny, 60 min., MP 12, Reminiscencie

› **18. 10. 2018**

Halloween

‹ USA, 2018, r. David Gordon Green ›

hrajú:

 Jamie Lee Curtis, Judy Greer, Andi Matichak, Nick Castle, Will Patton, Miles Robbins
– horor/triler, 109 min., MN 15, CinemArt SK

Králi zlodejov

‹ **King of Thieves**, Spojené kráľovstvo, 2018, r. James Marsh ›

hrajú:

 Michael Caine, Michael Gambon, Charlie Cox, Tom Courtenay, Jim Broadbent, Paul Whitehouse
– krimi/dráma, 108 min., MP 12, Magic Box Slovakia

Tiesňové volanie

‹ **Den skyldige**, Dánsko, 2017, r. Gustav Möller ›

hrajú:

 Jakob Cedergren, Omar Shargawi, Jacob Ulrik Lohmann, Jeanette Lindbæk Birk, Simon Bennebjerg
– dráma, 85 min., MN 15, ASFK

Toman

‹ Česko/Slovensko, 2018, r. Ondřej Trojan ›

hrajú:

 Jiří Macháček, Kateřina Winterová, Kristýna Boková, Stanislav Majer, Marek Taclík, Roman Luknár, Lukáš Latinák, Táňa Pauhofová
– historická dráma, 145 min., MP 12, Forum Film

Tvár

‹ **Twarz**, Poľsko, 2017, r. Małgorzata Szumowska ›

hrajú:

 Mateusz Kościukiewicz, Agnieszka Podsiadlik, Małgorzata Gorol, Anna Tomaszewska, Dariusz Chojnacki
– dráma/komédia, 91 min., MN 15, Film Europe Media Company

› **24. 10. 2018**

Kapela

‹ Slovensko, 2018, r. Ladislav Kaboš ›
– dokumentárny, 80 min., MP 12, MEDIA FILM

› **25. 10. 2018**

Byt

‹ **The Apartment**, USA, 1960, r. Billy Wilder ›

hrajú:

 Jack Lemmon, Shirley MacLaine, Fred MacMurray, Hole Holiday
– romantická komédia, 120 min., MP 12, ASFK

Dogman

‹ Taliansko/Francúzsko, 2018, r. Matteo Garrone ›

hrajú:

 Marcello Fonte, Edoardo Gescce, Nunzia Schiano
– dráma, 12 min., MN 15, CinemArt SK

Johnny English znova zasahuje

‹ **Johnny English Strikes Again**, Spojené kráľovstvo, 2018, r. David Kerr ›

hrajú:

 Rowan Atkinson, Olga Kurylenko, Emma Thompson, Jake Lacy, Ben Miller, Adam James
– komédia, 88 min., MP 12, CinemArt SK

Ked' draka bolí hlava

‹ **Když draka bolí hlava**, Česko/Slovensko, 2018, r. Dušan Rapoš ›

hrajú:

 Ján Koleník, Miro Noga, Zuzana Žáková, Zuzana Mauréry, Karel Gott
– rozprávka, MP 12, Continental film

The Rocky Horror Picture Show

‹ Spojené kráľovstvo/USA, 1975, r. Jim Sharman ›

hrajú:

 Tim Curry, Susan Sarandon, Barry Bostwick, Richard O'Brien, Patricia Quinn
– hororový muzikál, 100 min., MN 15, ASFK

Veža. Jasný deň

‹ **Wieża. Jasny dzień.**, Poľsko, 2017, r. Jagoda Szela ›

hrajú:

 Anna Krotoska, Małgorzata Szczerbowska, Anna Zubrzycki, Dorota Łukasiewicz-Kwietniewska, Rafał Kwietniewski, Rafał Cieluch
– dráma/triler/psychologický, 111 min., MN 15, Film Europe Media Company

— Miro Ulman —

z filmového diania

Udelili Igricov aj Ceny slovenskej filmovej kritiky

Vo štvrtok 27. 9. sa v Bratislave konalo slávnostné odovzdávanie národných cien za audiovizuálnu tvorbu roku 2017 Igric, ktoré vyhlasuje Slovenský filmový zväz, Únia slovenských televíznych tvorcov a Literárny fond. V kategórii hraná filmová tvorba ocenila porota 29. ročníka Igrica Martina Žiarana za kameru vo filme **Čiara**. Prémie odovzdali Jurajovi Lehotskému za réžiu filmu **Nina** a Györgyovi Kristófovi za scenár filmu **Out**. Igrica za dokumentárnu filmovú a televíznu tvorbu získala Soňa Maletzová za réžiu filmu **Varga**. V oblasti dokumentárnej tvorby získali prémie Marek Šulík za réžiu **Ťažkej duše** a Tereza Nvotová za réžiu **Mečiara**. V oblasti televíznej dramatickej tvorby udelili prémiu Tomášovi Juríčkovi za kameru v dvojdielnom koprodukčnom filme **Mária Terézia**. Cenu Igric za animovanú tvorbu si prebrala Katarína Kerekesovej za réžiu animovaného seriálu **Websterovci**. Aj v tejto kategórii boli udelené prémie, a to Joanne Kozuch a Borisovi Šimovi za scenár, réžiu a animáciu filmu **39 týždňov, 6 dní** a Ivane Šebestovej za réžiu a animáciu filmu **Žltá**. Prémiu v oblasti ostatnej filmovej a televíznej tvorby získali Peter Bebjak za réžiu minisérie **Spravedlnosť** a Branislav Molnár za réžiu televízneho dokumentu **Žijem Dunajom**. Sošku Igrica v kategórii ženský herecký výkon dostala Zuzana Kronerová za stvárnenie hlavnej úlohy vo filme **Baba z ľadu** a v kategórii mužský herecký výkon zvíťazil Robert Roth (**Nina**). Prémie za herecké výkony získali Dominika Morávková (**Špina**), Bibiana Nováková (**Nina**), Tomáš Maštaľír (**Čiara**) a Milan Ondřík (**Únos**). Igrica za celoživotné dielo udelili režisérovi Jurajovi Jakubiskovi, ktorý tento rok oslávil osemdesiatku. Zvláštne uznanie poroty producentovi putovalo do rúk Mareka Urbana za film **Out**. Ceny Jána Fajnora, určené tvorcom do 35 rokov, udelili Michalovi Blaškovi za réžiu hraného filmu **Atlantída, 2003** a Denise Buranovej za kameru televízneho dokumentu **Cukrovar v Šuranoch** z cyklu **Budujeme Slovensko**. Udelená bola aj tvorivá prémia za teoretické, encyklopedické alebo historiografické dielo, ktorú získal Martin Palúch za prácu **Cenzúra a dokumentárny film po roku 1989**.

Počas slávnostného večera sa po 26. raz udeľovali aj Ceny slovenskej filmovej kritiky. V kategórii celovečerných hraných alebo animovaných filmov s vlašajšou kinopremiérou zvíťazila **Piata loď** (r. I. Grófová). Z dokumentárnych filmov ocenili **Dieru v hlave** (r. R. Kirchhoff). V kategórii filmová kritika a publicistika udelili členovia Klubu filmových novinárov ocenenie Kristíne Kúdelovej. Najlepším zahraničným filmom v slovenských kinách sa stal titul **O tele a duši** (r. I. Enyedi) a cenu získal aj jeho distribútor, spoločnosť Film Europe Media Company.

REDAKCIA NEZODPOVEDÁ ZA ZMENY TÝKAJÚCE SA DISTRIBUČNÝCH TITULOV.

Pochodeň č. 1

Päťdesiate výročie pražskej jari a okupácie Československa dalo vzniknúť už niekoľkým filmom venovaným kľúčovému zlomu našich dejín, z ktorých každý predstavuje iný prístup k filmovému spracovaniu minulosti. Jan Palach v réžii Roberta Sedláčka je jedným z nich.

— Zatiaľ čo *Dubček* Laca Halamu zachytil obdobie pražskej jari a jej konca prostredníctvom miešania prvkov životopisného filmu a archívnych materiálov v ilustrovanej hagiografii lídra socializmu s ľudskou tvárou, poviedkový dokument *Okupácia 1968* ponúkol päť príbehov príslušníkov okupačných vojsk a strihový dokument *Môj neznámy vojak* poukázal cez prizmu osobných i historických vizuálnych stôp na tekutosť dejín. *Jan Palach* predstavuje iný prístup k spracovaniu udalostí roku 1968. Nielen preto, že sa zameriava na zrejme najtragickejšiu obeť okupácie, dvadsaťročného študenta Filozofickej fakulty Karlovej univerzity, ktorý sa 16. januára 1969 na protest proti okupácii upálil, ale najmä preto, lebo prináša emocionálne trpezlivosť rekonštrukciu činu, ktorého ohlas nemôže byť plný protichodných emócií.

— Ako možno stvárniť udalosť, ktorá vyvoláva taký pátos, vedomie čohosi vznešeného, čo nás samých presahuje, a zároveň sa vyhnúť filmovému pátosu, falošným tónom, ktoré vytvárajú ilúziu skutočných emócií, zakúšanú z bezpečného odstupu? Bezprostredne po Palachovej smrti autenticky zachytili atmosféru doby a verejný ohlas Palachovho činu Vlado Kubenko, Peter Mihálik a Dušan Trančík v dokumente *Tryzna* prostredníctvom záberov zo smútočných zhromaždení. Film, ktorý aj dnes prekvapuje otvorenosťou reakcií respondentov, skončil v trezore. Agnieszka Holland zasa roku 2013 v televíznej minisérii *Hořící keř* vyrozprávala príbeh súdneho procesu s poslancom Vilémom Novým, ktorý šíril teóriu o „studenom ohni“ a Palachovi ako obeti zneužitej skupinou „pravícových“ intelektuálov.

— Réžisér Sedláček so scenáristkou Evou Kantůrkovou sa rozhodli príbeh rozprávať z perspektívy samotného Palacha. K téme pristúpili pietne, ale bez pátosu: takmer verne sa pridriavajú známym faktom, nesnažia sa ich však filmovo ilustrovať. Dejiny sa tu odohrávajú na pozadí posledných mesiacov Palachovho života. Vnímame ich jeho očami a ušami: spolu s ním sme ich priamymi svedkami alebo sa s nimi zoznámujeme prostredníctvom novín, rozhlasu a televízie, ako aj vo zvukovej mixáži počas záverečných titulkov. Tvorcovia fabulujú tam, kde je potrebné dokresliť charakter (napr. v trochu okatej snahe nerobiť z Palacha svätca rozvíjajú motívy ľživého sľubu matke, nevery priateľke, dokonca aj zabitia šteniatka), ale nekonštru-

ujú alternatívny výklad histórie. Vierohodná retro štylizácia sprostredkúva atmosféru doby a pomáha ju lepšie pochopiť cez prejavy jej každodennosti.

— Hoci by film pokojne mohol slúžiť aj ako pomôcka na hodine dejepisu, necháva výklad udalostí na divákovi. Jeho postavy nie sú čierne-biele a ich motivácie sa rozvíjajú postupne. Divák si vytvára väzbu k hlavnej postave sledovaním jej interakcií s okolím a reakcií na udalosti. Takto sa mu filmový Palach – a hádam aj ten historický – stáva blízkym. Rozprávačská stratégia filmu je založená na opise udalostí namiesto ich interpretácie. Nesnaží sa bez zvyšku vysvetliť Palachove motivácie. Namiesto toho sleduje body jeho obrátenia sa k radikálnemu činu: fotoreportáž o sebaupálení budhistických mníchov v Južnom Vietname, správu o sebaupálení Poliaka, sklamanie z okupačného štrajku a z neochoty študentských vodcov podujat sa na radikálny čin. Čiary spájajúce tieto body sú však difúzne podobne ako Palachovo rozhodnutie achronologicky zasadené do epizódy strýkovho pohrebu. Táto pasáž spolu so scénou vianočnej omše posilňuje religiózne motívy, ktoré boli v palachovskom diskurze prítomné už od začiatku: Jindřich Chalupecký o ňom povedal, že „prelomil pancier modernej racionalizácie a obnažil hlboké základy archaického vedomia“, pastor Jakub Š. Trojan prirovnal Palacha v pohrebnej reči k Husovi, Komenskému, Gándhímu či Lutherovi Kingovi a jeho samoupálenie označil za „čin čistej lásky“. Sedláčkovi sa podarilo religióznu symboliku organicky zakomponovať do celku filmu prostredníctvom motívov ohňa (zapalovača od ruského priateľa), krvi (odznaku pre dobrovoľného darcu krvi) či vody (očista v sprche pred sebaobetovaním). Jeden motív však predsa len z celku rozprávania vystupuje: úvodná scéna hľadania malého Honzu, strateného v snežných pláňach pri jeho obci – tá vytvára paralelu k hľadaniu motívácií na rozhodnutie podniknúť nevysvetliteľný čin sebaobetovania. Divákovi zostáva len to hľadanie. A obraz váhavých príprav na sebaupálenie, o ktorom od začiatku vie, že príde. Napriek tomu ho na záver prekvapí nekonečne dlhý posledný záber obhorenej tváre, ktorá nedáva odpovede, len kladie otázku: Ulpela na nás do dneška ešte nejaká iskra Palachovho tragického idealizmu? ◀

Jan Palach (Česko/Slovensko, 2018) RÉŽIA Robert Sedláček SCENÁR Eva Kantůrková

KAMERA Jan Šuster HUDBA Michal Rataj HRAJÚ Viktor Zavadil, Zuzana Bydžovská, Denisa Barešová, Kristína Kanátová,

Michal Balcar, Karel Jiráček, Jan Vondráček MINUTÁŽ 124 min. HODNOTENIE ●●●¼ DISTRIBUČNÁ PREMIÉRA 30. 8. 2018

Dorotka z Downovej ríše

Ak divák chce a vie a film s nejakou témou okatejšie či skryto disponuje určitými kvalitami a hĺbkou, dokáže film diváka informačne zorientovať a navyše aj scitlivieť vzhľadom na fakty a problémy s témou spojené. Ak navyše téma nie je priveľmi odťažitá od človekovej dennej reality a slnko sa na to všetko usmeje, môže dôjsť k znútorneniu, keď sa veci z vonkajška zaderú pod divácku kožu. Neviem to napísať s istotou, ale zdá sa mi, že o takého dačo sa pokúšali aj autori Palo Kadlečík a Martin Šenc v snímke *Niečo naviac*.

— Pôvodne malo ísť o krátky útvar, napokon je z toho dlhometrážny, vyše hodinový dokument. Hovorí sa v ňom o Downovom syndróme, o živote a vyhladkach detí postihnutých týmto defektom, keď človeku niežeby niečo nechýbalo, naopak, má čosi navyše – prebytočný chromozóm na dvadsiatom prvom chromozómovom páre.

— Kadlečíkova a Šencova snímka stojí najmä na dvoch dramaturgických nohách – protagonistka Dorotka a jej rodina, Dorotka a divadlo Dúhadlo, v ktorom už celé roky hráva. Observačná metóda. Ocitáme sa na mnohých miestach – doma, na chalupe, na výlete, v škole, na skúške v divadelnom súbore, u lekára, na predstavení, na športovom ihrisku, v obchode... Dozvedáme sa, ako to bolo s Dorotkiným narodením, ako ju prijali súrodenci, čo má rada a čo nie, ako sa jej darí v triede či na javisku, ako zvláda nakupovanie či prehru vo futbale... Dramatický oblúk v rozprávaní veľmi nevidno.

— Niektoré obrazy pôsobia hladko, akoby boli uchmatnuté realite, iné, hoci sú „len“ reakciou na akciu filmárov, si zachovávajú istú mieru autenticity vďaka prirodzenosti protagonistov. Z iných až priveľmi

kričí inscenovanosť. No nie je to vždy na škodu veci. Napríklad pri epizóde pod basketbalovým košom, ktorá sa síce zadržáva a ťažko sa na ňu pozerá, ale na jej konci čaká diváka malé precitnutie (možno čaro nechceného): zväčša tak isto haprujúco funguje aj v skutočnosti a vo veľkom komunikácia a vzťahy medzi „zdravými“ majoritami a „chorými“ minoritami – utecíme, iba sa pretvarujeme, vydržíme iba jednorazovo a na chvíľočku.

— Hoci je téma filmu *Niečo naviac* vlastne vážna, treba oceniť, že autori nerezignovali na humor – napríklad v scéne odohrávajúcej sa v ambulancii, keď Dorotka ošetruje kamaráta, alebo v akoby westernovom (a hudoú podporenom) príchode priam benettonovsky rôznych detí na dvor, kde budú naháňať loptu. Ale aj inde.

— Ako ojedinelý príbeh dieťaťa s Downovým syndrómom zachytený v istom čase na určitom mieste by film *Niečo naviac* fungoval dobre – konkrétny, šťastne sa vyvíjajúci údel vyzývajúci obecnosť k tolerancii. V istých okamihoch však snímka prekračuje pomyselnú hranicu jedinečnosti a vzbudzuje dojem, že by sa rada stala rozprávaním pars pro toto, zástupným hlasom za všetky ostatné. A potom škripe. Dorotkina

situácia je totiž vlastne hviezdna, napriek postihnutiu (alebo práve preň?) je dieťaťom šťasteny. Rozsah jej poškodenia nie je zničujúci, má milujúcich a vzdelaných rodičov, veľa nápomocných súrodencov a ich partnerov, ktorí sa neboja a rozumejú, má kde bývať, žije v meste, ktoré ponúka rôzne možnosti pre ľudí s hendikepom, má zodpovedajúcu zdravotnú a sociálnu starostlivosť, môže sa vzdelávať, má možnosť navštevovať dramaterapiu... Lenže: iba nepatrnej menšine ľudí vytvorí osud i oni sami takéto podmienky na zvládanie zatažujúcich situácií. A potom akoby odkaz filmu, hoci by aj mohol, neznie: Nebojte sa, dá sa to zvládnuť, dá sa to aspoň skúsiť; ale skôr: Tak toto ja veru nedám ani do skonania sveta, ak treba toľko šťastných náhod a skutočností a sily, aby sa človek pod celou tou ťarchou nezlomil. No a potom k znútorneniu dôjsť nemôže, stále ma môže v snoch strašiť predstava, že by sa niektorému z mojich detí narodilo dieťaťko s Downovým

syndrómom. Mimochodom, samotný film sa tohto problému dotkne tiež. V jednej scéne vidíme Dorotkinu mamu Vieru, ako na lekárskej fakulte rozpráva študentom o obohacujúcom živote s postihnutým dieťaťom. Po prednáške oslovená medička na kameru povie, že ju rozprávanie veľmi zaujalo, že keď bude pracovať a odhalí na plode budúcej mamičky Downov syndróm, už sa neprikloní jednoznačne k prerušeniu tehotenstva, už bude o tom s mamičkou hovoriť, aby ešte porozmýšľala, dieťaťko si nechala... Medička nepovie, že keď jej samotnej diagnostikujú poškodený plod, ona si dieťaťko isto-iste nechá, veď predsa... Apelativnosť filmu Pala Kadlečíka a Martina Šenca *Niečo naviac* neprospeľa. Väčšmi by mu svedčalo ostať iba pri jedinečnom príbehu Dorotky a jej okolia a neprekračovať hranice smerom k zovšeobecňovaniu. ◀

Niečo naviac (Slovensko, 2018) SCENÁR A RÉŽIA Palo Kadlečík, Martin Šenc

KAMERA P. Kadlečík, Jaromír Ferienc STRIH Juraj Ondruš, P. Kadlečík HUDBA Ľubica Čekovská

MINUTÁŽ 67 min. HODNOTENIE ●●● DISTRIBUČNÁ PREMIÉRA 20. 9. 2018

— text: **Roberta Tóthová** / filmová publicistka
— foto: **FURIA FILM** —

V šere filmového priemeru – *Pivnica*

Naštrbená rodinná a partnerská vzájomnosť, do ktorej vstupuje tragédia – zmiznutie dieťaťa, to je hlavná téma slovensko-rusko-českého filmu *Pivnica* v réžii Igora Vološina.

Podobná téma rezonuje aj v snímke *Bez lásky* režiséra Andreja Zviaginceva alebo v českej sérii *Pustina*, čo sú výborne zvládnuté diela. Zatiaľ čo *Pustina* je vystavaná ako rodinná dráma s prvkami trileru a s presahom do sociálnej problematiky, pokus Igora Vološina o pomenovanie všeobecných ľudských anomálií a dôsledkov tragédie pre vzťahy zostal zaseknutý pri vyumelkovaných pózach, lacnej téze o „túžbe po osobnom šťastí“ a samoúčelnom hyperbolizovaní tragédie, ktorou postavy autenticky nedýchajú. Akokoľvek sa divák usiluje naladiť na Vološinov vnútorný rytmus diskurzu, nedochádza k splynutiu s hrdinami.

Milan (Jean-Marc Barr) a Táňa (Ol'ga Simonova) sú manželka a okrem Milanových vrtochov, ktoré vyvolávajú disharmóniu v ich milostnom živote, zápasia aj s výchovou dospievajúcej dcéry. Tú v deň jej narodenín odvezie večer kamarát Lukáš (Dalyb) na párty, z ktorej sa už nevráti. Jej rodičia tak okrem čerstvo odhalenej nevery čelia fatálnej životnej skúške.

Príbeh disponuje detektívnou zápletkou, badaateľné sú i pokusy o prienik do psychologickéj drámy s temnou, avšak civilistickou trilerovou atmosférou, no *Pivnica* zostáva nanajvýš na prízemí, teda na úrovni štandardnej variácie na žánrové kliše. Vološina prizvala do projektu producentka Lívia Filusová a jeho naturel do veľkej miery definuje náladu filmu. Snaha o strohosť, ponuré farebné ladenie či pozvoľná gradácia deja však nedosahujú zamýšľaný prienik. Najproblematickejší je banálny príbeh a postavy bez výrazu.

„Príbeh je prototypom univerzálnej túžby po šťastí. Scenár bol veľmi dobrý, ocenil som skvelý nápad, ktorý sme ešte dopracovali, aby sme mohli vytvoriť naozaj exkluzívne dielo,“ povedal režisér na tlačovej konferencii pred rokom, keď začal na Slovensku film natáčať. *Pivnica* síce vznikla na motívy scenára spisovateľa Richarda Pupalu, v titulkoch ani v presskíte sa však jeho meno neuvádza. S kreatívnymi zásahmi režiséra a producentov, ktorí jeho text pretavili do audiovizuálnej podoby, sa zrejme nestotožnil a autorstva sa zriekol napriek tomu, že projekt sprvu vznikol z jeho iniciatívy. Hoci príbeh o manželskom páre, ktorému zmizne dieťa, nebol napísaný na zákazku, výsledok pôsobí opačným dojmom.

Pivnica je v mnohých rovinách problematický film, no otvára niekoľko podnetných otázok. Azda najnaliehavejšia je, do akej miery je cesta koprodukcii šťastnou voľbou, ak si autori neuvedomujú úskalia, ktoré prináša obsadenie hercov rôznych národností. Jedným z najnešťastnejších riešení na skompatibilnenie postáv je postsynchron, ktorý automaticky znižuje nielen vierohodnosť, ale aj estetický kvocient filmu. Ďalším nedostatkom je prehnaná snaha vytvoriť filmovú realitu v duchu akéhosi univerzálneho európskeho priestoru a poprieť realie konkrétneho mesta, kde sa príbeh odohráva a film natáča (kde-tu nachádzame menej známe realie hlavného mesta).

Pivnica pôsobí hybridným dojmom, a hoci ju nakrútil esteticky vyhraný filmár, spracúvaná látka sa jeho tendenciám v mnohých prípadoch vzpiera a vyvoláva neželaný smiech. Okrem toho, že príbeh ničím nevybočuje zo zabehnutých štruktúr a v porovnaní so sériou z produkcie českej pobočky HBO *Pustina* je nanajvýš štvrtým hráčom na lavici náhradníkov, problematický je aj pátos, ktorý sa v *Pivnici* nedarí maskovať civilnou kamerou ani umierneným herectvom.

Milan nedôveruje vyšetrovacím metódam poručíka Vargu (Milan Ondřík) a púšťa sa do pátrania na vlastnú päť po stopách noci, ktorá pohltila jeho dcéru. Manželka Táňa sa zatiaľ utápa v letargii, no jej zmena „nálady“ je nepresvedčivá a rovnako náhla ako Milanovo rozhodnutie poslať k vode frajerku. Do ich smútku a lásky sa divák len sťažka projektuje. Herci pôsobia ako štatisti, neautenticky štylizovaní do polôh trpiteľov, ich výraz nedefinuje žiadna zaujímavá charakterová črta a vedľajšie postavy sú už celkom ploché. Barr ani Simonova prakticky nemajú čo hrať, zmena, ktorou ich manželský pár prechádza pod vplyvom tragickej udalosti, je len stroho pomenovaná. Hrdinovia sú figuranti pars pro toto, nekonajú zo seba, ich vôľa je schematická. Klimax detektívnej zápletky je predvídateľný, láska umelá a pátranie nudné. Príbeh namáhavého hľadania ľudského šťastia v *Pivnici* skrátka nenájdete. ◀

Pivnica (Slovensko/Česko/Rusko, 2018) RÉŽIA Igor Vološin KAMERA Martin Žiaran

STRIH Alexej Slepov HUDBA Michal Rataj HRAJÚ Jean-Marc Barr, Ol'ga Simonova, Milan Ondřík,

Jana Ol'gová, Dalyb, Simoneta Hladká a iní MINUTÁŽ 114 min. HODNOTENIE ●● DISTRIBUČNÁ PREMIÉRA 27. 9. 2018

Zlodeji (Manbiki Kazoku, Japonsko, 2018) SCENÁR, RÉŽIA, STRIH Hirokazu Koreeda

KAMERA Ryūto Kondō HUDBA Haruomi Hosono HRAJÚ Lily Franky, Kirin Kiki, Sakura Andó, Maju Macuoka,

Kairi Džjó, Miju Sasaki MINUTÁŽ 121 min. HODNOTENIE ●●●● DISTRIBUČNÁ PREMIÉRA 11. 10. 2018

— text: Kristína Aschenbrennerová
— foto: Film Europe Media Company —

Ohana je rodina. Rodina znamená nikoho neopustiť

Intímne drámy v pomalom, no rytmickom tempe, cez ktoré vedie postavy i divákov japonský režisér Hirokazu Koreeda svojou skúsenou rukou s vyše dvadsaťročnou praxou, sú opakovane súčasťou programu áčkových festivalov. Tá posledná, Zlodeji, bola po svetovej premiére na festivale v Cannes ocenená Zlatou palmou. Dovoľte režisérovi, aby ňou previedol aj vás. Zlodeji ponúkajú viac, než sa na prvý pohľad javí.

— Centrom filmov Hirokazua Koreedu je rodina. Nie nevyhnutne pokravná a už vôbec nie kompletná. Nerozprávajú veľké príbehy, neriešia veľké drámy ani nimi ich hrdinovia nereagujú na čokoľvek, čo sa im deje. Dokonca aj udalosti inak nabité emóciami sú akési tlmené, mondénne. A práve v tom tkvie ich sila. Koreedove filmy emócie neponúkajú, ale vyvolávajú.

— Osamu Šibata a jeho žena Nobujo žijú so synom Šotom a s dcérou Aki v ošumelom dome spolu s babičkou Hacue. Osamu, Nobujo i Aki pracujú, no i tak sú všetci závislí od babičkinho dôchodku a kradnutia v obchodoch, čomu sa už viac než slušne priučil aj mladý Šota. V jeden chladný večer si Osamu všimne malé dievčatko na balkóne bytového domu. Ponúkne mu jedlo a vezme ho k sebe domov na večeru. Dievčatko napokon ostane aj na noc, a keďže ho tam nik netýra, ale je naopak zahrnuté láskou, postupne sa začlení do novej rodiny.

— Japonská kinematografia má veľmi dlhú tradíciu filmov s nekompletnými rodinami, nezodpovednými alebo neprítomnými rodičmi (matkou). Je preto príjemným prekvapením sledovať, ako sa v Zlodejoch rodina kompletizuje, nadstavuje. Zároveň je zaujímavé, ako film skúma jej dynamiku a vzťahy, ktoré ju tvoria. Koreeda relativizuje nutnosť pokravného puta a rodinu predstavuje skôr ako spoločenstvo ľudí s rôznymi motívami byť spolu, starať sa o druhých, vzájomne sa ochraňovať. V Zlodejoch má jasne navrch pragmatický prístup na hranici cynizmu, osobitne keď Aki skonštatuje, že motívom Osamua a Nobujo, aby ostali manželmi, sú peniaze.

— Zlodeji sa priam obdivuhodne vyhýbajú jednoduchej ceste sentimentu, dojímania diváka, hoci situácia rodiny, špeciálne malej Juri, na to ponúka nespočet príležitostí. Fokus rozprávania sa však plynulo presúva na jednotlivých členov rodiny a ich všednú každodennosť, postupne sa odkrývajú ich tajomstvá. Rozhovory, mlčanie, gestá pri spoločných akciách v obchodoch a – pre ázijský film príznačne – aj pri stolovaní. Koreeda sa nikam nenáhli, necháva Zlodejov dýchať, čomu sa prispôbuje i zvuková stopa. Ako film plynie, je čoraz

fascinujúcejšie sledovať vývoj postáv, zvlášť keď si uvedomíte, že mnohé informácie sú nadstavbou pre pointy, ktoré sa dostavia s precíznym načasovaním.

— Zo stylistickej stránky zostal Koreeda verný svojim štandardom. S citom a umom napísaný scenár a réžiu so zmyslom pre načasovanie a vedenie pozornosti dopĺňa snímanie rešpektujúce nastavenie postupného a prekvapivého odkrývania vrstiev nielen rodiny, ale aj života v chudobe, ktorá nie je prezentovaná vo svojej extrémnej podobe – bezdomovectve, nezamestnanosti. Štylisticky nevyumelkované sú aj herecké výkony, ktoré si spolu s Koreedovou schopnosťou viesť hercov zaslúžia osobitnú zmienku.

— Lily Franky (Osamu), Sakura Andó (Nobujo), Maju Macuoka (Aki), Kairi Džjó (Šota), Miju Sasaki (Juri) a Kirin Kiki (babička Hacue) vytvárajú pod Koreedovým režijným vedením fascinujúco organický obraz pragmatickej rodinnej všednosti. Sú vždy presní v geste, vo výraze, a hoci sú individuálne výrazní, nikto nikoho nepotláča do úzadia. Vo vzťahu k detským hercom je Koreedov talent už dlhšie etablovanou metou. Ani v tomto prípade nedostáva Džjó či Sasaki priestor na detskost nad rámec nevyhnutnosti, obaja hrajú svoje postavy seriózne, avšak bez onoho vedľajšieho efektu v podobe jemne desivého pocitu, aký vyvolávali napríklad Elle a Dakota Fanning.

— Kategóriou samou osebe je herecká legenda Kirin Kiki. Zlodeji patria k jej posledným filmom (zomrela 15. 9. 2018) v kariére trvajúcej takmer päť dekád. Babička Hacue stvárnila s úžasným gustom, vychutnávajúc si rolu, ktorú voči ostatným postavám zastávala a hrala. Milujúca, starostlivá, potmehúdska v minimálnom posunku, pohľade, v spôsobe, akým jedla mandarínku...

— Zlodeji sú pri povrchnom pohľade „len“ ďalšou Koreedovou rodinnou drámou. Je to však najmä film, ktorý svoje silné stránky odhaľuje postupne. Film, ktorý napriek nejednej príležitosti nikdy neskĺzne do prvoplánového citového pretlaku či sentimentu. Naopak, udalosti spracúva vo vecnom, až humorne vecnom duchu. A nebyť jedného momentu, bolo by to dokonalé. ◀

— text: Mária Horváth Demečková / absolventka
audiovizuálnych štúdií na FTF VŠMU
— foto: Magic Box Slovakia —

Večerníček pre súčasné slovenské deti

V kinách sa premieta šesť častí animovaného večerníčka *Websterovci*. Vytvoril ho tím ľudí okolo režisérky

Kataríny Kerekesovej, ktorá už predtým rozčerila stojaté vody (alebo skôr priliala trochu vody do takmer vyschnutého koryta) slovenskej večerníčkovej tvorby seriálom *Mimi & Líza*.

Od 70. rokov zaznamenával slovenský animovaný seriál mimoriadny úspech v domácnostiach po celej krajine. Každé dieťa večer v pyžame nedočkavo hypnotizovalo televíznu obrazovku, aby urýchlilo príchod dedka Večerníčka. Ak by sme toto obdobie nazvali „zlatým vekom“ slovenského animovaného seriálu, od konca 90. rokov sa nad večerníčkami zmrákal. Niekoľko projektov sa síce vyrobilo, ale rozhodne sa nepodarilo nadviazať na súvislú produkciu z predchádzajúcich desaťročí.

Už úvodná zvučka *Websterovcov* a jej minipribeh jasne ukazujú, že pôjde o odlišnú poetiku ako v prípade seriálu *Mimi & Líza*. Ten vznikol technikou digitálne spracovanej ploškovéj animácie a v mnohom sa odkláňa od moderných rozprávok pre deti zo zahraničnej produkcie. *Websterovci* predstavujú prvý slovenský animovaný seriál s využitím techniky 3D animácie pri zhmotňovaní príbehovej alegórie na slovenskú rodinu. Presúvame sa do sveta živočíchov, ktorý sa ponáša na ten ľudský a nastavuje mu pomyselné zrkadlo. Tvorcom sa podarilo vytvoriť postavičky antropomorfných pavúkov, ktorí nevzbudzujú odpor, práve naopak. Pôbia veľmi ľudsky a identifikovať sa s nimi vôbec nie je ťažké, či už ide o najživšiu a najmenej skúsenú Lili, jej navonok rebelujúceho brata Huga, otca, usilovne pracujúceho v pásovej výrobe veľkej korporácie, biomamu zamestnanú na plný úväzok, dedka – vychýreného vynálezcu a milovníka retro kabrioletov, alebo zábudlivú babku.

Pavúčia spoločnosť a jej sieť je metaforou medziľudských vzťahov. Kerekesová detailne skúma vzťahy medzi jednotlivými hrdinami a ich život na vrchole

výtahovej šachty, odkiaľ sa odvážne spúšťajú dole. Podobne ako pri predošlom projekte aj tentoraz sa tvorcovia snažia pracovať s edukatívnym potenciálom príbehu. Deťom tak nevtieravou formou podávajú inštrukcie, ako prežiť prvý deň v škole, čo robiť, ak stretnú strašidlo, poukazujú na nebezpečenstvo porušenia zákazov, ale takisto upozorňujú na riziko utkania pavučiny klamstiev, pretože pravda v konečnom dôsledku vždy vychádza na povrch. Režisérkin zámer vytvoriť príbeh, ktorý by deti s ľahkosťou „čítali“ a zároveň by mal nevtieravý a nenápadný edukatívny charakter, sa vydaril bravúrne.

Titul *Websterovci* je pre dnešné deti vizuálne atraktívny, z obsahovej stránky prístupný a schopný osloviť široké publikum vrátane rodičov, ktorí si po pozretí niekoľkých častí môžu pospevovať chytľavé hudobné intro. Navyše v porovnaní s mnohými rozprávkami zo zahraničnej produkcie nie je zahltený prvoplánovým humorom a vo svojej zdanlivej jednoduchosťi obsahuje niekoľko rafinovaných anekdot, ktoré kriticky reflektujú súčasnú spoločnosť. Tvorcom sa podarilo vytvoriť dokonale fungujúci fikčný mikrosvet, ktorý dokáže naplno rozvíjať detskú predstavivosť a hľadať analógie k ľudskému svetu. Môžeme tak povedať, že vznikol zaujímavý animovaný seriál pre deti, ktorý nezaváňa nechceným vizuálnym a obsahovým exkurzom do 80. rokov. Uvidíme, či sa *Websterovcom* podarí dostať až do pozície iniciačného projektu, ktorý na Slovensku podníeti oživenie kontinuity animovanej večerníčkovej tvorby. ◀

Websterovci (Slovensko/Poľsko, 2017) RÉŽIA Katarína Kerekesová SCENÁR K. Kerekesová, Zuzana Križková, Juraj Raýman, Zuzana Dzurindová, Peter Nagy RÉŽIA ANIMÁCIE Andrej Gregorčok VÝTVARNÍK Boris Šima STRIH Matej Beneš

HUDBA Lucia Chuťková Džubáková, Marek Piaček MINUTÁŽ 63 min. (6 častí seriálu)

HODNOTENIE ●●●● ¼ DISTRIBUČNÁ PREMIÉRA 20. 9. 2018

Tri dni zo života nešťastnej „Sissi“

— text: Barbara Nováková / študentka
odboru Preservation and Presentation of the Moving Image
na University of Amsterdam —

Rok pred svojou smrťou sa štyridsaťdvaročná herečka Romy Schneider odobrala do luxusného rehabilitačného centra v Bretónsku s cieľom očistiť sa zo závislosti od alkoholu a liekov. Tam za ňou prišli novinár Michael Jürgs a fotograf Robert Lebeck z nemeckého časopisu *Stern*, aby s ňou urobili rozhovor, ktorý vyšiel v apríli 1981 a stal sa najodhadľujúcejším portrétom rakúskej herečky hviezdy. Režisérka Emily Atef sa ním inšpirovala a vytvorila filmovú rekonštrukciu tohto stretnutia.

Procedúry, ktoré Schneider v sanatóriu podstupuje, nie sú len telesné. Rozhovor poňala ako príležitosť duševne sa očistiť, a to aj v očiach verejnosti. Jürgs mal šťastie, že ju zastihol v zlomovom životnom období, a jej súkromné drámy odkrýva bezohľadne priamymi otázkami, využívajúc jej náklonnosť k alkoholu. Morálne ho však neprevyšuje ani fotograf a herečkin milenec Robert, ani jej dávna priateľka Hilde – každý z nich ju síce nejako chráni, ale aj využíva.

Decentný čiernobiely filmový portrét nesie výrazné

— foto: Film Europe Media Company —

fotografické kvality, opájajúc sa fyzickou krásou Romy Schneider (na ktorú sa jej predstaviteľka Marie Bäumer až zarážajúco ponáša). Časté snímanie postáv v detailoch, orchestrálna hudba zdôrazňujúca náladové rozpoloženie postáv a čiernobiela štylizácia obrazu vychádzajúca z Lebeckových fotografií, to všetko sa podieľa na vytváraní komornej atmosféry snímky s ambíciou sústredenej rekonštruovania charakteru Romy Schneider. A aká naozaj bola mimo magického filmového sveta? Atef ju prezentuje v civilných šatách, bez mejkapu a upraveného účesu, v alkoholickom opojení a s cigaretou v ruke ako obyčajnú nešťastnú ženu s vôľou žiť a nájsť rodinné šťastie. ◀

3 dni v Quiberone (3 Tage in Quiberon, Nemecko/Rakúsko/Francúzsko, 2018) SCENÁR A RÉŽIA Emily Atef KAMERA Thomas W. Kiennast STRIH Hansjörg Weißbrich HUDBA Christoph Kaiser, Julian Maas HRAJÚ Marie Bäumer, Birgit Minichmayr, Charly Hübner, Robert Gwisdek, Denis Lavant MINUTÁŽ 115 min.
HODNOTENIE ●●●● DISTRIBUČNÁ PREMIÉRA 4. 10. 2018

Nelichotivé zrkadlo

— text: Lea Pagáčová —

Hoci sa Poliaci s bývalým režimom rozlúčili už takmer pred tromi dekadami, ich túžba vlastniť, nakupovať či zhromažďovať zostáva neutíšená. Dôkazom je hneď prvá scéna filmu *Tvár*, keď výpredaj s prívlastkami „vianočný polonahý“ ľahko strháva štatstvo zo zákazníkov, ktorí sa energicky predierajú k zlacneným televízorom. Dôstojnosť ide bokom. Režisérka Małgorzata Szumowska nastavuje zrkadlo postsocialistickej spoločnosti.

Jacek sa jemne vymyká bežným normám – miluje heavy metal, má dlhé vlasy a trochu excentrické vystupovanie. Je ateista, no pracuje na stavbe najvyššej sochy Ježiša na svete, kde utrpí vážne poranenie. Stane sa „nositeľom“ prvej transplantovanej tváre v Poľsku. Jacekovou operáciou vkladá Szumowska do malomestských reálií cudzí element, ktorým aktivuje svoj sociologický výskum. Reakcie v nejednom ohľade pripomínajú slovenské prostredie. „Ľudská atrakcia“ si vyslúži výsmech od bezprizorných detí, kostolnú zbierku i aplikáciu exorcistických metód. Nechýbajú ani médiá a ich praktiky emocionálne-

ho vydierania divákov. Hranice tabu vylučujú v poľskej spoločnosti priestor na telesnú „extravagantnosť“ a Jacek sa stáva obeťou, ktorá postupne stráca akúkoľvek oporu aj východiská na ďalšiu existenciu.

Vo filme sa šikovne kombinuje realizmus a satira, mierne nadsadenou kritikou sa nesiahajú po karikatúre. Kamera sa s obrazom často pohráva, výrazným znížením ostroti zrkadlí reálnu perspektívu Jaceka po operácii aj obmedzený pohľad jeho okolia. Szumowskej výskum priniesol nepriaznivé, no už známe výsledky, ktoré ďalej neinterpretuje, a tak *Tvár* zostáva len ďalším z radu filmov konštatujúcich stav súčasnej spoločnosti v (ne)jednej z krajín strednej a východnej Európy. ◀

Tvár (Twarz, Poľsko, 2017) RÉŽIA Małgorzata Szumowska SCENÁR M. Szumowska, Michał Englert KAMERA Michał Englert HUDBA Adam Walicki HRAJÚ Agnieszka Podsiadlik, Mateusz Kościukiewicz, Małgorzata Gorol, Roman Gancarczyk MINUTÁŽ 91 min. HODNOTENIE ●●● DISTRIBUČNÁ PREMIÉRA 18. 10. 2018

— foto: Film Europe Media Company —

Tlmočník

(Magic Box)

Roadmovie Martina Šulíka *Tlmočník*, ktoré vzniklo v slovensko-česko-rakúskej koprodukcii, malo svetovú premiéru na Berlinale. Recenzent vo *Variety* chválil najmä chémiu medzi hlavnými postavami, ktoré stvárnil predstavitel' Toniho Erdmanna Peter Simonischek a režisér Jiří Menzel. Menzel hrá tlmočníka Aliho, ktorému sa dostane do rúk kniha bývalého dôstojníka SS, kde opisuje svoje pôsobenie na Slovensku. Ali si uvedomí, že esesák je zodpovedný za smrť jeho rodičov. Vycestuje do Viedne, aby ho vyhladal, ale namiesto vraha nájde už len jeho syna Georga. Obaja sa zakrátko vydajú na cestu naprieč Slovenskom, počas ktorej spoznávajú navzájom svoje životy, začínajú chápať vlastné činy a prehodnocujú svoju identitu. Na nakrúcaní filmu *Tlmočník* sa stretol osvedčený štáb, ktorý spolupracoval už na Šulíkovej *Záhrade* – producent Rudolf Biermann, scenárista Marek Leščák, režisér Martin Šulík, architekt František Lipták, hudobný skladateľ Vladimír Godár, kameraman Martin Štrba. Film je na DVD s obrazom vo formáte 16 : 9, so zvukom DD5.1 a D2.0, s českými titulkami pre sluchovo postihnutých a s českými a slovenskými titulkami. Ako bonus je na DVD len trailer.

— Miro Ulman —

Červená volavka

(Magic Box)

Atraktivnosť tunajšieho prostredia pre hollywoodske filmové projekty má od prelomu milénia nelichotivo klesajúcu tendenciu. Medzeru na trhu naďalej využívajú v Česku a Maďarsku, kde za posledné roky dokázali prilákať množstvo štábov spoza veľkej mláky. A hoci sa v poslednom čase aj u nás objavili pokusy o štátnu podporu zahraničnej filmovej produkcie, o masovom návrate svetových filmárov sa nedá hovoriť. Blízkosť Kordových ateliérov v Maďarsku i prežívajúca kultúrna spriaznenosť Slovenska a Česka však naďalej udržiavajú našu krajinu v istom povedomí zahraničných produkcií. Vlni poslúžila budova Slovenského rozhlasu ako kulisa pre špionážne machinácie vo veľkofilme 20th Century Fox *Červená volavka* (Bratislavu tak navštívila napríklad Jennifer Lawrence). Film patrí k remeselné nadpriemerne zvládnutému mainstreamu, kde naivitu scenára vyvažujú kvalitné herecké výkony a napínavý, i keď vo výsledku schematický príbeh. V rámci bonusovej výbavy sa na DVD dostal komentár režiséra (žiaľ, bez titulkovej podpory) a vystrihnuté scény. V ponuke titulkov k filmu tentoraz nechýbajú ani tie slovenské.

Štvorec

(Magic Box/Film Europe Media Company)

Ústredným hrdinom *Štvorca* je Christian – kurátor v múzeu moderného umenia, otec dvoch dcér, na prvý pohľad sebavedomý, elegantný, moderný a ambiciózný muž. Epizódy z jeho života tvoria základnú kostru tejto oceňovanej snímky. Pripravovaná výstava s názvom *Štvorec* začína tieto epizódy posúvať z lenivo plynúcej všednosti k chaotickej neistote. Bezpečná zóna, ktorú má *Štvorec* umelecky demonštrovať, ostro kontrastuje s okolitým bojovým polom reality. Režisér Ruben Östlund prezentoval už vo svojom predošlom filme *Vyššia moc* snahu o analýzu súčasnej technicky vyspelej európskej spoločnosti a jedincov, ktorí v nej fungujú, resp. musia fungovať. Kým *Vyššia moc* si berie na mušku rodinu a jej ukotvenie v globalizačne virtualizovanom svete, *Štvorec* zaostruje na jednotlivca konfrontovaného s anomáliami existencie, plynúcej mimo zorného poľa jeho dobrovoľnej a pohodlnej „obmedzenosti“. Otvára mnohé otázky a divák môže hľadať návody na odpovede aj v pomerne početných bonusoch (film o filme, zábery z kastingu, rozhovory s tvorcami a štúdia o filme). Samozrejmosťou je anamorfný formát obrazu (1,85 : 1) a pôvodné znenie s českými titulkami.

Zabitie posvätného jeleňa

(Magic Box/Film Europe Media Company)

Grécky režisér Yorgos Lanthimos vstúpil do povedomia netradičnými snímkami *Kynodontas*, *Alpy*, *Homár*, ktoré sú údajne reakciou na situáciu gréckej spoločnosti poznačenej zdruvujúcou dlhovou krízou. Bizarné námety sprevádzajú premyslené, rafinovane komponované zábery, dávkovanie obrazových a zvukových informácií je rovnomerné. Vnímavý divák tak dostáva plastický model povedomej reality, ktorá však redefinuje jeho zažitý pohľad na to, čo sa zdá na povrchu prirodzené a spoločensky akceptovateľné. Navyše Lanthimos akoby mimochodom odľahčuje detaily zvyrazňujúce ťaživú, bezvýchodiskovú atmosféru prvkami čierneho humoru. Zároveň pracuje s popieraním diváckych očakávaní, čo ruka v ruke s asketicky dávkovanými informáciami o postavách a ich vzájomnej interakcii mení zažité žánrové kliše na mozaiku príbehovej nepredvídateľnosti. Film o sebavedomom chirurgovi (Colin Farrell), konfrontovanom s narušiteľom jeho prísne racionálnej reality, je na DVD doplnený o rozhovory s hercami a režisérom aj o štúdiu približujúcu tzv. grécku divnú vlnu. Technické spracovanie disku je štandardné (anamorfný obraz 1,85 : 1, pôvodné znenie a české titulky).

— Jaroslav Procházka —

čo robia

Barbra Sliepková

[dokumentaristka]

Zo všetkého, čomu sa denne venujem alebo sa plánujem venovať, sa mi žiada hovoriť najmä o filme *Čiary*. V spolupráci s producentkou Barbarou Janišovou Feglovou a ďalšími skvelými ľuďmi už druhý rok pracujeme na celovečernom dokumente o Bratislave. Točíme vizuálnu esej o našom spoločnom priestore a o intimitate, kam pusťme len najbližších. O jemnej hranici nášho záujmu. Kladieme si otázky: Ako vnímame verejný priestor a ako nás ovplyvňuje jeho kvalita? Krásna práca, skladať príbehy a hľadať nové pohľady na známe miesta.

Juraj Lehotský

[režisér]

Pracujem na novom filme *Malý*. Dolaďujem a pomaly uzatváram finálnu podobu scenára a pripravujem nakrúcanie, ktoré plánujem na ďalšiu jeseň. Pracujem aj na príprave nového dokumentárneho cyklu pre televíziu. Popritom si občas zašportujem, zabehám, zájdem s deťmi na výlet do Tatier alebo robím bežné veci okolo domu. Synovi Markovi skrývam konzolu od playstation a bojujeme so školou, s úlohami a tak. Spomeniem aj Milku, ktorej zase vypínam telku a ona sa za to strašne hnevá. So ženou Katkou sa tešíme z našej záhrady alebo z podareného výletu.

Rudolf Urc

[filmový publicista, dramaturg a režisér]

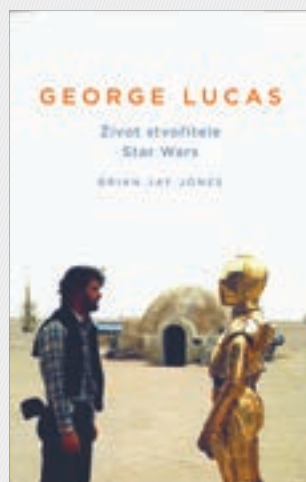
Chystám sa na operáciu bedrového kĺbu. Medzitým sme s Pavlom Brankom zostavili pre SFÚ dve pásma na blueray a DVD *Slovenský dokumentárny film – šesťdesiate roky*, ku ktorým ešte spisujeme booklet. Zaujímavá robota. Rovnako aj večery archívnych filmových týždenníkov, ktoré uvádzam v Kine Lumière každý prvý pondelok v mesiaci. Veľmi sa teším na témy o tajných službách alebo o duniacom Dunaji a o konci slovenského kinožurnálu v roku 1990. Zaujímavé bude aj stretnutie s Marcelou Plátkovou, večery k Roku slovenského divadla, týždenníky o mládeži, cirkevnej politike a mnohé ďalšie. Ešte aby som stihol tú operáciu...

Ján Beňuška, Vladimír Bahýl: Banskobystrické kiná v čase – čas v kinách

(O. Z. Zaživa na amfiteátri...,
Banská Bystrica, 2018, viaz., 256 strán)

Zatiaľ čo vo svete sa historiografický prieskum viac než storočnej éry klasického kina ako kultúrnej ustanovizne sústreďuje v jednej vetve aj na lokálne charakteristiky, na Slovensku je takto profilovaná knižná monografia tematickým priekopníkom. Popri cennej faktografickej náplni prináša paralelný sled politických, ekonomických, kultúrnych a sociálnych súvislostí. Ťažisko tvoria dve kapitoly – takmer stostranová mestská kinárska história od jej prapočiatkov po súčasnosť a retrospektívny prehľad stálych kín. Ďalšie kapitoly približujú kino ako inštitucionálny koncept, ako systém s organizačnou štruktúrou, ako sociálnu platformu pestrých foriem vrátane putovných kín, prírodného kina, filmového klubu s dlhoročným sprostredkovaním filmu ako umeleckej hodnoty. K tomu ešte profily osobností a spomienky premietačov. Rovnaký autorský tandem priniesol vlani v tom istom atypickom vydavateľstve monografiu *Amfiteáter včera, dnes a zajtra* (1951 – 2016), v ktorej cez spomienky pamätníkov a prostredníctvom množstva fotografií chronologicky oživuje históriu kedysi populárneho a kultúrne vplyvného filmového aj pódiového stánku, ktorý v Banskej Bystrici otvorili pár rokov po vojne ako Letné kino mieru.

Brian Jay Jones: George Lucas. Život stvoriteľa Star Wars

(preklad Michal Prokop a Jan Kalandra
z orig. *George Lucas: A Life*, Paseka,
Praha, 2017, 560 strán)

Biografická kniha o entuziastickom filmárovi, prahnúcom po integrite nezávislého tvorcu, je po krátkom prólogu rozčlenená na tri časti nazvané podľa podtitulov pôvodnej trilógie *Star Wars*, teda *Nádej*, *Impérium* a *Návrat* (a delené na 4, resp. 5 chronologicky radených podkapitol). Prvá časť zachytáva Lucasovo (*1944) detstvo a dospievanie, štúdium na filmovej škole v Los Angeles, zoznámenie sa s Coppolom, ktorý sa pričínil o vznik prvých Lucasových dlhometrážnych filmov *THX 1138* a *Americké graffiti*, a založenie nezávislej spoločnosti Lucasfilm, v ktorej sa uplatnila divízia na výrobu vizuálnych efektov Industrial Light & Magic alebo zvukový systém THX. Druhá časť sa ponára do obdobia rokov 1973 až 1983, v ktorom sa rodí slávna filmová sága. Tretia časť stručne zaznamenáva aj Lucasovu producentskú a stavebnú činnosť (komplex Lettermanovho centra digitálnych umení v Presidiu v San Franciscu). Na menšom priestore sa Jones (*1967) venuje novej filmovej trilógii z rokov 1999 až 2005 a negatívnym reakciám fanúšikov, ktoré vyvolala.

Richard Schickel: Clint – Retrospektiva

(preklad Jiří Stárek z orig. *Clint Eastwood: A Biography*, Omega, Praha, 2017,
viaz., 304 strán)

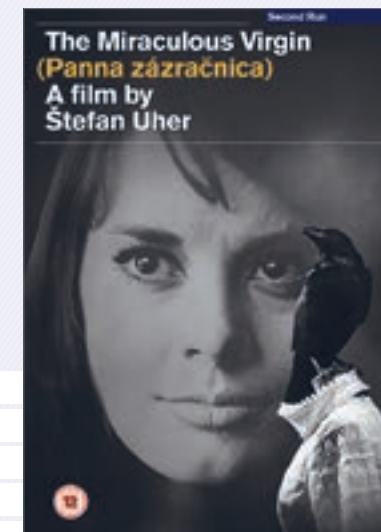
Vo veľkom formáte sa k nám v českom preklade dostáva kniha filmového historika Richarda Schickela (1933 – 2017), jediného autora oficiálnej biografie Clinta Eastwooda (*1930). V úvodnej časti autor bilancuje a charakterizuje pôsobenie tohto pôvodne televízneho herca, následne presláveného vo filme, ktorého ťažiskom pôsobenia sa stali postavy westernových alebo drsných hrdinov, a takisto jeho neskoršiu tvorbu v pozícii režiséra, ktorou dosiahol až na oscarový piedestál. Nasledujúce jeho jednotlivé herecké a režisérské kreácie, pričom citátmi uvádzané podstatné informácie prevládajú nad stručným hodnotením diel, pri tých menej vydarených sa hľadajú i príčiny neúspechu. Takmer každá strana láka aj farebnou fotografiou – z filmu, z nakrúcania alebo z filmárovho archívu. V roku 2013 uviedlo vydavateľstvo Karmášek v českom preklade (Jan Rejžek) knihu Marca Eliota *Americký rebel – Život Clinta Eastwooda*, ktorej voľnejší faktografický prístup sa zameriava na vzostup a pády protagonistovho búrlivého osobného života a kariéry.

— Peter Ulman —

— text: Daniel Bernát —

Panna zázračnica skúša svoju moc vo svete

V druhej polovici augusta vydalo anglické vydavateľstvo Second Run na digitálnych nosičoch film Štefana Uhra *Panna zázračnica* (1966), v preklade *The Miraculous Virgin*. Na trh ho uviedli nielen na DVD, ale aj na blu-rayoch, a to s poctivou výbavou sprievodných materiálov. Aké sú prvé ohlasy?

Rachel Bellwoar začína svoj text v *Diabolique Magazine* (diaboliquemagazine.com) krátkym opisom, ako u nej prebiehalo pozeranie a vyvíjalo sa vnímanie Uhrovej surrealisticky ladenej snímky s dôrazom na vizualitu rozprávania, aby vzápätí odhalila svoj prístupový kľúč k filmu. Stala sa ním voda, prvá vec, o ktorú hrdina „príbehu“ Tristan (Ladislav Mrkvička) žiada. Na záver svojho článku Bellwoar konštatuje: „Možno by ste mohli všetko, čo sa stane Tristanovi, označiť len za opilcov sen, ale možno by sme najprv mali zistiť, čo pil. Život nepotrebuje alkohol, aby bol ohromujúci. A Panna zázračnica tiež nie.“

Gary Tooze v krátkom hodnotení blu-rya na stránke dvdbeaver.com vyzdvihuje obrazové kvality filmu – nielen z technickej stránky novo reštaurovanej verzie, ale aj z estetickéj stránky, keď vyjadruje obdiv k práci kameramana Stanislava Szomolányiho. „Panna zázračnica je krásne nápaditý, viacžánrový, surreálne transcendentný pokus, ktorý spolu s poetickou citlivosťou prináša príjemný filmový zážitok s témami, ako sú túžba, očakávanie, predstavy, umenie a mnohé ďalšie.“ Autor recenzie spomína aj relevantnosť bonusových materiálov. Na záver konštatuje, že titul považuje za skvelý na viacerých úrovniach a vrelo ho odporúča milovníkom filmu 60. rokov (hoci v tejto súvislosti píše o českom filme).

Obrazová pôsobivosť Uhrovej snímky sa spomína aj v recenzii na stránke mondo-digital.com. V texte sa objaví aj názov režisérovoho filmu *Slnko v sieti*, o ktorom sa tu hovorí ako o podstatne odlišnom diele v porovnaní s *Pannou zázračnicou* – priamejšom, realistickejšom i slávnejšom. *Zázračnica* je odklon „nie nepodobný tomu, keď Louis Malle znenazdajky vrhol do sveta svoj Čierny mešiac“. A ďalej: „Film v čase premiéry nemal veľký úspech, ale zostarol s gráciou ako voľne tečúci prúd snových obrazov, obtekajúci okolo predstavy umenia a jeho miesta v reálnom svete.“ Článok na mondo-digital.com sa venuje aj bonusovým materiálom na nosiči a oceňuje štúdio Michala Michaloviča z oddelenia vedy a výskumu Slovenského filmového ústavu, ktorá ozrejmjuje viaceré kontexty Uhrovej snímky. Keď už sme pri sprievodných materiá-

loch, dodajme, že nosič obsahuje aj Uhrov krátky film *Poznačení tmou* (1959), nový dokument Ivana Ostrochovského, ktorý približuje charakter a význam *Panny zázračnice*, ďalej dobový šot o tom, ako tvorcovia hľadali protagonistku snímky, a aj filmovú upútavku.

„Majstrovská ukážka obraznosti,“ tak o filme Štefana Uhra píše Graham Williamson na geekshow.co.uk. Okrem toho oceňuje, že tvorcom sa podarilo vyhnúť literárnosti a strnulosti, hoci ide o adaptáciu novely Dominika Tatarku, ktorý spracoval aj scenár filmu. Williamson zároveň poznamenáva, že *Panna zázračnica* v niektorých momentoch pripomína Chytilovej *Sedmíkrásky* (1966) a Jakubiskov titul *Vtáčkovia, siroty a blázni* (1969), no zároveň sa od nich líši v tom, že je „pokojná, monochromatická, hĺbavá tam, kde sú tamtie filmy búrlivé, pestrofarebné a anarchistické“. Autor textu navyše považuje Uhrovu snímku za zaujímavú z rodového hľadiska, a to aj vzhľadom na výrazné postavenie ústrednej ženskej postavy Anabelly (Jolanta Umecka), ktorú v sprievodných materiáloch blu-rya a DVD neoznačujú len za múzu, ale aj za umenie samotné.

Prírodzene, tento film môže klásť divákovi aj odpor a David Brook v texte na stránke blueprintreview.co.uk hneď na úvod priznáva, že surrealistické filmy mu robia problémy. Aj veľké interpretačné pole *Panny zázračnice* s nedostatkom jasných vodidiel ho frustrovalo, no napriek tomu konštatuje, že ako film postupoval, prepádal jeho tajomstvám. A to aj pre to, čo spomínajú všetci recenzenti – pre jeho vizuál. Brook oceňuje rámovanie obrazu, uhly pohľadu, svietenie scén, pohyb kamery i scénografiu. Na záver teda konštatuje, že „tí, čo neinklinujú k surrealizmu, sa do tohto filmu asi bláznivo nezamilujú, ale nie je nepreniknuteľný a je taký krásny, že si ho môžete užiť hoci len pre jeho štýl“.

Na základe doterajších zahraničných ohlasov na blu-ray (DVD) *Panna zázračnica* sa zdá, že anglické vydavateľstvo Second Run nadviazalo na dlhoročnú spoluprácu so Slovenským filmovým ústavom úspešne. ◀

Cinematik-tak, tak i tak

Na Cinematik v Piešťanoch (13. ročník, 11. – 16. 9.) sa vraciam po rokoch ako vrah na miesto činu. Vtedy bolo hnusne, chladno a sychravo, teraz je sucho, slnečno a teplo. A vydrží to po celý čas. Kino Fontána a Dom umenia sú od seba stále vzdialené pár minút pešo cez kúpeľný park, „nové“ kino Klub v starom osvetovom stredisku, či čo to je, je trochu od ruky, ale v centre Piešťan je tak či tak všetko blízko. A v prítmí kinosál na mňa čakajú Diabolské ženy, Pyroman a možno aj nejaká tá Repríza. A Príbeh. Vela príbehov...

— Žiaľ, nemôžem tu zostať dlhšie ako tri dni. A hoci som tu jedenásť rokov nebol, predsa nachádzam akúsi osobnú kontinuitu s prvým ročníkom. V nevlúdnom kine Fontána sledujem gruzínsky súťažný film režiséra Gelu Babluaniho Trinástka. A teraz som na 13. ročníku, snáď nie nešťastnom, hoci festivalová znelka to ešte recesisticky zdôrazňuje čiernou mačkou cez cestu. A sledujem gruzínsky film Hrozná matka (r. Ana Urušadze), jeden z najzaujímavejších spomedzi tých trinástich, čo som stihol. Stúdia ženy, ktorá pre svoju literárnu vášeň zanedbáva rodinu, hoci nie je jasné, či je geniálna inovatívna spisovateľka, alebo autorka bohupustého porna, je vážna aj ironická a vo výsledku dosť originálna. — Cinematik už trinásť rokov pomerne úspešne predstiera, že má „hlavnú súťaž“. Súťaž sa sústredila na európsky film. Minikolekciu piatich titulov vytvorilo... desať mladých európskych filmových kritikov... Je dosť úsmevné, aby sa v Piešťanoch rozhodovalo, či nakrútil lepší film Almodóvar alebo Haneke..., aby medzi sebou súťažili filmy ocenené v Cannes a Berlíne... Konceptiu súťaže treba jednoducho ešte domyslieť. Nuž, vela sa nezmenilo. Kritikov je dnes pätnásť, filmov desať a rozhoduje sa (vlastne ešte pred festivalom sa rozhodlo) medzi Noém a Pawlikowským a Garronom... Z desiatich filmov je až osem takých, ktoré už sú alebo zakrátko budú v slovenskej distribúcii. Tento spôsob súťaže zdá sa mi poněkud nešťastným. Po tých rokoch ešte viac.

— Napriek tomu je čo pozerieť. Už menej sa dá vyberať si, lebo keď vyškrtám distribučné filmy (tých tu je na môj vkus fakt priveľa), väčšinou mi v danom premietacom čase zostane jeden, takže moja voľba je jednoduchá. Ale niekedy aj dva či tri. (Problém trochu je, že filmy sa nereprizujú.) A keď človek vyberá v strese (to je moja chyba), môže aj pochybiť. Preto márne rozmýšľam, ako som sa ocitol na nórskom detskom animovanom filme Veľká cena Zapadákov z roku 1975 (r. Ivo Caprino). A matne si spomínam, ako Vlado Štric na tlačovke hovoril, že film bol svojho času megaúspešný a vo štvormiliónovom Nórsku ho videlo päť miliónov divákov, a tak ho ako jediný starší titul zaradili do sek-

cie Nórsko pod lupou. Ale prečo ho v roku 2018 sledujem v piešťanskom kine Fontána ja? Svitá mi až po stretnutí s Matejom Sotníkom, ktorý si pochvaľuje paralelne bežiacu čechovovskú Čajku (r. Michael Mayer). Nemám rád, keď Američania spracúvajú ruskú klasiku, a tak som bez rozmyslu ušiel do susedného kina. Dobré mi tak. Červík pochybnosti v mojom mozgu sa však aj tak pýta, prečo hrali film pre detského diváka v piatok predpoludním, keď sú všetky deti v škole.

— Na Cinematiku končím nemecko-rakúskou drámou Styx režiséra Wolfganga Fischera. Odvážna osamelá amatérska moreplavkyňa, profesiou lekárka záchranárka, natrafí pri svojej plavbe na loď plnú migrantov, ktorej hrozí, že sa potopí. Sledujeme jej takmer beznádejný boj o záchranu afrických utečencov, v ktorom musí bezmocne čeliť byrokracii, ľahostajnosti, pomalosti. Časť migrantov sa z lode dostane už len v čiernych plastových vreciach... Epizóda, aké sa dnes odohrávajú vari denne, sa stáva metaforou politického a morálneho stavu súčasnej Európy vo vzťahu k migračnej kríze. Pre mňa silné, výnimočné dielo.

— Už v pohodlí domova si čítam záverečnú tlačovú správu. „13. Medzinárodný filmový festival Cinematik Piešťany aj tento rok premietol skoro stovku dlhometrážnych a krátkometrážnych filmov v štrnástich sekciách. Divácky ohlas bol mimoriadny.“ V európskej súťaži zvíťazila Studená vojna Pawla Pawlikowského (slovenská premiéra 4. 10.), ktorá získala aj Cenu divákov. V súťaži slovenských dokumentov ocenila porota film Prípád Kalmus, zachytávajúci tému aktivizmu, život a názory umelca Petra Kalmusa. Cenu primátora mesta Piešťany získal dokument režiséra Mareka Kuboša Posledný autoportrét.

— V piatok večer som z Piešťan odišiel s celkom dobrým pocitom. Mýtus o preplnených kinosálach sa síce ani zďaleka nenaplnil (pravda, netuším, ako to vyzeralo cez víkend), ale program rozhodne nebol márný. Každý film si nájde svojho diváka a každý divák svoj film. Hoci aj na sklonku leta v Piešťanoch. To platilo v roku 2006 a platí to aj dnes. ◀

GIORNATE DEGLI AUTORI — MFF BENÁTKY

Dominika Jarečná začína tento rok študovať dejiny umenia na Masarykovej univerzite v Brne, no za sebou má už účasť v porote jedného z najväčších filmových festivalov na svete – MFF Benátky (29. 8. – 8. 9. 2018). Ako ambasádorka Kina Lumière v Bratislave spolurozhodovala v Benátkach o víťaznom filme sekcie Giornate degli Autori. Dostala sa tam vďaka projektu 28 Times Cinema.

— Je 20. jún, streda podvečer. Košický Art Film Fest odratúva svoje posledné dni a ja čakám s horúcou kávou v ruke na premietanie filmu 3 dni v Quiberone, keď pocítim vibrovanie mobilu. „Je nám potešením oznámiť Vám, že ste boli vybraná do projektu 28 Times Cinema.“ Na chvíľu zabudnem, že človek potrebuje na život kyslík, ruka sa chveje a dvojité espresso sa postupne vylieva na podlahu. Z narušiteľky kaviarenskej spoločnosti sa zrazu stala reprezentantka Slovenska a Kina Lumière v porote autonómnej sekcie MFF Benátky Giornate degli Autori. Sekcia sa ako samostatná časť festivalu zrodila v roku 2004 a od svojho vzniku slúži na podporu nezávislých režisérov, mladých umelcov a rozmanitosti kinematografie, pri výbere filmov dôsledne dbá na kvalitu, originalitu a pestrosť. Samotný projekt 28 Times Cinema vznikol v roku 2010 pod záštitou LUX Film Prize – Ceny Európskeho parlamentu a partnermi projektu sú Europa Cinemas, Cineuropa a Giornate degli Autori.

— Úlohou poroty, zostavenej z 28 mladých cinefilov zastupujúcich členské štáty Európskej únie a kiná zo siete Europa Cinemas, bolo vybrať jeden z 11 filmov, ktoré súťažili o Giornate degli Autori Award. Hlavnou cenou je suma 20 000 eur, ktorá sa má využiť na medzinárodnú distribúciu a propagáciu víťazného filmu.

— Pre mnohých z nás predstavoval tento festival nielen výnimočnú filmovú udalosť a šancu rozšíriť si obzory v priemysle, ale aj kolosálnu výzvu, keďže sme si plne uvedomovali, že zastávame aktívnu rolu porotcov a budeme rozhodovať o filmoch uznávaných režisérov. Väčšinu snímok sme mali možnosť vidieť za účasti tvorcov a po projekciách sa konali diskusie, vďaka ktorým sme sa dozvedeli viac o celkovom procese vzniku daných filmov. Takmer všetky snímky boli inovatívne, s veľkou dávkou umeleckej invencie, nebáli sa dotknúť odvážnych, miestami až perцепčne náročných tém, skvostne ich spracovať či s úctou prekročiť všetky zaužívané postupy v rámci ich žánrov. Mnohé z nich si vyžadovali trpezlivého a aktívneho diváka. Vždy po niekoľkých projekciách sa konali namáhavé, no súčasne fascinujúce stretnutia poroty (dokopy boli štyri), na ktorých sme zanieťene diskutovali o videných filmoch. Každý dostal priestor kriticky vyjadriť svoj názor a na predposlednej schôdzke sme sa zhodli na troch finalis-

toch, medzi ktorými sme napokon našli víťaza. Živý prenos posledného zhromaždenia poroty odhalil, že hoci sme mali často konfliktné názory a rôzne preferencie, po dvoch kolách hlasovania sa zaslúžene stal víťazom celovečerný debut režisérky Claire Burger *C'est ça l'amour*.

— Giornate degli Autori je sekcia špeciálna svojou rôznorodosťou i filmovým zastúpením režisérov. Oproti hlavnej súťaži o Zlatého leva, kde bola jediná režisérka – Jennifer Kent s filmom *The Nightingale*, v „našej“ sekcii nakrútili ženy až päť z jedenástich filmov. Giornate zároveň organizuje aj takzvané Women's Tales, ktoré dávajú priestor ženám vyjadriť svoju umeleckú víziu prostredníctvom filmu.

— Ako porotcovia sme mali prístup aj k širokému okruhu workshopov či panelov a v našom rozvrhu boli zaradené i tri európske filmy súťažiacie o LUX Film Prize. Z pôvodnej oficiálnej selekcie desiatich snímok sa tam počet znížil na troch finalistov: filmy *Styx* Wolfganga Fischera, *Kona fér í strið* Benedikta Erlingssona a *Druga strana svega* Mily Turajlič. Hoci sa dotýkali silných súčasných tém, aktuálnych v Európskej únii, ich politické námety a dôležité posolstvá boli spracované veľmi nekonvenčne. Trojica finálnych snímok bude preložená do 24 jazykov a čaká ich novembrová premiéra po Európe vrátane Slovenska.

— Hoci sme sa museli nepretržite venovať porotcovským povinnostiam, nemohli sme si dať ujsť ani projekcie filmov v súťaži o Zlatého leva. Medzi najlepšie snímky z výberu radím titul *At Eternity's Gate* Juliana Schnabela – kinematograficky nádhernú biografiu Vincenta van Gogha, a majstrovské dielo Alfonsa Cuaróna *Roma*, ktorého víťazstvo nikoho neprekvapilo.

— Mala som možnosť vidieť 29 skvelých filmov, stretnúť nespočetné množstvo vplyvných ľudí z filmovej brandže, jeť lahodné talianske jedlo a vidieť krásu Lida i historických Benátok, no najviac vďaka pocitujem za to, že som spoznala 27 rovnako zmýšľajúcich ľudí, milovníkov kinematografie – po stretnutí s nimi mi nasadnutie do lietadla pripadalo ako bolestné ráno, keď sa človek zobudí z neuveriteľne dobrého sna. ◀

— text: **Zuzana Sotáková**
— foto: **Silverart** —

Kočovné filmové leto

Slovenské snímky s detskými hrdinami sú stále skôr raritou a mnohí diváci s nostalgiou spomínajú na česko-slovenské tituly, pri ktorých sa smialo niekoľko generácií. Preto keď taký film začne vznikať, vyvolá záujem. S cieľom nadviazať na túto tradíciu a zároveň otvoriť vážnejšie témy, s ktorými sa rodiny konfrontujú, nakrúca režisérka Martina Saková Leto s Bernardom.

— „Už čoskoro sa pôjdeš kúpať. Tam na jazero, kde sme boli včera,“ prihovára sa postarší pán menšiemu chlapcovi, ktorý sa lepí rukami a tvárou na okno električky smerujúcej na železničnú stanicu. Veselých tandemov starý rodič a vnúča, ktorí spoločnými nápadmi bojujú proti neznesiteľným horúčavam, stretávam cestou z Bratislavy do Handlovej niekoľko. Aj v Handlovej sú také prázdninové dvojice, dokonca jedna filmová. Začal sa august a ja sa ocitám na pláci pripravovanej snímky pre deti a ich rodičov *Leto s Bernardom*.

— Štáb nachádzam rozložený na ukázkovo zelenej trávě medzi bytovkami s pôvodnou fasádou. Filmárov som zastihla pri práci na obraze, v ktorom sa detskí hrdinovia Jonáš a jeho kamarátka Alex rútia na modrom bicykli a len tak-tak že nespádnu. Čech Eliáš Vyskočil a Slovenka Liana Pavlíková, ktorí tieto postavy stvárňujú, sú pripravení, čakajú už len na pokyn. Keď zaznie „Akcia!“, naskočia na spoločný bicykel a niekto zo štábu ich poriadne roztláči. Do záberu vletia s jemne rozkmitaným kormidlom. Úspešne sa vyhnú stromu aj kameramanke Jieun Yi a zdarne zabrzdia. Také ľahké to však nebude, musia to zopakovať ešte niekoľkokrát. Ako ich sledujem, do jedného ucha mi tečie slovenčina a to druhé zachytáva nemčinu. *Leto s Bernardom* je totiž spoločným projektom Slovenska a Nemecka.

— O čo v príbehu vlastne ide? Jedenástorčný Jonáš je nadšený predstavou letných prázdnin u starého otca a tajne dúfa, že u neho bude môcť ostať navždy. Lenže dedo Bernard už nie je tým, kým býval. Odkedy stratil prácu, viac sa pozerá na dno pohárika. Jonáš si teda zamieni, že ho získa späť. „*Tento film je o lete, ktoré nechcete, aby sa skončilo. To bolo aj mojou inšpiráciou, ibaže nešlo o jedno konkrétne leto, ale o ten pocit byť zrazu odkázaný sám na seba a môcť si robiť, čo chcem,*“ približuje pre *Film.sk* režisérka Martina Saková, ktorá napísala scenár v spolupráci so Silke Schulz. Podľa Sakovej snímka vypovedá o priateľstve, prvej láske, úprimnosti k sebe samému a k ostatným. „*S ľahkosťou a humorne rozpráva o vážnych veciach. Náš pracovný slogan pri písaní bol: Keď si myslíš, že si stredobodom sveta, zvykni si na to, že si ním nikdy nebol a nikdy ani nebudeš,*“ ozrejmuje režisérka, pre ktorú je *Leto s Bernardom* celovečerným hraným debutom. „*Ja si to momentálne veľmi užívam. Máme super tím, skvelých hercov, talentovanú kameramanku, perfektnú optiku, pekné lokácie... Veľmi som sa na to tešila. Každá výroba je iná a pre mňa je aj to dôvod, prečo mám túto prácu rada.*“

— Keď už načrtla spoluprácu, pýtam sa, ako funguje jej vzťah s deťmi a kde ich našli. „*Robili sme niekoľko kôl kastingov, v Bratislave, Prahe a Berlíne. Z nich vzišiel Eliáš Vyskočil z Prahy a Liana Pavlíková z Bratislavy. Hla-*

dala som deti, ktoré by boli charakterovo podobné filmovým postavám. Vždy ma poteší, keď ma prekvapia a dajú postavám Jonáša a Alex niečo veľmi osobité a prirodzené, niečo, na čo som pri písaní nemyslela. Môj prístup k nim je priamočiary. Na začiatku sa toho trochu zľakli, ale potom si na môj druh humoru zvykli. Obe deti sú veľmi pracovité a otvorené všetkému novému, čo si na nich veľmi cením,“ odpovedá režisérka. Jej slová potvrdzujú dvaja nemeckí kolegovia, ktorých sa v pauze pýtam, ako to prebieha. Hovorí, že hoci je to pre deti náročné, zatiaľ to zvládajú veľmi dobre.

— Onedlho sa stáva centrom diania strom, na ktorom vyrástol domček. Kým sa začne natáčať, niekto rozvešia pestrofarebnú bielizeň na kovový sídliskový sušiac a herci sa stihnú upraviť. Celé toto divadlo zavše sleduje zvedavý Handlovčan z okna bytu. A miestny obyvateľ, ktorý za rohom húževnato kosí trávu, si musí dať prestávku. Všetko je pripravené na nový obraz. Akurát to slnko sem-tam vrtošivo zájde za oblak, a tak opäť čakáme. Keď už záberu nič nebráni, na scéne sa objaví Alexina matka, ktorá prichádza za deťmi na strom s miskou čerešní a veselo si pospevuje: *Čerešničky, čerešničky, čerešne, vy ste sa mi rozsypali po ceste...*

— Ako čerešne rozsypané na cestách sa cítia členovia štábu, ktorí od polovice júla lietajú hore-dolu. „*Máme pred sebou ešte posledné dva natáčacie dni v Lenggries v Bavorsku na rieke Isar. Je úžasné točiť na viacerých a vzdialených miestach. Len tá logistika dáva zabrat, keďže treba*

premiestniť 25 ľudí cez celú Európu. Prirovnala by som nás ku kočovníkom, ktorí idú tam, kde je to pekné a kde je práve dobré počasie. Toto leto sme spoločne pobehali už veľa miest, konkrétne Gommern, Dráždany, Handlovú, Prievidzu a Dierhagen,“ menuje Martina Saková. Celkovo budú nakrúcať 37 dní a film by mal mať premiéru budúce leto.

— Skôr než sa vyberiem späť do Bratislavy, producentka Katarína Krnáčová zo spoločnosti Silverart mi ešte v meste ukáže starý kiosk, ktorý sem špeciálne priviezli z juhu Slovenska. Teraz je spustený, ale vo filme vďaka nadšeniu Jonáša a Alex postupne ožije a premení sa na kvetinárstvo. To, ako bude nakoniec vyzeráť, uvidím až v kine. ◀

— Režisérka Martina Saková s hlavnými detskými hercami počas nakrúcania. —

Z koprodukčnej dielne SFÚ

Slovenský filmový ústav oslavuje tento rok 55. výročie a pri tejto príležitosti ponúka divákovi výber filmov, na ktorých sa podieľal ako koprodukčný partner. V októbrovej zostave sú tituly *Kauza Cervanová* (r. R. Kirchhoff), *Felvidék – Horná zem* (r. V. Plančíková, v súčasnosti Sárkány), *V tichu* (r. Z. Jiráský) a *Válek* (r. P. Lančarič).

55. VÝROČIE SFÚ / 3., 5., 7., 8. október ▶ 18.15
Bratislava, Kino Lumière / www.kino-lumiere.sk

Udalosti roku 1968 vo filme

Pri príležitosti 50. výročia invázie vojsk Varšavskej zmluvy na územie Československa v auguste 1968 zorganizovali Slovenský filmový ústav a Slovenská filmová a televízna akadémia slávnostný večer spojený s projekciou filmov *Čas, ktorý žijeme* (1968), *Čierne dni* (1968) a *Tryzna* (1969), ktoré zachytávajú atmosféru vtedajších dní. Počas večera budú odovzdané ocenenia žijúcim tvorcom uvádzaných filmových diel. Špeciálny večer uvedú svojimi príhovormi generálny riaditeľ SFÚ Peter Dubecký, režisér Martin Šulík a filozof a estetik Peter Michalovič.

AUGUST 1968 / 4. október ▶ 18.15
Bratislava, Kino Lumière / www.kino-lumiere.sk

Program kina ako pred 50 rokmi

Programový cyklus Slovenský film v roku 1968 má ambíciu vytvoriť obraz toho, ako vyzerala tunajšia kinoponuka pred polstoročím. V októbri sa premietne dlhometrážna detektívka Andreja Lettricha *Volanie démonov* (1967) o vyšetrení požiaru v nábytkárskej továrni a vražde dvoch zamestnancov podniku, ktorú bude sprevádzať *Týždeň vo filme 11/1968*. Dokumentárny film *Čas, ktorý žijeme* (r. I. Húšťava, V. Kubenko, L. Kudelka, O. Krivánek, J. Pogran, 1968) zachytáva obrodný proces v Československu v roku 1968. Je to sugestívna výpoveď o spoločnosti, defilé politikov, jednoduchých ľudí a záznam historických udalostí od zimy 1967 do leta 1968. Ako predfilm bude uvedený titul *Zakliata dolina* (r. Š. Kamenický, 1966) a dokument bude sprevádzať *Týždeň vo filme 16/1968*. Posledným októbrovým príspevkom v cykle bude film *Rok na dedine* (r. M. Ťapák, K. L. Zachar, 1967). Ponúka prierez zvykmi, hudbou, spevom a tancami slovenského ľudu v priebehu štyroch ročných období. Túto projekciu doplní premietanie *Týždňa vo filme 20/1968*.

SLOVENSKÝ FILMOVÝ ROK 1968
6., 13., 20. október ▶ 18.15
Bratislava, Kino Lumière
/ www.kino-lumiere.sk

Pestrý svet detskej animácie

Medzinárodný festival animovaných filmov pre deti Bienále animácie Bratislava uvedie vo svojom 14. ročníku takmer 300 filmov. Okrem medzinárodnej súťaže čaká na návštevníkov množstvo ďalších programových blokov. Je medzi nimi napríklad výber z tvorby legendy českej animácie Hermíny Týrlovej či z diel scenáristu a režiséra Edgara Dutku. Zo slovenských tvorcov uvedú svoje filmy predstavitelia troch generácií František Jurišič, Vanda Raýmanová a Vladimír Malík. V sekcii Osobnosti slovenského animovaného filmu priblíži festival tvorbu režisérky Heleny Slavíkovej-Rabarovej. Diváci sa budú môcť zoznámiť aj s netradičným projektom animovaných básničiek a riekaniok z Univerzity umení Moholya-Nagya v Budapešti, nahliadnuť do histórie poľskej animácie a premietne sa i kolekcia japonských animovaných filmov z dielne študentov Tokijskej univerzity a ďalších tvorcov. Programové zastúpenie bude mať aj Katedra animovanej tvorby FTF VŠMU. Najväčšou hviezdou festivalu bude výtvarník a režisér Michael Dudok de Wit, ktorý získal Oscara za krátky film *Otec a dcéra* a Európsku filmovú cenu za svoju celovečernú prvotinu *Červená korytnačka*. V programe festivalu bude aj súťaž v tvorbe flipbookov, viaceré výstavy, animačné dielne pre deti alebo Medzinárodné fórum BAB – Od ilustrácie k animovanému filmu.

14. BIENÁLE ANIMÁCIE BRATISLAVA / 8. – 12. október
Bratislava – Dom kultúry Dúbravka, Dom kultúry Zrkadlový háj, Kino Lumière, Kino Klap, kino Mladost Košice – Kulturpark, Prešov – kino Scala, Prievidza – kino Baník, Myjava – Kultúrny dom Samka Dudíka
/ www.bibiana.sk

O slovenskej filmovej tvorbe v novom miléniu

Dvadsaťpäť rokov slovenskej kinematografie je príležitosťou na bilancovanie a na obzretie sa do minulosti tunajšej filmovej tvorby. „Môžeme povedať, že súčasný stav slovenskej kinematografie je dobrý, predovšetkým z pohľadu toho, s akými problémami sa borila v 90. rokoch. Okrem snímok Martina Šulíka, ktorý bol v tom čase jediným pravidelne nakrúcającim filmárom, sa v 90. rokoch nakrútilo len minimum kinofilmov. Dôvody sú všeobecne známe a súvisia so spoločenskou situáciou na Slovensku. Po roku 2000 sa situácia začala

postupne zlepšovať, aj vďaka nástupu mladých talentovaných tvorcov dokumentárnych filmov, ktoré boli oceňované aj v zahraničí. Dnes už v slovenskej kinematografii vidieť určitú mieru diferenciacie. Vznikajú divácky úspešné filmy aj umelecky hodnotné filmy, oceňované na zahraničných festivaloch,“ približujú zostavovatelia cyklu. V októbri premietne Kino Lumière snímky *Sokoliar Tomáš* (r. V. Vorlíček), *Hana a jej bratia* (r. V. Adásek), *Kruté radosti* (r. J. Nvota), *Niž nekrváca večne* (r. M. Hradský), *O dve slabiky pozadu* (r. K. Šulajová) a *Slnečný štát* (r. M. Šulík).

25 ROKOV SLOVENSKÉHO FILMU
10., 14., 17., 21., 22., 23. október ▶ 18.15
Bratislava, Kino Lumière / www.kino-lumiere.sk

To najlepšie z tvorby študentov

Aký bol uplynulý rok pre študentskú tvorbu? Odpovede dá festival študentských filmov Áčko na Filmovej a televíznej fakulte VŠMU. Tohtoročnou témou je Film ako syntéza umení. „Chceli sme tým poukázať na jednotlivé druhy umenia, ktoré sa vo filme zoskupujú. Film je novodobé médium, ktoré spája klasické umelecké prejavy do celku,“ hovoria organizátori festivalu a dodávajú, že chcú tému reflektovať cez pestrý sprievodný program so zastúpením každého z umení. Jeden z plánovaných masterclassov bude viesť fotograf Jakub Marech (známy ako Lousy Auber), filmár a prekladateľ Joel Ivan Hajos z Izraela bude prednášať o tvorbe titulok, v spolupráci s Asociáciou slovenských kameramanov prebehne interaktívny workshop, ktorý umožní aj širokej verejnosti dostať sa za kameru a vyskúšať si za pomoci profesionálov rôzne cvičenia. Súčasťou festivalu bude aj výstava fotografií a sprievodné party.

22. ÁČKO / 18. – 21. október / Bratislava, FTF VŠMU
/ www.festivalacko.sk

Milostné vzplanutie so živým zvukom

V špeciálnom cykle zameranom na nemé filmy so živým hudobným sprievodom uvedie kino titul *Erotikon* (1929). Banálnu zápletku o milostnom vzplanutí svetáckeho záletníka a osude železničiarovej dcéry povýšil Gustav Machatý vďaka svojmu režijnému štýlu a prevratnej kamere Václava Vícha na pamätné dielo. Projekcia nemého filmu sa uskutoční za hudobného sprievodu zoskupenia plankTune, ktoré tvoria Martina Kachlová a Paulína Rónaiová.

ART OF SILENT FILM / 19. október ▶ 20.30
Bratislava, Kino Lumière / www.kino-lumiere.sk

— pripravila Zuzana Sotáková —

1 — Felvidék – Horná zem – foto: Filmtopia —

2 — Čierne dni – foto: archív SFÚ —

3 — Volanie démonov – foto: archív SFÚ —

4 — Zrmlinová láska – foto: BAB —

— text: Barбора Gvozdjaková /
filmová publicistka —
foto: archív SFÚ —

Režisérské začiatky Eduarda Grečnera

V rubrike TV tip predstavujeme archívne slovenské filmy zaradené do aktuálneho televízneho vysielania. Tentoraz priblížime snímky režiséra Eduarda Grečnera *Každý týždeň sedem dní* (1964) a *Nylonový mesiac* (1965), ktoré v októbri uvedie Dvojka RTVS.

— Meno režiséra Eduarda Grečnera sa divákovi najčastejšie spája s filmom *Drak sa vracia* (1967), ktorý patrí k vrcholom slovenskej kinematografie. V oblasti celovečernej hranej tvorby však debutoval už tri roky predtým titulom *Každý týždeň sedem dní*. Psychologická dráma bez klasickej naratívnej štruktúry, natočená podľa poviedky Ivana Stadtruckera, prináša komplikovanú výpoveď o mladých vysokoškólakoch, ktorí si v neistých časoch hľadajú svoje miesto v spoločnosti a svoju zraniteľnosť a úzkosti zakrývajú cynizmom. Kritik Ivan Bonko vo *Večerníku* z 21. 9. 1964 písal o rozporuplnom chápaní tejto Grečnerovej snímky. Niektorí kritici zdôrazňovali, že režisér, ktorý si pre svoj debut vybral takúto ťažkú tému, jednoznačne preukázal, že s ním treba na poli slovenského filmu rátať. Iní mu však vyčítali, že strach z vojny, ktorý pociťujú mladí hrdinovia, zveličuje. V závere Bonko konštatuje, že si Grečner v budúcnosti rozhodne zaslúži pozornosť. Ďalšia z dobových kritik pripomína, že film rozdelil aj samotné publikum. Časť divákov mala napríklad výhrady, že režisér si filmové plátno pričasto zamieňa s rečníckou tribúnou či kazateľnicou.

— Grečnerov druhý celovečerný film *Nylonový mesiac* (1965) je adaptáciou novely Jaroslavy Blažkovej. „Rozpráva o tom, aké je to byť rozorvaným, mladým, krásnym človekom uprostred nervozity okolitého sveta, narážať na nepochopenie a prežívať tie obrovské generačné rozkoly, s ktorými sa tak ťažko dá zmieriť,“ napísala pre *Sme* Eva Andrejčáková v texte venovanom Jaroslave Blažkovej. Dej poznačený špecifickým humorom i živelnou hudbou skupiny The Beatmen predostiera v mnohom verný obraz Bratislavy 60. rokov. Eduard Grečner sa vyjadril, že na novele mu bola blízka istá citová prázdnota a večná ľudská túžba po harmónii, ktorú človek nachádza a vždy znovu stráca.

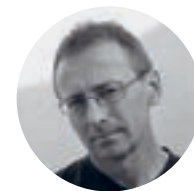
— V *Rolníckych novinách* z roku 1966 recenzent Jozef Bobok napísal, že *Nylonový mesiac* má svoje plusy aj mínusy. Pri porovnaní s Grečnerovým debutom ide podľa Boboka o film „akosi uhladenejší, dozretejší, ktorý už nemá také ostré hrany a nedomyslenosti, a nie je tu hlavná snaha o originálnosť za každú cenu“. Autor textu chváli, že si režisér udržal pozitíva zo svojho debutu, napríklad zmysel pre vytváranie atmosféry či citlivé prekomponovanie niektorých scén. Bobok však ostáva k snímke kritický, keď tvrdí, že citlivosť sa vo výslednom tvare často mení na prehnajú či chorobnú precitlivenosť a film sa výrazne vzdialil od Blažkovej predlohy. Rudolf Hassmann označuje v článku v *Mladej tvorbe* za hlavný problém *Nylonového mesiaca* neschopnosť režiséra vdýchnuť príbehu nový život.

— Denník *Smena* priniesol 22. 5. 1966 detailnú štatistiku návštevnosti od A. J. Fraňa, podľa ktorej videlo film za pätnásť dní od jeho uvedenia viac ako 13 000 divákov. Najvyššie percento z nich tvorili študenti do 19 rokov (58 %), skupina duševne pracujúcich mala podiel 28 % a len 5 % divákov patrilo do kategórie fyzicky pracujúcich. Film teda svoju cieľovú skupinu zasiahol. V diváckych ohlasoch prevládali charakteristiky typu „dobře vyjadrená skutočnosť“, „dobrá atmosféra či realita“, 39 % divákov snímku zhodnotilo ako priemernú.

— S odstupom času sa obe snímky oplatí vidieť ako ukážku ranej tvorby režiséra, ktorého filmársky prístup sa v kontexte tunajšej kinematografie 60. rokov vyznačoval snahou o inakosť a prispieval k jej rozmanitosti. ◀

1 Každý týždeň sedem dní (r. Eduard Grečner, 1964)
Dvojka RTVS → 13. 10. 2018

2 Nylonový mesiac (r. Eduard Grečner, 1965)
Dvojka RTVS → 20. 10. 2018

— odporúča umelecký riaditeľ
Art Film Festu Peter Nágel —

OKTÓBROVÉ
ŠPECIALITY
V SLOVENSKÝCH
KINÁCH

Slovensko- -talianske návraty

— V slovenskej kinematografii figuruje od roku 1992 niekoľko filmov, o ktorých sa rozpráva, ale veľa ľudí ich nevidelo. Napríklad Semjanova snímka *Na krásnom modrom Dunaji* si takto založila už kultovú pozíciu...

— Podobný status sa spája aj s titulom Vladimíra Adáska *Hana a jej bratia*, ktorý si je možné pozrieť znova na veľkom plátne. Film mal svoje prvé verejné premietanie v decembri roku 2000 v súťaži 2. MFF Bratislava. Adásek ho pripravoval s nemalými ambíciami. Hraný debut 28-ročného filmára vzbudzoval pozornosť súvisiacu s jeho predchádzajúcou študentskou tvorbou. Ale predovšetkým išlo o vôbec prvý slovenský film s gay tematikou. Žiaden škandál ani senzácia sa však nekonali. Nenápadný a nesmelý film neprovokoval, neurážal, neiritoval. Po krátkom čase

Stratená duša
— foto: archív SFÚ

Hana a jej bratia
— foto: archív SFÚ

zapadol takmer do zabudnutia, hoci jeho význam je s odstupom času pre kontext slovenskej kinematografie dôležitý. Crazy komédia poodhalila „možnosti a medzery“ debutanta v tzv. veľkom filme. Na jednej strane úsilie o autenticitu prostredia a rôznych postáv a postavičiek často v nehereckom zosobnení, na strane druhej rozbitá dramaturgická línia bizarného príbehu. Výsledný tvar nepresiahol rovinu sympatickej snahy o „iný“ slovenský film.

— Titul *Hana a jej bratia* je zaujímavý aj tým, že sa za kamerou stretlo viacero vtedy menej známych mien – Juraj Chlpík, Martin Žiaran, Albert Vlk, Ivan Čermák, ako aj Zuzana Šulajová, oficiálna fotografka filmu. Aj niektorí hereckí predstavitelia iba štartovali svoju kariéru – napríklad Lucia Hurajová, Scarlett Čanakyová, Peter Bebjak, Csongor Kassai a takisto scenárista a režisér Vlado Adásek v postave Hany.

— Dino Risi prináleží k zlatej ére talianskych tvorcov, ktorí excelovali v 60., 70. a 80. rokoch minulého storočia. Je podpísaný pod viac ako 80 titulmi a ovenčený mnohými oceneniami. Z jeho bohatej filmografie teraz uvádza Kino Lumiére menej známy titul *Stratená duša* (*Anima persa*), ktorý býva označovaný ako horor. Nie je to celkom pravda. Ide skôr o mysteriózny príbeh alebo komornú psychodrámu mladého študenta, ktorý prichádza k svojim príbuzným do Benátok, aby študoval umenie. Čoskoro objaví, že starodávny dom ukrýva „prekliate“ rodinné tajomstvo, ktoré ústi do mrazivej pointy. S Risim na tomto filme spolupracovali ďalšie veľké osobnosti – Bernardino Zapponi, Tonino Delli Colli a Francis Lai. Filmu dominuje uhrančivý Vittorio Gassman v dvojúlohe strýka a jeho šialeného brata. Cenná je na tejto snímke z roku 1977 najmä dnes už zrejme nepredstaviteľná atmosféra doslova vyludnených Benátok a ich fascinujúcich objektov. ◀

Osem týždňov pred augustovou búrkou

Filmové týždenníky ako žáner spravodajského filmu sú dnes vzácnosťou. Na Slovensku sa o ne vo svojich zbierkach stará Slovenský filmový ústav (SFÚ), ktorý ich v spolupráci so spravodajskou televíziou TA3 uvádza v jej programe. V mesačníku **Film.sk** ich čitateľom približuje Milan Černák, ktorý pôsobil ako dramaturg a režisér Spravodajského filmu.

— Kto počas nedávnych horúcich dní sledoval médiá, vie, čo je to uhorková sezóna. Novinári horúčkovo zhŕňajú zaujímavé témy – a nakoniec to vyjde vždy rovnako: v Brazílii horí prales a v Bangladéši sa vyliala rieka. A ešte v Hornej Dolnej vykradol sedemdesiatročnú babičku falošný poštár... Aj v Spravodajskom filme sa to rok čo rok opakovalo, nuž som po rokoch skúseností dostal hlúpy nápad, že si uprostred leta urobíme týždňovú celoredakčnú dovolenku. Režisér Orth nakrútil s predstihom monotematický týždenník o problémoch oravského regiónu – tie za týždeň „nezostarli“ – a pre prípad celosvetovej katastrofy ostal v pohotovosti jeden kameraman.

— Celosvetová katastrofa síce nenastala, ale katastrofa pre žurnál bola blízko: 2. augusta 1968 sa v Bratislave náhle stretli predstavitelia komunistických strán, aby zaujali stanovisko k situácii v Československu. Vtedy sa chopil iniciatívy bývalý spravodajca (vtedy už režisér v skupine dokumentaristov) Ladislav Kudelka a začal nakrúcať (TvF č. 32). My dovolenkári sme sa, samozrejme, doslova za pár hodín vrátili. (Orthova Orava vyšla ako č. 33).

— Ale vráťme sa v chronológii vysielaných týždenníkov na začiatok. Reportáž o stretnutí československej a sovietskej mládeže v Nitre (TvF č. 27) – spoločne si zaspievali *Kaťušu* – sa snažila predstierať, že naše emancipačné snaženie sa môže skončiť aj dobre. Bolo to vôbec optimistické vydanie: v retrospektíve spievali aj Voskovec a Werich *Svět patří nám* (sic!), aj druhou Miss ČSSR sa stala východniarka a Adamec dal v jednom zápase Brazílii tri góly. Kto by sa neradoval?

— No už o týždeň (č. 28) konštatuje v anketе robotník zo Žiaru nad Hronom, že kritizovať sa nevypláca, a akademici (Strinka, Maňák) majú obavy, či „z nastúpenej cesty nezideme“. V č. 29 komentujú základné smerovanie spoločnosti traja z najvýznamnejších vtedajších politikov na Slovensku Husák, Biľak a Zrak – vo svetle ďalších udalostí už dnešný divák zbadá rozdiely vo formulácii ich názorov.

— Anketa medzi občanmi (č. 30) je ostrou reakciou na list komunistických strán z Varšavy: zbytočne sa o nás strachujú, je to nátlak. Aj redakcia žurnálu ako kolektív cítila potrebu vyjadriť sa k situácii: sme za progres, demokraciu a suverénny štát. ◀

FILMOVÉ TÝŽDENNÍKY NA TA3 – OKTÓBER 2018

6. 10. – 14.30 hod. ▶ **Týždeň vo filme 27/1968 a 28/1968** (repríza 7. 10. o 16.30 hod.)

13. 10. – 14.30 hod. ▶ **Týždeň vo filme 29/1968 a 30/1968** (repríza 14. 10. o 16.30 hod.)

20. 10. – 14.30 hod. ▶ **Týždeň vo filme 31/1968 a 32/1968** (repríza 21. 10. o 16.30 hod.)

27. 10. – 14.30 hod. ▶ **Týždeň vo filme 33/1968 a 34/1968** (repríza 28. 10. o 16.30 hod.)

OKTÓBER 2018

3. 10. 1923 **Anton Vyskočil**
– vedúci výroby
(zomrel 15. 11. 2004)

13. 10. 1923 **Mikuláš Ladižinský** – herec
(zomrel 3. 5. 1987)

21. 10. 1938 **Dušan Brodanský**
– umelecký maskér
(zomrel 5. 3. 2010)

22. 10. 1943 **Viera Pavlíková** – herečka

24. 10. 1933 **Ján Kohút** – kameraman
(zomrel 20. 2. 2001)

24. 10. 1968 **Alexandra Grusková**
– scénická a kostýmová
výtvarníčka

28. 10. 1938 **Mária Inczeová**
– asistentka strihu

28. 10. 1943 **Julius Matula**
– režisér, scenárista
(zomrel 14. 5. 2016)

31. 10. 1928 **Juraj Kubánka**
– choreograf, tanečník

zdroj: Kalendár filmových výročí 2018
Interná publikácia Slovenského filmového ústavu
zostavila Renáta Šmatláková

→ Dokumentárny film *Zatopené. Osudy pod hladinou* režisérky Sone G. Lutherovej, ktorý koprodukoval Slovenský filmový ústav, získal Výročnú cenu časopisu pre kultúrne dedičstvo *Pamiatky a múzeá* za rok 2017 v kategórii Film – video – audio – multimédiá – internet. Odovzdávanie cien sa uskutočnilo 7. 9. v Nitre na slávnostnom otvorení Dní európskeho kultúrneho dedičstva 2018.

→ Nový film režiséra Olma Omerzua *Všetchno bude*, ktorý vznikol v česko-slovinsko-poľsko-slovenskej koprodukcii, získal cenu Vesna za najlepšiu minoritnú koprodukciiu na 32. Festivale slovinských filmov, ktorý sa konal od 10. do 15. 9. v Portoroži v Slovinsku.

→ Vo Filmovom múzeu vo Viedni sa 11. 9. premietala snímka *Boxer a smrť* (r. P. Solan, 1962) z 35 mm kópie s nemeckými podtitulkami. Pred projekciou zaznel úvod filmového publicistu Pavla Branka.

→ Film *Piata lod'* (r. I. Grófová) si odniesol hlavnú cenu v sekcii +13 na festivale Cine a la Vista, ktorý sa konal od 11. do 19. 9. v meste San Martín de los Andes v Argentíne. O víťazovi rozhodla porota zložená z 50 tínedžerov z Argentíny, Čile a Brazílie.

→ Film *Špina* (r. T. Nvotová) získal tri ceny na talianskom festivale Nöt Film Fest (18. – 23. 9.), ktorý sa konal v Santarcangelo di Romagna. *Špinu* ocenili za najlepšiu réžiu, najlepší herecký výkon (Dominika Morávková) a najlepší film, s čím je spojená talianska kinodistribúcia snímky.

→ Prezídium Slovenskej filmovej a televíznej akadémie (SFTA) zvolilo 19. 9. za prezidentku SFTA producentku Wandu Adamík Hrycovú, ktorá vo funkcii vystriedala režiséra Martina Šulíka. V pozícii viceprezidentov akadémie sú producentka Mirka Grimaldi a scenárista Marek Leščák. Aktuálnymi členmi prezídia SFTA sú ešte generálny riaditeľ Slovenského filmového ústavu Peter Dubecký, scenáristka, režisérka a spisovateľka Eva Borušovičová, programový riaditeľ medzinárodného filmového festivalu Art Film Fest Peter Nágel a Miroslav Ulman, odborný referent Audiovizuálneho informačného centra SFÚ.

→ Film *Vábenie výšok* (r. P. Barabáš) získal ocenenie za najlepší horolezecký film na festivale Ladek Mountain Festival, ktorý sa konal od 20. do 23. 9. v Poľsku. Dokument získal aj Zvláštnu cenu poroty na Medzinárodnom horolezeckom filmovom festivale v meste Teplice nad Metují v Česku (23. – 26. 8.).

— text: **Flavia Dima** / rumunská filmová publicistka —

Tlmočník. Histórie a identity

Zdá sa, že v poslednom čase nastala vlna zúctovania so zapojením sa niektorých nenemeckých krajín do hrôzostrašného masového vraždenia počas holokaustu. Súvisí s tým aj film Martina Šulíka **Tlmočník**.

— Snímka *Je mi jedno, že sa zapíšeme do dejín ako barbari* režiséra Radu Judeho, ostrá kritika toho, ako Rumunsko odmieta uznať svoju fašistickú minulosť, získala len nedávno hlavnú cenu na MFF Karlove Vary a poľská vláda upravila kontroverzný zákon, podľa ktorého bolo trestné zmieňovať sa o priamom zapojení Poľska do nacistických vojnových zločinov. Šulíkova novinka *Tlmočník* upozorňuje na účasť Rakúska a Slovenska v druhej svetovej vojne a vo veľkej miere využíva teóriu „banality zla“ Hannah Arendt na preskúmanie účinkov holokaustu na priamych potomkov zločincov aj ich obetí.

— *Tlmočník* možno až príliš lipne na hviezdnom spojení legendárneho režiséra Jiřího Menzela v úlohe Aliho Ungara a charizmatického Petra Simonischeka (Georg Graubner) a napokon nenaplnia svoj pôvodný zámer, skôr recykluje trópy a príbehy, ktoré európske publikum dobre pozná. Napriek tomu sa Šulíkovi podarilo otvoriť zaujímavé aspekty nedávnej minulosti starého kontinentu a jeho povojnového dedičstva, čo kryštalizuje prostredníctvom protikladného vzťahu dvoch hlavných (ne)priateľov. Ali pôsobí ako typický džentlmen: je metodický, slušný, potrpí si na čestnosť a morálku. Georg je jeho presný opak: sukničkář a pôžitkár, ktorý robí až do poslednej časti filmu iba to, čo je v jeho osobnom záujme.

— Hoci je konštrukcia hlavných postáv v štýle jin a jang (jeden je dieťa obete a druhý potomok vojnového štváča) klamlivo jednoduchá, slúži aj ako metafora protikladnej politickej minulosti ich krajín. Žoviálny Georg, ktorý žije v demokratickom Rakúsku, kedysi imperiálnom, sa mohol plne sústrediť na svoje osobné zvyky a rozmary, kým Aliho osud zničila nielen nacistická invázia, ale aj komunistický režim a porevolučná

transformácia, čo z neho urobilo zodpovedného, aj keď deprimovaného človeka. Na konci utŕži základné presvedčenie oboch protagonistov obrovské rany. Graubner prestane byť taký samoľúby a uvedomí si, že nesie svoj vlastný diel viny. Ungar sa zrúti, keď zistí, že život tvoria relatívne pravdy, nie jednoznačné delenia typu utláčatelia a utláčani, zločinci a obeť.

— Keď vnímame Šulíkov film ako produkt doby, v ktorej celý kontinent zápasí so vzkriesením ultrapravicových politických hnutí a intelektuáli poukazujú na minulosť, aby upozornili na nebezpečenstvá súčasnosti, musíme uznať, že je napriek nedostatkom rozhodne zaujímavý. Vstupuje do prostredia stredo- a východoeurópskych autorov, ktorí hľadajú novátorské techniky ako prostriedky na reprezentovanie málo známych stránok holokaustu. Príkladom sú rôzne filmy, od pohlcujúceho *Saulovho syna* Lászlóa Nemesa a s ním súvisiaceho krátkého titulu *Túrelem* z roku 2006 až po mnohvrstevné, metafilmové a brechtovské diela Radu Judeho (ako sú *Zjazvené srdcia*, *Mŕtvy národ* či spomenutí „Barbari“). V tomto ohľade sa síce Šulíkov pokus stráca v nánose konvencií, no vďaka konfrontácii postáv, ktorých osudy sú metaforou osudov ich domovín – jeden si napriek krvavej minulosti užíva privilégiá, ten druhý je chytený v pasci ustavičných veľkých zmien –, sa dostáva do toho istého tematického prúdu ako uvedené filmy. Skúmaním oblastí morálnej nejednoznačnosti a príbehov, na ktoré sa v diskusiách o druhej svetovej vojne často zabúda, majú tieto diela blízko ku korektným vyhláseniam zastávajúcim názory, ktoré sú v dobe meniacich sa identít a ideológií o to nevyhnutnejšie a naliehavejšie. ◀

— spolupráca na preklade: **Ivana Musilová** —

Studená vojna

Pawel Pawlikowski

Byt

Billy Wilder

Monštrum

Martin Snopek

Foxtrot

Samuel Maoz

PROJEKT 2018

NAJVÄČŠIA PUTOVNÁ
PREHLIADKA FILMOV
NA SLOVENSKU

Climax

Gaspar Noé

Posledný autoportrét

Marek Kuboš

Manifesto

Julian Rosefeldt

Nico, 1988

Susanna Nicchiarelli

OD SEPTEMBRA
DO FEBRUÁRA
V KINÁCH A VO FILMOVÝCH KLUBOCH
WWW.ASFK.SK

Jack stavia dom

Lars von Trier

Tiesňové volanie

Gustav Möller

Vlasy

Miloš Forman

Moulin Rouge

Baz Luhrmann

ORGANIZÁTOR

SPOLUORGANIZÁTOR

PODJIATE FINANČNE
PODPORIL

PARTNERI

